

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta sekä luonnonsuojelulain ja metsästyslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta. Lailla annettaisiin täydentävät säännökset haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemistä ja hallintaa koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen toimeenpanemiseksi. Ehdotettuun lakiin siirrettäisiin myös luonnonsuojelulakiin nykyisin sisältyvät säännökset vierasperäisten lajien leviämisen rajoittamisesta. Esitykseen sisältyy tämän vuoksi ehdotus laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta. Myös metsästyslakia muutettaisiin.

Euroopan unionin vieraslajiasetuksen tavoitteena on vähentää ja estää vahinkoja, joita haitallisista vieraslajeista aiheutuu luonnon monimuotoisuudelle ja siihen perustuville ekosysteemi- ja palveluille sekä ihmisten terveydelle, turvallisuudelle ja taloudelle. Asetus koskee ensisijassa sellaisia haitallisia vieraslajeja, joista aiheutuvia vahinkoja pidetään niin merkittävänä, että niiden ehkäisemiseksi on tarpeen käyttää unionin tason toimenpiteitä. Nämä lajit määritetään komission täytäntöönpanosäädöksellä myöhemmin hyväksyttävässä unionin luettelossa. Jäsenvaltiot voivat soveltaa vieraslajiasetuksen mukaista sääntelyä myös kansallisesti merkityksellisinä pitämiinsä haitallisiin vieraslajeihin. Ehdotuksen mukaan tällaisista lajeista voitaisiin säätää valtioneuvoston asetuksella.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaisi vieraslajiasetuksen sekä ehdotetun toimeenpanolain mukaista vieraslajeista aiheutuvien riskien hallintaa yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. Toimeenpanoon kuuluvista viranomaistehtävistä vastaisivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Tulli sekä Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Toimeenpanon vaatimista suunnittelu- ja asiantuntijatehtävistä vastaisivat Luonnonvarakeskus ja Suomen ympäristökeskus.

Ehdotuksen mukaan kiinteistön omistajille ja haltijoille säädettäisiin tietyin edellytyksin velvollisuus hävittää kiinteistöllä esiintyvä unioniin luetteloon kuuluva tai valtioneuvoston asetuksella säädettävä haitallinen vieraslaji tai rajoittaa lajin leviämistä. Jos tällaisen lajin tiedetään yleisesti leviävän jonkin aineiston kuten kasvintaimien tai maa-aineksen mukana, aineistoa ammattimaisesti käsitteleville toimijoille säädettäisiin velvollisuus estää haitallisen vieraslajin leviäminen hallinnassaan olevan alueen ulkopuolelle.

Ehdotetulla uudella lailla säädettäisiin myös vieraslajiasetuksessa sekä ehdotetussa laissa säädettyjen kieltojen rikkomisesta tuomittavasta sakkorangaistuksesta.

Vieraslajiasetuksen mukaan jäsenvaltioilla on oltava viimeistään 2 päivänä tammikuuta 2016 käytössä toimivat rakenteet, joilla unionin luetteloon kuuluvien haitallisten vieraslajien tuonti Euroopan unionin alueelle voidaan estää. Jäsenvaltioiden on mainittuun päivämäärään mennessä annettava komissiolle tiedoksi myös asetuksen rikkomiseen sovellettavat säännökset. Esitykseen sisältyvät lait on tämän vuoksi tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2016.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	4
2.1.1 Vierasperäisiä lajeja koskeva lainsäädäntö.....	4
2.1.2 Kasvinterveyttä ja eläinterveyttä koskeva lainsäädäntö.....	7
2.1.3 Muu lainsäädäntö	11
2.1.4 Kansallinen vieraslajistrategia.....	16
2.1.5 Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntö.....	17
2.2 Kansainvälinen kehitys ja Euroopan unionin lainsäädäntö.....	17
2.2.1 Kansainväliset sopimukset	17
2.2.2 EU:n vieraslajiasetus	18
2.3 Nykytilan arviointi	26
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	26
3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot	26
3.2 Keskeiset ehdotukset	26
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	28
4.1 Taloudelliset vaikutukset	28
4.2 Vaikutukset viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin	32
4.3 Ympäristövaikutukset	32
5 ASIAN VALMISTELU	33
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	33
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	33
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	35
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	35
1.1 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta	35
1.2 Laki luonnonsuojelulain muuttamisesta	49
1.3 Laki metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta	50
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET	51
3 VOIMAANTULO	51
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	52
LAKIEHDOTUKSET	55
1. Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta	55
2. Laki luonnonsuojelulain muuttamisesta	62
3. Laki metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta	62
LIITE	64
RINNAKKAISTEKSTIT.....	64
2. Laki luonnonsuojelulain muuttamisesta	64
3. Laki metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta	65

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Vieraslajeilla tarkoitetaan yleisesti eliölajeja, jotka ovat levinneet luontaisten esiintymisalueidensa ulkopuolelle ja pystyvät siellä myös lisääntymään. Vieraslajit voivat uhata alkuperäisiä lajeja kilpailemalla niiden kanssa samoista resursseista, saalistamalla, levittämällä tauteja ja loisia tai risteytymällä luonnossa niiden kanssa. Vieraslajilla voi myös olla yhtenevä ekologinen lokero alkuperäisen lajin kanssa, jolloin se voi kaventaa alkuperäisen lajin elinalueetta tai syrjäyttää lajin kokonaan. Vieraslajit ovat suurin alkuperäislajien sukupuuttoa aiheuttava tekijä. Kokonaisen ekosysteemin rakenne ja toiminta, kuten ravintoketjun rakenne, voi joissain tapauksissa voimakkaasti muuttua vieraslajien leviämisen takia.

Vieraslajeista voi aiheutua mittavia taloudellisia vahinkoja. Monet haitalliset vieraslajit ovat merkittäviä maa- ja metsätalouden tuholaisia. Myös kalastus ja kalanviljely voivat kärsiä haitallisten vieraslajien leviämisestä. Vieraslajit voivat toimia tautien kuljettajina ja uhata välillisesti myös ihmisten terveyttä. Haitalliset vieraslajit aiheuttavat ongelmia virkistyskäytölle ja matkailulle ja saattavat vahingoittaa infrastruktuuria.

Euroopassa arvioidaan olevan noin 11 000 vieraslajia, joista todennäköisesti 10–15 prosenttia aiheuttaa ekologisia ja taloudellisia vahinkoja. Vahinkojen suuruudeksi on arvioitu vähintään 12,5 miljardia euroa vuodessa. Suomessa ei ole tehty kokonaisarviota vieraslajien aiheuttamista vahingoista. Muun muassa vieraslajeihin liittyvät kasvin- ja eläintarkastukset, haitallisten vieraskasvilajien torjuntatoimet sekä Suomeen levinneiden pienpetojen pyynti aiheuttavat kuitenkin pysyvästi kustannuksia. Kustannuksia aiheutuu myös vieraslajien torjunnan vaatimasta hallinnon ja muiden tahojen työajasta, tutkimuksesta ja seurannasta, laadullisista ja määrällisistä sadon tai saaliin menetyksistä sekä vahinkojen korjaamisesta.

Ilmaston muuttuminen lisää vieraslajien mahdollisuuksia laajentaa nykyisiä elinympäristöjään. Lämpeneminen voi parantaa lajin lisääntymismenestystä ja vähentää sen luontaista kuolleisuutta. Vakiintuneiden vieraslajien kannat voivat lämmenneen ilmaston takia levitä nykyistä pohjoisemmaksi. Ilmaston lämpenemisen on arvioitu lisäävän erityisesti joki- ja kanavayhteyksien kautta etelästä pohjoiseen leviävien eläinlajien määrää. Lisäksi vieraslajien vaikutukset kohdealueen luontoon saattavat muuttua ilmaston lämmetessä.

Vapautunut kansainvälinen kauppa ja liikenne sekä lisääntyvä matkailu ja tähän liittyvä oma-toiminen kasvien ja eliöiden tuonti lisäävät vieraslajien leviämismahdollisuuksia ja tästä aiheutuvia riskejä. Lemmikkieläinten ja siementen internet-kauppa helpottaa vieraslajien siirtymistä maasta toiseen ja vaikeuttaa niiden leviämisen valvontaa ja hallintaa. Ihmisen muokkaamat ekosysteemit, kuten puutarhat ja viheralueet, ovat otollisia alueita vieraslajien asettumiselle ja leviämiselle.

Tarkoituksellisesti Suomeen tuodaan vieraslajeista erityisesti hyötykasveja viljelyyn ja koristekasveiksi, kalalajeja vesiviljelyyn sekä riistalajeja metsästystä ja tarhausta varten. Vieraslajeja tuodaan myös esimerkiksi bioenergian lähteeksi, lääkkeiksi ja biologiseen torjuntaan. Lisäksi tuodaan lemmikkieläimiksi kaloja, matelijoita, lintuja, nisäkkäitä ja selkärangattomia. Tuonti mahdollistaa vieraslajien leviämisen edelleen, jos laji päästetään tietoisesti tai tahattomasti luontoon.

Vieraslajien tahaton kulkeutuminen on yleistynyt viimeisten vuosikymmenten aikana liikennevälineiden, raaka-aineiden ja esimerkiksi pakkausmateriaalien mukana. Tahattomasti maahan kulkeutuu vieraslajeja erityisesti siemeninä, munina, tauteina, loisina tai muiden lajien

mukana. Alusliikenteen määrän kasvu on merkittävä vieraslajien leviämiseen vaikuttava tekijä esimerkiksi laivojen painolastivesissä tai runkoon kiinnittyneenä.

Vieraslajeihin eivät kuulu niin sanotut tulokaslajit. Tulokaslajilla tarkoitetaan maahamme äskettäin eli parin viime vuosisadan aikana muutoin kuin ihmisen toiminnan seurauksena leviittäytyneitä eliölajia. Osa tulokaslajeista on sellaisia, joiden levinneisyysalue on lähialueilta luontaisesti laajenemassa. Leviämistä saattavat edesauttaa lämpöoloiltaan suotuisat ajanjaksot ja sopivat tuulet. Erottelu vieraslajien ja tulokaslajien välillä on kuitenkin vaikeaa etenkin kasveissa, koska niiden esiintymisalue on vaihdellut suuresti ilmaston muutosten seurauksena ja ne voivat säilyä siemeninä jopa vuosisatoja. Esimerkkeinä tulokaslajeista ovat eläimistä muun muassa villisika ja merimetso ja kasveista siperiankärhkö ja talvikkipaju.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Vierasperäisiä lajeja koskeva lainsäädäntö

Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain (1096/1996) tavoitteena on ylläpitää luonnon monimuotoisuutta, vaalia luonnonkauneutta ja maisema-arvoja, tukea luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestäväää käyttöä, lisätä luonnontuntemusta ja yleistä luonnonharrastusta sekä edistää luonnontutkimusta. Laki sisältää säännökset luontotyyprien, eliölajien ja maiseman suojelusta, luonnonsuojelualueiden perustamisesta ja hallinnoinnista, Natura 2000 -verkostosta sekä lain toimeenpääntöön kuuluvista kielloista, pakkokeinoista ja rangaistuksista.

Luonnonsuojelulakiin sisältyy kolme säännöstä vierasperäisistä lajeista. Lain 15 §:n mukaan kansallispuistossa ja luonnonpuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta ja alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla vähentää vierasperäisten kasvi- ja eläinlajien yksilöiden lukumäärää. Lain 38 §:n 3 momentissa on viittaussäännös siitä, että vierasperäiseen nisäkäs- ja lintulajiin kuuluvien yksilöiden maahantuonnista ja luontoon laskemisesta säädetään metsästyslaissa, eläintautilaissa ja eläinsuojelulaissa. Lain 43 §:ssä säädetään eräiden vierasperäisten kasvi- ja eläinlajien päästämistä luontoon. Mainittu pykälä sisältyy lain 6 lukuun, jonka säännöksiä sovelletaan lajin lisäksi alalajiin, rotuun, kantaan ja muotoon sekä kasvien ja kasvilajien lisäksi vastaavasti sieniin ja sienilajeihin.

Luonnonsuojelulain 43 §:n 1 momentin mukaan vierasperäistä eläinlajia, josta ei säädetä metsästyslaissa tai kalastuslaissa, ei saa päästää luontoon, jos on aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Pykälän 2 momentin mukaan kasvilajia, jolla ei ole Suomessa pysyvää luonnonvaraista kantaa, ei saa istuttaa tai kylvää pihapiirin, pellon tai rakennetun taikka muutoin erityiseen käyttöön otetun alueen ulkopuolelle eikä luonnonvesistöihin, jos on aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Säännös ei kuitenkaan koske puiden istuttamista tai kylvämistä metsätaloudellisessa tarkoituksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan ympäristöministeriö voi antaa vierasperäisen eläin- tai kasvilajin leviämisen rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä, jos lajin tiedetään leviävän luontoon helposti ja on perusteltua aihetta epäillä, että se voi muodostua terveydelle haitalliseksi tai Suomen alkuperäisen lajiston kannalta vahingolliseksi. Eläintautien torjumisessa noudatetaan eläintautilain säännöksiä.

Luonnonsuojelulaissa tai sen esitöissä ei ole määritelty, mitä eläin- ja kasvilajin vierasperäisyydellä tarkoitetaan. Vierasperäisiä lajeja ei ole laissa myöskään eroteltu niiden haitallisuuden perusteella. EU:n vieraslajiasetuksen sääntelystä poiketen vierasperäisten lajien luontoon laskemista koskevaa lain 43 §:ää ei sovelleta mikro-organismeihin.

Kansallisessa vieraslajistrategiassa on todettu, että luonnonsuojelulain 43 §:ssä säädetty kieltö levittää vierasperäistä kasvi- tai eläinlajia luontoon on huonosti tunnettu ja tehoton. Pykälän 3 momentissa ympäristöministeriölle säädetty valtuus antaa vierasperäisen eläin- tai kasvilajin leviämisen rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä ei sisällä nykyisen perustuslain 80 §:n edellyttämällä tavalla niitä perusteita, joilla tämänkaltaisia yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin kohdistuvia määräyksiä voidaan antaa.

Luonnonsuojelulain 6 §:n mukaan lain ylin ohjaus ja valvonta kuuluvat ympäristöministeriölle. Luonnon- ja maisemansuojelun alueellinen valvonta kuuluu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (jäljempänä ELY-keskus) tehtäviin. Kuntien tulee edistää osaltaan luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Lain 44 §:n mukaan Suomen ympäristökeskus toimii luonnonvaraisten kasvien ja eläinten suojelemisesta niiden kauppaa sääntelemällä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 338/97 tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena. Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo on mainitussa asetuksessa tarkoitettu tieteellinen viranomainen. Ympäristöministeriö voi päättää antaa Luonnontieteelliselle keskusmuseolle asetuksen täytäntöönpanoon liittyviä asiantuntijatehtäviä.

Luonnonsuojelulain 57 §:n mukaan ELY-keskus voi kieltää asianomaista jatkamasta tai toistamasta luonnonsuojelulain vastaista tekoa tai laiminlyöntiä ja sakon tai keskeyttämisen uhalla velvoittaa hänet määrääjässä poistamaan oikeudenvastaisen tilan tai korjaamaan laiminlyönnin. ELY-keskus voi myös asettaa uhan, että tarpeelliset toimenpiteet teetetään asianomaisen kustannuksella. Tällaisia kieltoja ja määräyksiä voitaisiin antaa esimerkiksi lain 43 §:ssä säädetyn vierasperäisen lajin levittämiskiellon toimeenpanemiseksi. Kieltoa tai määräystä voi hakea myös haittaa kärsivä henkilö, jos vireillepanon tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen heikentyminen, joka ei ole merkitykseltään vähäinen. Sama oikeus on lain 61 §:n 3 momentissa tarkoitetulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan sekä kunnalla.

Luonnonsuojelulain 58 §:n 1 momentin viittaussäännöksen mukaan vastoin lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–5 §:ssä. Vierasperäisen lajin luontoon päästäminen täyttää lähtökohtaisesti lain 58 §:n 2 momentissa säädetyn luonnonsuojelurikkomuksen tunnusmerkistön. Säännöksen mukaan on tuomittava sakkoon se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo luonnonsuojelulaissa olevaa tai sen nojalla luonnon suojelemiseksi annettua säännöstä tai määräystä.

Metsästyslaki

Metsästyslakia (615/1993) sovelletaan metsästyksen ja rauhoittamattomien eläinten pyydystämiseen ja tappamiseen sekä riistanhoitoon, riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen ja koiran pitämiseen. Laki koskee soveltuvin osin myös luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettujen nisäkkäiden ja lintujen pyydystämistä tai tappamista.

Metsästyslain 5 §:ssä yksilöidään riistaeläimet ja rauhoittamattomat eläimet. Lisäksi villiintyneeseen kissaan sovelletaan, mitä rauhoittamattomista eläimistä säädetään.

Metsästyslain 42 §:n mukaan vierasperäisten lintu- tai nisäkäslajien sekä vierasperäisten riistaeläinkantojen maahantuonti tai luontoon laskeminen on kielletty ilman Suomen riistakes-

kuksen lupaa. Lupahakemuksesta on pyydetty ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen lausunto. Lupaa ei voida myöntää, jos toimenpiteestä voi aiheutua haittaa luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistöille. Luvassa voidaan antaa määräyksiä lajin ja riistaeläinkannan maahantuonnista ja luontoon laskemisesta. Sääntely koskee myös Ahvenanmaalta olevan eläimen tuontia muualle Suomeen ja sen luontoon laskemista.

Metsästyslaissa ei määritellä, mitä lajin vierasperäisyydellä tarkoitetaan. Hallituksen esityksen (HE 300/1992 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kyse on linnuista ja nisäkkäistä, joilla ei ennestään ole luonnonvaraista kantaa Suomessa.

Kansallisessa vieraslajistrategiassa on määritelty haitalliset sekä tarkkailtavat tai paikallisesti haitalliset vieraat maaselkärangaiset. Näistä metsästyslain 5 §:ssä lueteltuihin riistaeläimiin sisältyy neljä haitallista vieraslajia (villikani, kanadanmajava, supikoira, minkki) ja kolme tarkkailtavaa tai paikallisesti haitallista vieraslajia (piisami, valkohäntäpeura, kanadanhanhi). Pykälässä mainittuihin rauhoittamattomiin eläimiin sisältyy kaksi vieraslajistrategiassa tarkoitettua haitallista vieraslajia (isorotta, villiintynyt kissa).

Suomen riistakeskus myöntää metsästyksen vaatimat pyyntiluvat (10 ja 26 §), luvat eräisiin riistanhoidollisiin toimenpiteisiin (40 §), poikkeusluvut metsästyslain mukaisesta rauhoituksesta, kiellosta tai rajoituksesta tietyissä tilanteissa (41 §), poikkeusluvan riistaeläimen tai rauhoittamattoman linnun pesän ja munien hävittämiseen (41 d §) sekä luvan poiketa rauhoittamattoman nisäkkään pyyntivälineitä ja pyyntimenetelmiä koskevasta kiellosta (49 a §). Metsästysasetuksella (666/1993) on annettu tarkempia säännöksiä rauhoittamattoman eläimen pyydystämiseksi tai tappamisesta sallituista pyyntivälineistä ja pyyntimenetelmistä ja niiden käytöstä.

Suomen riistakeskus voi myöntää poikkeusluvan rauhoittamattoman eläimen pyydystämiseen tai tappamiseen sekä rauhoittamattoman linnun pesän ja munien hävittämiseen muun muassa silloin, kun se on tarpeen luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston säilyttämiseksi. Poikkeuslupa rauhoittamattomien lintujen pyydystämiseen voidaan myöntää muun muassa kasviston ja eläimistön suojelemiseksi.

Suomen riistakeskus voi myöntää poikkeuksen rauhoittamattoman nisäkkään pyyntivälineitä ja pyyntimenetelmiä koskevasta kiellosta, jos se on tarpeen viljelyksille, metsätaloudelle, kalataloudelle, porotaloudelle, riistataloudelle, eläinten pidolle, vesistöille tai omaisuudelle aiheutuvien merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi taikka jos se on kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta tarpeellinen. Maa- ja metsätalousministeriö voi päättää, että määrätyn rauhoittamattoman eläimen saa pyydystää tai tappaa tietyllä alueella määrätynä aikana ilman alueen tai rakennuksen omistajan tai haltijan lupaa (48 §). Edellytyksenä on, että pyydystämisen tai tappamisen on tarpeen eläintautien ehkäisemiseksi, muista terveydellisistä syistä, yleisen turvallisuuden varmistamiseksi tai huomattavan omaisuuden uhkaavan vahingon torjumiseksi. Edellä mainittuja poikkeuksia ei siten voida myöntää yksinomaan sillä perusteella, että tarkoituksena on hävittää haitallinen vieraslaji.

Metsästyslain säännösten rikkomisesta säädetään lain 75 §:ssä. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan joka tahallaan tai huolimattomuudesta tuo maahan tai laskee luontoon vierasperäisen lintu- tai nisäkäslajin tai vierasperäisen riistaeläinkannan taikka tuo Ahvenanmaalta olevan eläimen muualle Suomeen tai laskee tällaisen eläimen luontoon muualla Suomessa ilman lain 42 §:ssä säädettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, metsästyslain säännösten rikkomisesta sakkoon.

Kalastuslaki

Kalastuslain (379/2015, voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016) 1 §:n mukaan lain tavoitteena on parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon perustuen järjestää kalavarojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä käyttö ja hoito siten, että turvataan kalavarojen kestävä ja monipuolinen tuotto, kalakantojen luontainen elinkierto sekä kalavarojen ja muun vesiluonnon monimuotoisuus ja suojelu. Lain 3 §:n viittaussäännöksen mukaan muun kuin Suomessa luonnonvaraisena esiintyvän kalalajin tai kalakannan taikka rapulajin tai rapukannan tai niiden sukusolujen maahantuontiin sovelletaan kalastuslain lisäksi eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annettua lakia (1192/1996) ja eläintautilakia (441/2013).

Kalastuslain 73 §:n mukaan kalojen ja rapujen istutukset, jotka ilmeisesti heikentävät luonnon monimuotoisuutta vaarantamalla luonnossa esiintyvän kala- tai rapulajin tai muun lajin tai näiden kannan säilymisen, ovat kiellettyjä. Luonnossa esiintyvien lajien tai kantojen säilyminen saatetaan vaarantaa esimerkiksi istutuksilla, joissa istutettava laji voi syrjäyttää tai tuhota luonnonvaraisen kannan tai lajin taikka istutuksilla, joihin liittyy ilmeinen vaara kala- tai raputautilien leviämisestä kohdevesistöön. Kiellettyjen istutusten perusteista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kalastuslain 74 §:n mukaan kalojen ja rapujen istuttamiseen on oltava ELY-keskuksen lupa, jos istutetaan uusi laji tai kanta tai jos istutus ei sisälly kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Lupa voidaan myöntää, jos istutus ei vaikeuta käyttö- ja hoitosuunnitelman tavoitteiden toteuttamista eikä vaaranna kohdevesistön kala- tai rapukannan elinvoimaisena säilymistä eikä luonnon monimuotoisuutta. ELY-keskus voi kieltää istutusten tekemisen sellaisesta vesistöstä tai vesiviljelylaitoksesta, johon liittyy riski kala- tai raputautilien leviämiseen luonnonvesiin. Istuttajan on ilmoitettava istutuksesta kolmen kuukauden kuluessa kalastuslaissa tarkoitettuun istutusrekisteriin.

Lain 77 §:n 2 momentin mukaan muun kuin Suomessa luonnonvaraisena esiintyvän kala- tai rapulajin tai niiden kantojen tai sukusolujen maahantuonti luonnonvesiin päästämistä tai vesiviljelytoimintaa varten on kielletty ilman ELY-keskuksen lupaa. Lupien myöntämisen edellytyksistä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Kalastuslain lisäksi vesiviljelyssä käytettäviksi tarkoitettujen tulokaslajien sekä paikallisesti esiintymättömien lajien tuonnista säädetään tulokaslajien ja paikallisesti esiintymättömien lajien käytöstä vesiviljelyssä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 708/2007. Asetus (EY) N:o 708/2007 ei kuitenkaan koske kalojen maahantuontia luonnonvesiin laskemista varten.

Kalastuslain 118 §:n mukaan joka tuo maahan muun kuin Suomessa luonnonvaraisena esiintyvän kalalajin tai sen kannan tai sukusoluja ilman lain 77 §:n 2 momentissa säädettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti tai istuttaa vesialueelle kalalajin tai sen kannan 73 §:ssä säädetyn vastaisesti, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, kalastusrikkomuksesta sakkoon.

2.1.2 Kasvinterveyttä ja eläinterveyttä koskeva lainsäädäntö

Haitallisten vieraslajien ja niistä aiheutuvien vahinkojen hallinta liittyy läheisesti kasvinterveyden ja eläinterveyden suojeluun. EU:n lainsäädännössä on yli 40 eläinten terveyttä koskevaa säädöstä, joihin sisältyy säännöksiä eläintaudeista. Neuvoston direktiivissä 2000/29/EY on säännöksiä, jotka koskevat kasveille tai kasvituotteille haitallisia organismeja. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2001/18/EY2 säädetään muuntogeenisiin organismeihin sovellettavasta järjestelmästä. EU:n vieraslajiasetuksen mukaan haitallisia vieraslajeja koskeva

sääntely tuli saattaa yhteensopivaksi edellä mainittujen unionin säädösten kanssa. Vieraslajisääntely ei saa olla näiden säädösten kanssa päällekkäistä, eikä vieraslajisääntelyä sovelleta näiden säädösten kohteena oleviin organismeihin.

Suomessa kasvinterveyttä ja eläinterveyttä koskevia keskeisiä säädöksiä ovat laki kasvinterveyden suojelemisesta (702/2003), laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta ja eläintautilaki.

Laki kasvinterveyden suojelemisesta

Kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (*kasvinterveyslaki*) tavoitteena on ylläpitää hyvää kasvinterveyden tilaa ja siten edistää maa-, metsä- ja puutarhatalouden ja elintarviketuotannon toimintaedellytyksiä sekä elintarvikkeiden turvallisuutta ja tuotteiden laatua. Laki koskee toimenpiteitä, joilla hyvä kasvinterveyden tila pyritään säilyttämään ja joihin kasvintuhoojien torjumiseksi ja leviämisen estämiseksi voidaan ryhtyä. Metsässä kasvaviin puihin kohdistuviin hyönteis- ja sienituhojen torjumiseen sovelletaan kasvinterveyslain lisäksi metsätuhojen torjunnasta annettua lakia (1087/2013).

Laissa kasvintuhoojalla tarkoitetaan kasveissa tai kasvituotteissa esiintyviä eläin- tai kasvikuntaan kuuluvia haitallisia organismeja, sieniä, bakteereita ja fytoplasmoja sekä viruksia ja muita taudinaiheuttajia, jotka voivat aiheuttaa välitöntä tai välillistä vahinkoa viljelykasveille, luonnonvaraisille kasveille tai niistä saataville tuotteille. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetään, ottaen huomioon Suomea sitovat kansainväliset sopimukset, mitä kasvintuhoojia laissa tarkoitetut toimenpiteet saavat koskea. Lakia voidaan lisäksi soveltaa sellaisten uusien tai vaikutukseltaan ennalta arvaamattomien kasvintuhoojien tai muiden organismien torjumiin ja leviämisen estämiseen, jotka aiheuttavat välitöntä uhkaa kasvinterveydelle.

Kasvinterveyslaisissa säädetään muun muassa toimijoiden velvollisuudesta rekisteröityä ja noudattaa kasvintuhoojien torjumiseksi tai niiden leviämisen estämiseksi välttämättömiä rajoituksia, kieltoja ja toimenpiteitä, tarkastuksista ja valvonnasta, pakkokeinoista, seuraamuksista sekä kasvintuhoojan torjuntapäätöksestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta valtion varoista. Tiettyjä kasveja, kasvituotteita ja muita tavaroita, joiden mukana kasvintuhooja voi helposti levitä, saadaan markkinoida vain kasvippassilla tai muulla kasvinterveydestä annetulla todistuksella varustettuna. Kasvinterveyslain 10 §:n mukaan sen, joka tietää tai epäilee maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädettyä kasvintuhoojaa esiintyvän omistamallaan tai hallinnassaan olevalla kiinteistöllä, kiinteistön osalla, viljelmällä, tavaravarastossa, kuljetusvälineessä tai rakennuksessa, on velvollinen viipymättä ilmoittamaan siitä asianomaiselle ELY-keskukselle tai Elintarviketurvallisuusvirastolle (jäljempänä *Evira*). Sama koskee viranomaisista, joka toiminnassaan havaitsee tällaisen kasvintuhoojan esiintymisen.

Maanomistaja, viljelijä taikka kiinteistön tai kiinteistön osan omistaja tai haltija voidaan velvoittaa kasvintuhoojien torjumiseksi tai niiden leviämisen estämiseksi suorittamaan välttämättömiä toimenpiteitä kiinteistöllä esiintyvän kasvintuhoojan hävittämiseksi. Lain nojalla voidaan määrätä myös muun muassa kasvintuhoojan saastuttaman rakennuksen, työ- tai kuljetusvälineen taikka muun esineen välttämättömästä puhdistamisesta tai desinfiomisesta sekä välttämättömästä puhdistus- ja desinfiointitavasta, kasvien tai kasvialkuperäisiä olevien pakkausten tai pakkausaineiden välttämättömästä puhdistuksesta, desinfiomisesta tai hävittämisestä, määrätä kasvien viljelemistä, kuljetusta tai kauppaa koskevia välttämättömiä kieltoja, ehtoja ja rajoituksia sekä velvoittaa toimija noudattamaan muita kasvintuhoojien torjumiseksi tai niiden leviämisen estämiseksi välttämättömiä rajoituksia, kieltoja ja toimenpiteitä. Evira tai ELY-keskus tekee tarvittaessa toimijakohtaisen torjuntapäätöksen. Laissa on säännökset tarkastuksista ja valvonnasta sekä pakkokeinoista ja seuraamuksista.

Viranomainen voi tarvittaessa kieltää kasvipassin tai muun todistuksen käytön, jos se on välttämätöntä kasvintuhoojien torjumiseksi tai leviämisen estämiseksi. Toimijalle voidaan myös antaa huomautus tai toimija voidaan poistaa kasvinsuojelurekisteristä. Evira ja ELY-keskus voivat tehostaa päätöksiään uhkasakolla tai teettämishallalla. Joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo kasvinterveyslain 29 §:ssä lueteltuja säännöksiä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, kasvinterveyden vaarantamisesta sakkoon.

Kasvintuhoojat sekä kasvit, kasvituotteet ja muut tavarat, joihin kasvinterveyslakia sovelletaan, luetellaan kasvinterveyden suojelusta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (17/08) liitteissä I - III, jotka vastaavat direktiivin liitteitä. Mainitulla asetuksella on annettu tarkemmat säännökset myös toimenpiteistä, määräyksistä, kielloista, ehdoista ja rajoituksista kasvintuhoojien torjumiseksi tai niiden leviämisen estämiseksi.

EU:n vieraslajiasetuksen 2 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti edellä mainitun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen liitteissä tarkoitetut kasvintuhoojat eivät kuulu vieraslajiasetuksen soveltamisalaan.

Laki eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta

Eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetun lain tarkoituksena on estää eläntautien leviäminen EU:n ulkopuolisista maista eli kolmansista maista Suomeen tai Suomen kautta tuotavien elävien eläinten, eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja muiden eläintauteja mahdollisesti levittävien tavaroiden välityksellä. Lain tarkoituksena on myös turvata kolmansista maista tuotavien eläinperäisten elintarvikkeiden ja rehujen hygieeninen laatu. Lakia sovelletaan eläimille ja tavaroille tuonnin tai kauttakuljetuksen yhteydessä tehtävään eläinlääkinnälliseen tarkastukseen sekä eläntautien vastustamiseksi ja hygieenisen laadun turvaamiseksi asetettaviin vaatimuksiin. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetään tarkemmin eläimistä ja tavaroista, joihin lakia sovelletaan.

Kolmansista maista Suomeen tuotavien tai Suomen kautta kuljetettavien eläinten on täytettävä EU:n sekä maa- ja metsätalousministeriön eläntautien leviämisen ehkäisemiseksi antamat tarkemmat määräykset, ja niitä on seurattava säädösten edellyttämät asiakirjat. Ministeriö voi määrätä tuonnin ja kuljetuksen luvanvaraiseksi, jollei EU:n oikeusjärjestys muuta edellytä. Ministeriö voi antaa eläntautien vastustamiseksi tarvittavia määräyksiä eläimen ja tavarana sekä kuljetusvälineen tai muun tuontiin liittyvän esineen käsittelystä maahantuonnin jälkeen. Jos tuotavien eläinten lähtö- tai kauttakuljumaassa vallitseva eläntautitilanne, terveydelliset epäkohdat tai muu näihin verrattava äkillinen syy edellyttää, EU tai ministeriö voi kieltää eläinten ja tavaroiden tuonnin tai kauttakuljetuksen taikka asettaa sille ehtoja.

Evira voi määrätä sellaisen eläimen tai tavarana, joka on tuotu maahan ja jonka osalta havaitaan tai on syytä epäillä olevan eläntautien leviämisen vaaraa, vietäväksi maasta, asetettavaksi eristykseen tai karanteeniin, käytettäväksi tai käsiteltäväksi Eviran hyväksymällä tavalla taikka lopetettavaksi tai hävitettäväksi. Samaa menettelyä sovelletaan myös maahan tuodun eläimen jälkeläisiin, alkioihin, sukusoluihin sekä eläimestä saataviin tuotteisiin. Jos eläimen on syytä epäillä tai sen todetaan aiheuttavan eläntautilain nojalla määriteltyjen vastustettavien eläntautien leviämisen vaaraa, aluehallintoviraston ja kunnaneläinlääkäriin on ryhdyttävä eläntautilain mukaisiin toimenpiteisiin taudin leviämisen estämiseksi.

EU:n vieraslajiasetusta ei sovelleta eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetun lain soveltamisalaan kuuluviin eläintauteja aiheuttaviin patogeneisiin.

Eläintautilaki

Eläintautilain tarkoituksena on eläinten terveyden edistämiseksi, ihmisten terveyden suojaamiseksi, elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseksi ja kotieläintuotannon toimintaedellytysten turvaamiseksi ehkäistä ja vähentää sellaisia sairauksia ja tartuntoja, jotka voivat siirtyä eläimestä toiseen eläimeen tai ihmiseen. Lain säännökset koskevat muun muassa eläintautien valvontaa, eläintaudeista ilmoittamista, toimenpiteitä taudinpurkauksissa, eläinten keinollisen lisäämisen ja eräiden muiden toimenpiteiden luvanvaraisuutta ja valvontaa sekä eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden siirtoja EU:n jäsenvaltioiden välillä ja näiden vientiä muihin kuin jäsenvaltioihin. Suomen valtion rajat ylittäviin siirtoihin eläintautilakia sovelletaan vain, jos asiasta ei säädetä eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetussa laissa.

Vastustettavat eläntaudit ja ilmoitettavat eläntaudit nimetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Vastustettavat eläntaudit jaetaan asetuksella vaarallisiin, valvottaviin ja helposti leviäviin tauteihin. Laissa on myös säännökset uusista vakavista eläintaudeista, joilla tarkoitetaan ennen esiintymätöntä tai erittäin harvinaista, haitallisilta vaikutuksiltaan vastustettaviin eläntauteihin verrattavaa eläntautia, jota ei ole nimetty vastustettavaksi tai ilmoitettavaksi eläntaudiksi.

Eläintautilain mukainen ennakoivalvonta perustuu sekä rekisteröintiin että lupamenettelyihin. Evira ylläpitää rekisteriä toimijoista, jotka tuovat maahan toisista jäsenvaltioista sellaisia eläimiä ja niistä saattavia tuotteita, joista on riskinä levitä Suomeen vastustettava tai uusi vakava eläntauti. Tietyissä erityistapauksissa vaaditaan Eviran tuontilupa. Kalojen, vedessä elävien äyriäisten ja nilviäisten sekä näiden sukuolujen kasvattaminen elintarvikkeeksi, myytäväksi tai muutoin luovutettavaksi jatkokasvatukseen taikka istutettavaksi mereen tai vesistöihin edellyttää Eviran lupaa. Lisäksi laissa on määritelty eläimestä vastuussa olevalle toimijalle tai muulle henkilölle, joka osallistuu eläimen tutkimiseen, hoitoon, käsittelyyn, kuljetukseen, lopetukseen, teurastukseen, metsästyksen, pyyntiin, perkuuseen tai tarkkailuun ilmoitusvelvollisuus, jos he epäilevät tai toteavat eläimen sairastuneen vastustettavaan tai uuteen vakavaan eläntautiin. Eläinlääkäreillä ja laboratorioilla on ilmoitusvelvollisuus vastustettavista, uusista vakavista ja ilmoitettavista eläintaudeista. Evira ohjaa lain toimeenpanossa muita viranomaisia, joita ovat aluehallintovirasto, kunnaneläinlääkäri ja Eviran valtuuttamat tarkastajat.

Eläintautilailla viranomaisille on säädetty suhteellisen laajat toimivaltuudet eläintautien torjunnassa. Jos vastustettavan tai uuden vakavan eläntaudin leviämisen estämiseksi on tarpeen, laissa tarkoitettun valvontaviranomaisen on esimerkiksi rajoitettava tai kiellettävä eläimen, eläimestä saatavien tuotteiden tai tartuntaa mahdollisesti levittävien muiden tuotteiden siirtäminen. Evira voi helposti leviävien eläintautien yhteydessä perustaa tartunta-alueen tai rajoitusvyöhykkeen tautitapauksen ympärille. Helposti leviävien, vaarallisten ja uusien vakavien eläintautien yhteydessä Evira voi määrätä eläimiä lopetettaviksi, teurastettaviksi tai perattaviksi, määrätä eläimistä saatujen tuotteiden sekä tartuntaa mahdollisesti levittävien muiden aineiden ja tavaroiden käsittelystä, käytöstä ja hävittämisestä sekä pitopaikan puhdistamisesta ja desinfektiosta. Eläintautilaissa säädetään menettelystä, jonka mukaan eläimen omistajalla on oikeus saada korvausta eläntaudin leviämisen estämiseksi tai hävittämiseksi suoritetuista toimenpiteistä tai viranomaisen antamista määräyksistä aiheutuneista vahingoista.

EU:n vieraslajiasetuksen soveltamisalaan eivät kuulu eläntauteja aiheuttavat haitalliset vieraslajit.

2.1.3 Muu lainsäädäntö

Taimiaineistolaki

Taimiaineistolain (1205/1994) tarkoituksena on varmistaa, että markkinoilla on vain sellaista puutarhakasvien taimiaineistoa, joka täyttää säädetyt vähimmäislaatuvaatimukset ja on merkitty taimitodistuksella. Laki ei koske taimiaineiston vähäistä markkinointia, tuotantoa tai maahantuontia, jota ei harjoiteta ammattimaisesti. Taimiaineistolailla ja sen nojalla annettavilla säädöksillä on pantu täytäntöön asiaa koskeva EU-lainsäädäntö.

Puutarhakasvien taimiaineistolla tarkoitetaan laissa hedelmäpuiden ja marja-, koriste- ja vihanneskasvien taimia ja muuta lisäaineistoa, ei kuitenkaan vihanneskasvien siemeniä. Sääntely koskee taimiaineiston ammattimaista tuotantoa markkinointia varten, varastointia, maahantuontia ja kauppaa. Lisäksi lain tarkoituksena on taata riittävien tietojen antaminen puutarhakasvien taimiaineistosta sen ostajille ja muille käyttäjille. Maahan tuotavan, Suomessa markkinoitavan sekä Euroopan talousalueelle vietävän taimiaineiston tulee täyttää taimiaineiston laatua ja kasvien terveyttä koskevat vaatimukset, joista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Taimiaineistoa saa markkinoida vain Eviran valvontaa varten pitämään rekisteriin merkitty taimien toimittaja. Taimiaineisto, joka myydään ammattimaiseen jatkokasvatukseen tai toiselle yritykselle edelleen myytäväksi, on varustettava taimitodistuksella, joka sisältää taimiaineiston käytön kannalta tarpeelliset tiedot.

Taimiaineistolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta ja valvonnan järjestämisestä vastaa Evira, joka käyttää valvonnassa apunaan ELY-keskuksia sekä valvontatehtävään kirjallisesti valtuuttamiaan tarkastajia.

Valvontaviranomainen voi kieltää Euroopan talousalueelta peräisin olevan taimiaineiston erän markkinoinnin sekä Euroopan talousalueen ulkopuolisesta valtiosta peräisin olevan erän markkinoinnin tai maahantuonnin, jos taimiaineisto, sen pakkaaminen tai sitä koskevat merkinnät eivät täytä niille taimiaineistolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä asetettuja vaatimuksia. Jos taimiaineiston markkinointi tai maahantuonti on kielletty, valvontaviranomainen voi määrätä taimiaineiston vietäväksi maasta tai hävitettäväksi. Päätökseen voidaan liittää ehtoja sen täytäntöönpanossa noudatettavasta menettelystä. Hävittämismääräys on annettava uhalla, että määräyksen mukaisesti suorittamatta jäänyt hävittäminen teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Taimiaineistolain säännösten rikkomisesta on säädetty sakkorangaistus. Rangaistukseen on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta markkinointia varten tuottaa, markkinoi, maahantuo tai vie Euroopan talousalueelle taimiaineistoa, joka ei täytä taimiaineistolaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä taimiaineistolle asetettuja vaatimuksia.

Koristekasvien taimiaineiston tuottamisesta ja markkinoimisesta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (Nro 96/00) 5 §:n mukaan taimiaineisto, jossa on viljelyvaiheessa silmävaraisesti havaittavissa kasvintuhoojia tai merkkejä taikka oireita mistään haitallisista organismeista tai taudeista, on välittömästi käsiteltävä sopivalla tavalla taikka tarvittaessa hävitettävä. Vastaava säännös sisältyy hedelmä- ja marjakasvien taimiaineiston tuottamisesta, markkinoimisesta ja maahantuonnista annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (Nro 5/10) 5 §:ään. Samanlainen säännös sisältyy myös vihanneskasvien taimiaineiston tuottamisesta ja markkinoinnista annetun maa- ja metsätalousministeriön päätöksen (Nro 41/96)

4 §:ään. Koska sääntelyn kohteena ovat kasvintuhoojat sekä muut taimiaineiston laadulle haitalliset organismit ja aineiston laatu tuotannon kannalta, säännökset eivät koske taimiaineistossa mahdollisesti tavattavia haitallisia vieraslajeja.

Siemenkauppalaki

Siemenkauppalain (728/2000) tarkoituksena on ylläpitää korkealaatuista kasvintuotantoa edistämällä hyvälaatuisen ja Suomen kasvuolosuhteisiin sopivan kylvösiemenen tarjontaa ja käyttöä sekä tarvittavien tietojen antamista kylvösiemenestä. Lakia sovelletaan pelto- ja puutarhakasvien kylvösiementen tuotantoon, markkinointiin, maahantuontiin ja maastaviennin. Kylvösiemenellä tarkoitetaan kylvettäväksi tarkoitettuja siemeniä ja siemenperunoita.

Sertifioidulla kylvösiemenellä tarkoitetaan perussiemenen tai sertifioidun kylvösiemenen virallisesti varmennettua kauppaerää, jonka myyntipäällys on virallisesti suljettu ja varustettu vakuustodistuksella. Kylvösiementä saa markkinoida pääsääntöisesti vain sertifioituna, jolloin sen aitous ja laatu ovat viranomaisten varmentamia. Siemenkauppalain mukainen sertifiointijärjestelmä perustuu yhteisön kylvösiemendirektiiveihin.

Maa- ja metsätalousministeriö voi kieltää viljelykasvin lajikkeen kylvösiemenen markkinoinnin koko maassa tai määrättyllä alueella, jos lajiketta ei ole hyväksytty kansalliseen, EU:n tai Euroopan talousalueen viljelykasvien yleiseen lajikeluetteloon tai jos lajikkeen viljelystä saataisi aiheutua kasvien terveyden kannalta vahinkoa muiden lajien tai lajikkeiden viljelylle. Jos kylvösiemenen markkinointi on kielletty, Evira voi sallia kylvösiemenen käytön muuhun tarkoitukseen kuin kylvösiemeneksi taikka määrätä sen vietäväksi maasta tai hävitettäväksi.

Evira toimii siemenkauppalain mukaisena valvontaviranomaisena. Evira käyttää valvonnassa apunaan ELY-keskuksia sekä valtuuttamia tarkastajia ja näytteenottajia.

Siemenkauppalain säännösten rikkomisesta on säädetty sakkorangaistus. Rangaistukseen on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuottaa tai markkinoi kylvösiementä vastoin lain säännöksiä.

Koska siemenkauppalainsäädäntö koskee vain pelto- ja puutarhakasvien kylvösiemeniä, siinä annettuja säännöksiä esimerkiksi siementen markkinoinnista ei sovelleta haitallisten vieraslajien siemeniin.

Laki metsänviljelyaineiston kaupasta

Metsänviljelyaineiston kaupasta annetun lain (241/2002) tarkoituksena on varmistaa, että viljelemällä tehtävällä metsänuudistamisella saadaan aikaan kasvupaikan tuotantokyvyn hyödynnävä uusi metsä. Laki koskee metsänviljelyaineiston ammattimaista tuotantoa, markkinointia ja maahantuontia EU:n alueen ulkopuolelta. Metsänviljelyaineistolla tarkoitetaan metsäpuiden siemeniä tai muita siemenyksiköitä, kasvinosia tai taimia. Lailla on pantu täytäntöön asiaa koskeva EU-lainsäädäntö.

Metsänviljelyaineistoa saa tuottaa, markkinoida ja maahantuoda vain sellainen aineiston toimittaja, joka on lain mukaisesti merkitty Eviran ylläpitämään metsänviljelyaineiston toimittajien rekisteriin. Aineiston tuottamiseen saa käyttää vain sellaista perusaineistoa, joka täyttää laissa säädetyt vaatimukset. Perusaineiston hyväksymistä haetaan Eviralta.

Lain noudattamisen valvonnasta huolehtii Evira. Suomen metsäkeskusta voidaan käyttää apuna metsäpuiden siementen tuotantoon ja markkinointiin liittyvissä tarkastuksissa.

Valvontaviranomaisilla on lain nojalla mahdollisuus asettaa markkinointikielto sellaisen aineiston markkinoinnille, joka ei täytä laissa asetettuja vaatimuksia. Valvontaviranomaisilla on myös oikeus asettaa uhkasakko tai teettämishukka metsänviljelyaineiston markkinointikiellon tehosteeksi tai sallia aineiston muu kuin metsätaloudeikäyttö taikka määrätä aineisto hävitettäväksi tai vietäväksi maasta.

Metsänviljelyaineiston kaupasta annetun lain säännösten rikkomisesta on säädetty sakkorangaistus. Rangaistukseen on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo metsänviljelyaineiston markkinointikieltoa tai markkinointia koskevia ehtoja taikka metsänviljelyaineiston käyttöä, hävittämistä tai maastavientiä koskevaa määräystä.

Lain soveltamisala ja metsänviljelyaineistolle säädetty vaatimukset huomioon ottaen lailla voi olla merkitystä sellaisten vieraslajien hallinnassa, joista katsotaan aiheutuvan taloudellista haittaa metsätaloudelle.

Laki hukkakauran torjunnasta

Hukkakauran torjunnasta annetun lain (185/2002, *hukkakauralaki*) tarkoituksena on ylläpitää korkealaatuista kasvintuotantoa edistämällä hukkakauran torjuntaa. Hukkakaura saastuttaa kylvösiemeniä, minkä seurauksena kokonaisia tiloja voidaan joutua jättämään kylvösiementuotannon ulkopuolelle. Pahoin saastuneesta peltolohkosta ei myöskään voida korjata laadullisesti ja määrällisesti kunnollista satoa.

Hukkakauralain täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaa Evira, joka käyttää apunaan ELY-keskuksia, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisia ja valtuutettuja tarkastajia. Maahantuontia valvoo Eviran ohella Tulli.

Hukkakauran torjuntavelvollisuus on määritelty lain 4 §:ssä, jonka mukaan viljelmän tai sen läheisyydessä sijaitsevien alueiden haltijoiden on huolehdittava sellaisten toimenpiteiden suorittamisesta, joilla estetään hukkakauran esiintyminen ja leviäminen. Laissa alueella tarkoitetaan peltoa tai muuta maa-aluetta taikka niiden läheisyydessä sijaitsevia oja, ojien pientareita sekä tilan talouskeskukseen kuuluvia alueita. Lain 5 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan jokaisen, joka tietää tai epäilee, että hänen hallitsemallaan alueella on hukkakauraesiintymä, on ilmoitettava esiintymästä viipymättä alueen sijaintikunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle. Velvollisuus koskee myös viranomaisista tai valtuutettua tarkastajaa, joka tarkastuksen tai toimenpiteen yhteydessä havaitsee alueella hukkakauraa.

Saatuaan tiedon hukkakauran mahdollisesta esiintymisestä maaseutuelinkeinoviranomaisen on viipymättä suoritettava alueella katselmus ja annettava tarvittaessa aluetta koskeva hukkakauran torjuntaohje. Jos alueen haltija ei noudata torjuntaohjetta tai alue on pahoin hukkakauran saastuttama, maaseutuelinkeinoviranomaisen on tehtävä alueelle torjuntasuunnitelma. Maaseutuelinkeinoviranomaisen tulee siirtää torjuntasuunnitelman tekeminen ELY-keskukselle, jos siihen on erityistä syytä tai jos alue, jolla hukkakauraa esiintyy, sijaitsee useamman kunnan alueella.

Viljaa, siemeniä ja esimerkiksi kotieläinten lantaa, maa-ainesta ja maanparannusaineita, jotka ovat peräisin hukkakauran saastuttamalta alueelta, ei saa kuljettaa, säilyttää tai käsitellä siten, että siitä voi aiheutua hukkakauran leviämisen vaaraa. Näitä tuotteita ja tavaroita sekä koristetarkoituksiin käytettäviä tuotteita, jotka on tuotu maahan ja joissa on todettu esiintyvän hukkakauraa, ei saa markkinoida eikä luovuttaa sellaiseen käyttöön, johon liittyy hukkakauran leviämisen vaara. Alueen haltijan ja elinkeinonharjoittajan, jolla on hukkakauraa sisältävää kas-

vustoa tai viljan taikka siementavaran puhdistus- tai lajittelujätettä, on poltettava tai muuten hävitettävä se niin, ettei hukkakauran leviämisen vaaraa aiheudu.

Evira laati hukkakauran valvontaa varten vuosittain valvontasuunnitelman. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen pitää valvontaa varten rekisteriä alueista, joilla hukkakauraa on esiintynyt. Lain nojalla säädettyistä torjuntatoimista aiheutuvia kustannuksia voidaan hakeuksesta korvata valtion varoista, jos niiden katsotaan huomattavasti heikentävän alueen haltijan taloudellista asemaa.

Valvontaviranomainen voi määrätä hävittämään tai viemään maasta hukkakauran saastuttaman tuotteen tai tavaran, jos niitä markkinoidaan tai luovutetaan leviämisvaarasta huolimatta. Torjuntasuunnitelman sekä hävittämis- ja maastavientimääräyksen tehosteena voidaan käyttää uhkasakkoa ja teettämisuuhkaa.

Hukkakauran torjunnasta annetun lain säännösten rikkomisesta on säädetty sakkorangaistus. Rangaistukseen on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo laissa säädettyä torjunta- tai ilmoitusvelvollisuutta.

Laki metsätuhojen torjunnasta

Metsätuhojen torjunnasta annetun lain (*metsätuholaki*) tarkoituksena on metsien hyvän terveydentilan ylläpitäminen ja metsätuhojen torjuminen. Lakia sovelletaan metsässä ilmeneviin metsätuhoihin, terminaali- ja tehdasvarastoihin sekä alueen sijainnista riippumatta puutavaran hakkuupaikkoihin ja välivarastoihin. Metsäpuissa esiintyvien vaarallisten kasvintuhoojien torjumiseen ja niiden leviämisen estämiseen sovelletaan lisäksi kasvinterveyslakia.

Laissa metsätuholla tarkoitetaan hyönteisten, muiden selkärangattomien eliöiden, sienten, bakteerien ja virusten metsässä kasvaville puille aiheuttamia sellaisia tauteja ja puiden kasvun tai laadun heikkenemistä, joista aiheutuu taloudellista vahinkoa.

Puutavaran omistaja on velvollinen kuljettamaan tuoreen mänty- ja kuusipuutavaran, muut rungonosat ja vahingoittuneet puut pois hakkuupaikalta ja välivarastosta. Metsätuhoja aiheuttavien hyönteisten esiintymisen ja lämpösunnan perusteella maa on jaettu puutavaran poistamisen määräaikojen asettamista varten kolmeen alueeseen, joista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Laissa säädetään myös puutavaran ja vahingoittuneen puun poistamiselle vaihtoehtoisista toimenpiteistä.

Metsätuholaissa säädetään vahingoittuneiden puiden määrän hehtaariohtaisista raja-arvoista, joiden ylimenevä osuus tulee poistaa metsästä ja välivarastosta. Poistovelvoite syntyy, jos hehtaarilla on enemmän kuin 10 kiintokuutiometriä vahingoittunutta kuusta tai 20 kiintokuutiometriä mäntyä. Metsälain alaisilla luontokohteilla ja metsälain soveltamisalaan kuuluvilla Natura 2000 -verkostoon kuuluvilla alueilla, joilla lahoppuun tuottaminen voi tulla kyseeseen, maanomistaja saa päättää, poistaako hän vahingoittuneiden havupuiden raja-arvot ylittävän osuuden puista.

Maa- ja metsätalousministeriöllä on oikeus laajan metsätuhon leviämisen tai syntymisen estämiseksi määrätä maanomistajat tai Suomen metsäkeskus poistamaan metsästä puita tai suorittamaan muita tarvittavia toimenpiteitä, joista etusijalle on asetettava biologiset ja mekaaniset torjuntakeinot. Suomen metsäkeskus voi ryhtyä biologisiin ja mekaanisiin torjuntatoimiin myös alueen maanomistajia kuulematta, jos kuulemista ei voida suorittaa ilman kohtuutonta viivästystä.

Laissa säädetään puutavaran omistajan, maanomistajan ja valtion korvausvastuun edellytyksistä ja korvattavasta vahingosta. Luonnonsuojelualueelta tai luonnonsuojelun toimeenpanoon varatulta alueelta levinneiden metsätuhojen korvaamista koskevat asiat kuuluvat ympäristöministeriölle.

Metsätuhojen torjunnasta annetun lain säännösten rikkomisesta on säädetty sakkorangaistus. Rangaistukseen on tuomittava muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö puutavaran poistamisvelvoitteen mukaiset tai vaihtoehtoiset toimenpiteet.

Metsätuholakia koskevan hallituksen esityksen (HE 119/2013) mukaan vieraslajeista esimerkiksi maanosasta toiseen siirtyneet patogeeneit ja hyönteiset ovat aiheuttaneet metsissä katastrofeja ympäri maailmaa. Lajien leviämisreitteinä ovat olleet muun muassa käsittelemätön puutavara ja puinen pakkausmateriaali. Hallituksen esityksessä mainituista vieraslajeista muun muassa mäntyankeroinen ja erilaiset ruostesienet kuuluvat kasvinterveyslain nojalla torjuttaviin kasvintuhojiin. Lain perusteluissa mainituista muista vieraslajeista muun muassa sieniin kuuluvat versopolte eli tammen äkkikuolema, hollanninjalavatauti ja saarnensurma on kansallisessa vieraslajistrategiassa luokiteltu haitallisiksi vieraslajeiksi.

Vieraslajiasetuksen soveltamisala huomioon ottaen metsätuholakia voidaan soveltaa sellaisten haitallisten vieraslajien hallintaan, jotka eivät kuulu kasvitauteihin ja siten kasvinterveyslainsäädännön piiriin mutta voivat muulla tavoin heikentää puiden kasvua tai laatua niin, että tästä aiheutuu taloudellista vahinkoa. Lisäksi edellytyksenä on, että lajin leviämistä voidaan torjua metsätuholaisissa säädetyin toimenpitein, jotka kohdistuvat metsiin tai laissa säädetyissä paikoissa varastoituihin kuusi- tai mäntypuihin.

Metsälaki

Metsälain (1093/1996) tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat kestävästi hyvän tuoton samalla, kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Lakia sovelletaan metsän hoitoon ja käyttöön metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta luonnonsuojelulain nojalla muodostetuilla suojelualueilla, maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa suojelualueeksi osoitetulla alueella eikä erämaailain mukaisilla alueilla lukuun ottamatta valtioneuvoston asetuksella säädettäviä suojametsäalueita. Asemakaava-alueilla lakia sovelletaan vain maa- ja metsätalouteen osoitetuilla alueilla.

Metsän uudistamisessa taimikon saa perustaa lain 8 a §:ssä säädetyillä puulajeilla. Jos maanomistaja haluaa perustaa taimikon muilla kuin säännöksessä mainituilla tai Suomen luontaiseen lajistoon kuulumattomilla puulajeilla, hänen on esitettävä metsänkäyttöilmoituksessa riittävä selvitys viljeltävien puulajien kasvatuskelpoisuudesta ja alkuperän soveltuvuudesta uudistettavan alueen olosuhteisiin.

Metsälain noudattamista valvoo Suomen metsäkeskus.

Metsälain tarkoitus ja soveltamisala huomioon ottaen lailla ei ole erityistä merkitystä haitallisista vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnassa.

Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki

Kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) tarkoituksena on muun muassa lisätä metsien kasvua, turvata metsien biologista monimuotoisuutta ja edistää metsien sopeutumista ilmastonmuutokseen. Laki tuli voimaan 1.6.2015, ja se on voimassa vuoden 2020 loppuun saakka.

puun. Lain mukaan Suomen metsäkeskus voi myöntää metsäluonnon hoitohankkeille tukea muun muassa metsäluonnolle haitallisten vieraskasvilajien hävittämiseen ja niiden leviämisen estämiseen metsätalousmaalla.

Ympäristönsuojelulaki

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 16 §:ssä säädetyn maaperän pilaamiskiellon mukaan maahan ei saa jättää tai päästää jätettä tai muuta ainetta taikka eliöitä tai pieneliöitä siten, että seurauksena on sellainen maaperän laadun huononeminen, josta voi aiheutua vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle, viihtyisyyden melkoista vähentymistä tai muu niihin verrattava yleisen tai yksityisen edun loukkaus. Säännöksessä eliöillä tarkoitetaan erilaisia organismeja ja mikro-organismeja kuten bakteereja ja mikrobeja sekä viruksia.

Ympäristönsuojelulaki koskee ympäristön pilaantumisen estämistä. Laissa säädetty maaperän pilaamiskiello ei siten ole sellaisenaan sovellettavissa haitallisten vieraslajien hallintaan eikä muodosta myöskään päällekkäistä sääntelyä vieraslajiasetuksen toimeenpanon kanssa.

Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla (1299/2004) on saatettu kansallisesti voimaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/60/EY vesipolitiikan puitteista sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/56/EY yhteisön meriympäristöpolitiikan puitteista. Laissa säädetään vesienhoitoalueista, viranomaisten yhteistyöstä, kansainvälisestä yhteistyöstä, vesien tilaan vaikuttavien tekijöiden selvittämisestä, vesien tilan yleisistä tavoitteista, seurannasta, vesien ominaispiirteiden tarkastelusta, vesien luokittelusta, vesien hoidon suunnittelusta sekä kansalaisten ja eri tahojen osallistumisesta suunnitteluun. Suunnittelualueina Suomessa toimivat vesienhoitoalueet, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ympäristötavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi määritellään vesienhoitosuunnitelmassa ja siihen sisältyvässä toimenpideohjelmassa.

Lailla ja sen mukaisilla suunnittelujärjestelmillä on yhteys haitallisten vieraslajien hallintaan näiden lajien elinympäristöihin liittyvän seurannan sekä toimenpideohjelmien kautta.

2.1.4 Kansallinen vieraslajistrategia

Valtioneuvosto hyväksyi kansallista vieraslajistrategiaa koskevan periaatepäätöksen 15.3.2012. Periaatepäätöksessä linjataan toimenpiteitä haitallisten vieraslajien aiheuttamien riskien pienentämiseksi. Tavoitteena on, että Suomessa esiintyvät vieraslajit ja niiden aiheuttamat haitat tunnistetaan ja torjuntatoimet toteutetaan kattavasti. Suomeen tulee luoda vuoteen 2020 mennessä järjestelmä, jonka avulla vieraslajien aiheuttamia ongelmia pystytään hallitsemaan ja uusien haitallisten vieraslajien pääseminen maahan estetään.

Lainsäädännöllä tulee luoda oikeudellinen perusta viranomaispäätöksille ja toimenpiteille, joilla uusia haitallisia vieraslajeja voidaan nopeasti torjua ja joilla voidaan rajoittaa maahan jo asettuneen haitallisen vieraslajin leviämistä. Eri toimijoiden vastuut vieraslajien torjunnassa on selvennettävä. Sääntely tulee toteuttaa joko täydentämällä voimassa olevaa lainsäädäntöä tai säätämällä tarvittaessa haitallisia vieraslajeja koskeva erityislaki. Lainsäädännön on perustuttava varovaisuus- ja mahdollisuuksien mukaan aiheuttaja maksaa -periaatteille.

Keskeisiä keinoja haitallisten vieraslajien hallinnassa ovat tiedotus, koulutus ja ohjeet, joilla lisätään tietoisuutta vieraslajien leviämisen riskeistä ja niiden torjunnasta. Havaintoja haitalli-

sista vieraslajeista tulee voida ottaa keskitetysti vastaan. Tätä tarkoitusta varten perustettu kansallinen vieraslajiportaali julkistettiin toukokuussa 2014.

Viranomaistyötä on koordinoitava vieraslajien seurannan ja vieraslajiriskien muun hallinnan parantamiseksi. Tätä tehtävää toteuttamaan asetettiin toukokuussa 2013 kansallinen vieraslajiasioiden neuvottelukunta.

Periaatepäätöksen mukaisesti maa- ja metsätalousministeriö vastaa maa- ja metsätalouden, riistatalouden ja kalatalouden vieraslajeista ja ympäristöministeriö luonnonsuojelulain soveltamisalaan kuuluvista vieraslajeista. Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa väylänpitoon, liikenteeseen ja kuljetuksiin liittyvistä vieraslajikysymyksistä. Kehitysyhteistyöhankkeisiin liittyvä vieraslajivastuu kuuluu ulkoasiainministeriölle. Maa- ja metsätalousministeriö koordinoi haitallisia vieraslajeja koskevia kansallisia toimia kuten lainsäädännön kehittämistä ja sen toimeenpanoa. Ministeriö toimii yhteystahona EU:n vieraslajikysymyksissä sekä tarvittaessa muissa kansainvälisissä yhteyksissä.

2.1.5 Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntö

Vieraslajisääntelyn näkökulmasta Ahvenanmaan maakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 1 momentin mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat muun muassa luonnon- ja ympäristönsuojelua, luonnon virkistyskäyttöä, eläinsuojelua, teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta, uhkasakon asettamista ja tuomitsemista sekä muiden pakkokeinojen käyttöä, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta. Lain 27 §:n 1 momentin mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat ulko- maankauppaa ja eläinten ja eläintuotteiden maahantuonnin kieltämistä.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja Euroopan unionin lainsäädäntö

2.2.1 Kansainväliset sopimukset

Bonnin yleissopimus muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelemisesta (The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals) hyväksyttiin vuonna 1979. Sopimusosapuolet pyrkivät torjumaan, vähentämään tai säätelemään tekijöitä, jotka vaarantavat lajin säilymisen tai saattavat lisätä tätä vaaraa. Keinoina on säädellä tarkoin vierasperäisten lajien istuttamista tai hävittämistä jo istutettuja vierasperäisiä lajeja.

YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAO:ssa vuonna 1951 tehdyn *kansainvälisen kasvinsuojeluyleissopimuksen* (International Plant Protection Convention, IPPC-sopimus) tarkoituksena on turvata yleinen ja tehokas toiminta kasvintuhoojien kulkeutumisen ja leviämisen estämiseksi sekä edistää toimenpiteitä niiden torjumiseksi. IPPC:n määritelmään kasvintuhoojasta kuuluvat kasvi-taudinaiheuttajien ja tuhoeläinten lisäksi haitalliset vieraslajikasvit. Sopimuksella on merkittävä rooli kansainvälisessä kaupassa, sillä maailman kauppajärjestön sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista (WTO/SPS-sopimus) tunnustaa IPPC-sopimuksen ja sen valmistamat kansainväliset kasvinsuojelustandardit (International standards for phytosanitary measures, ISPMs).

Maailman kauppajärjestön *WTO:n sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista* eli vuonna 1995 voimaan tullut niin sanottu. SPS-sopimus (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) koskee toimenpiteitä, joilla vähennetään eläinten, kasvien, tuholaisten, tautien tai taudinaiheuttajien maahan pääsystä, yleistymisestä maassa tai leviämisestä aiheutuvia riskejä ihmisille, eläimille ja kasveille sekä muita vahinkoja. SPS-sopimuksen mukaan toimenpiteillä voidaan rajoittaa vapaata kauppaa, edellyttäen että 1) toimenpiteitä käytetään vain siinä määrin

kuin on välttämätöntä ihmisten, eläinten tai kasvien terveyden suojelemiseksi, 2) toimenpiteiden käyttö on tieteellisesti perusteltua, 3) toimenpiteet eivät aseta samankaltaisia maita eri asemaan, 4) toimenpiteet eivät rajoita kauppaa enempää kuin on välttämätöntä, 5) tuontituotteisiin ei kohdistu tiukempia vaatimuksia kuin kotimaisiin tuotteisiin, ja 6) tuontituotteiden riskivaatimukset ovat keskenään johdonmukaisia.

Bernin yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) eli Euroopan luonnonsuojelusopimus tuli voimaan vuonna 1982. Yleissopimuksen tavoitteena on luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden luonnollisen elinympäristön suojeleminen ja erityisesti sellainen lajien ja luonnonalueiden suojeleminen, joka edellyttää usean valtion yhteistyötä. Sopimuspuolten tulee ryhtyä tarvittaviin toimiin luonnonvaraisten kasvi- ja eläinkantojen pitämiseksi tasolla, joka vastaa erityisesti ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia. Sopimus on johtanut Euroopan unionin lainsäädäntöön (Natura 2000-verkosto sekä luonto- ja lintudirektiivit).

Biologista monimuotoisuutta koskeva sopimus (Convention on Biological Diversity, CBD) on laajin kansainvälinen sopimus, jossa linjataan keskeisimmät biodiversiteettiä koskevat tavoitteet. Sopimus tuli voimaan joulukuussa 1993, ja sen osapuolina on tällä hetkellä 195 valtiota sekä Euroopan unioni. Sopimuksen 8 (h) artiklan mukaan jäsenmaiden tulee, kun se on mahdollista ja tarkoituksenmukaista, estää sellaisten vieraslajien maahanpääsy, jotka uhkaavat ekosysteemejä, elinympäristöjä tai lajeja sekä rajoittaa niiden leviämistä tai hävittää ne. Sopimusvaltioiden tulisi laatia kansalliset vieraslajistrategiat.

Edellä mainitun CBD-sopimuksen sihteeristö on yhdessä Botanic Gardens Conservation International -organisaation kanssa latinut *kansainvälisen kasvistonuojelustrategian* (Global Strategy for Plant Conservation). Sen yhtenä tavoitteena on laatia torjuntaohjelmat ainakin sadalle tärkeimmälle vieraslajille, jotka uhkaavat kasvilajeja, kasviyhteisöjä, elinympäristöjä ja ekosysteemejä.

Vuonna 2004 kansainvälinen merenkulkujärjestö IMO hyväksyi *alusten painolastivesien ja sedimenttien valvonnasta ja käsittelystä tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen* (International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments). IMO:n 28. yleiskokous hyväksyi vuonna 2013 suositusluonteisen päätöslauselman A.1088(28), jolla yleissopimuksen soveltamisaikataulua lykätään enintään viidellä vuodella verrattuna yleissopimuksessa määriteltyyn soveltamisaikatauluun (B-3 sääntö). Käytännössä tämä ohjaa varustamoita asentamaan alukselle painolastiveden käsittelylaitteiston uusintakatsastukseen liittyvän telakoinnin yhteydessä sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan. Soveltamisaikataulua on näin ollen porrastettu aluskohtaisesti siten, että se tulee eri alusten osalta sovellettavaksi pääsääntöisesti vuosina 2016 – 2020 ja joissakin tapauksissa vasta vuonna 2021. Yleissopimuksen on ratifioinut 44 valtiota, joiden kauppalaivaston yhteenlaskettu tonnistomäärä on 33 prosenttia maailman kauppalaivaston tonnistosta. Kansainvälisen voimaantulon rajat ovat 30 jäsenvaltiota ja 35 prosenttia maailman tonnistoa. Yleissopimus tulee kansainvälisesti voimaan vuoden kuluttua siitä, kun voimaantulon rajat täyttyvät.

2.2.2 EU:n vieraslajiasetus

Tavoite

Haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014 (*vieraslajiasetus*) tuli voimaan 1.1.2015. Asetus koskee ensisijassa unionin näkökulmasta merkityksellisiä haitallisia

vieraslajeja. Tällä tarkoitetaan lajeja, jotka aiheuttavat jäsenvaltioissa niin merkittäviä vahinkoja, että niiden torjumiseksi tarvitaan unionin kattavia toimenpiteitä ja toimenpiteitä myös sellaisissa jäsenvaltioissa, joissa lajia ei vielä esiinny tai todennäköisesti tule lainkaan esiintymään.

Asetuksen tavoitteena on luoda jäsenmaille yhdenmukainen toimintatapa, jolla ehkäistään, minimoidaan ja lievennetään haitallisten vieraslajien vaikutuksia luonnolle, yhteiskunnalle ja taloudelle. Toimenpiteillä pyritään estämään haitallisten vieraslajien sekä tarkoituksellinen etä tahaton tuonti EU:n alueelle ja lajien päästäminen ympäristöön.

Soveltamisala

Vieraslajiasetuksen 3 artiklaan sisältyvän määritelmän mukaan vieraslajilla tarkoitetaan eläimen, kasvin, sienen tai mikro-organismien lajin, alalajin tai sitä alemman taksonin elävää yksilöä, joka tuodaan sen luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle, mukaan lukien sen mikä tahansa osa, sukusolut, siemenet, munat tai lisääntymisyksiköt sekä mitkä tahansa hybridit, lajikkeet tai rodut, jotka saattavat selviytyä ja myöhemmin lisääntyä.

Kaikki vieraslajit eivät ole haitallisia. Vieraslajiasetuksen mukaan haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan vieraslajia, jonka tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ekosysteemipalveluja tai vaikuttavan niihin haitallisesti. Vieraslajiasetuksen 3 artiklan mukaan luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan kaikkiin ekosysteemeihin tai ekologiin kokonaisuuksiin kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta. Tähän sisältyy myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus. Yleisesti katsotaan, että luonnon monimuotoisuuteen sisältyy lajien sisäinen perinnöllinen muuntelu, lajien runsaus sekä niiden elinympäristöjen monimuotoisuus.

Ekosysteemipalveluilla tarkoitetaan asetuksessa ekosysteemien suoraa ja välillistä panosta ihmisten hyvinvointiin.

Vieraslajiasetuksen 2 artiklan mukaan asetuksen soveltamisalaan eivät kuulu sellaiset lajit, joiden luontainen levinneisyysalue muuttuu ekologisten olojen muuttumisen ja ilmastonmuutoksen myötä eikä siis välittömästi ihmisen toiminnan seurauksena. Soveltamisalan ulkopuolelle jäävät myös lajit, joiden torjuntaa säännellään jo eräissä muissa EU-säädöksissä. Nämä säädökset koskevat muun muassa geenimuunneltuja organismeja sekä eläintautien ja kasveille tai kasvituoille haitallisten organismien torjuntaa.

Unionin kannalta merkitykselliset haitalliset vieraslajit

Vieraslajiasetuksen soveltamisalaan kuuluvat unionin kannalta merkitykselliset haitalliset vieraslajit määritetään unionin luettelossa, jonka komission hyväksyy vieraslajiasetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti täytäntöönpanosäädöksellä. Luetteloon otettavien lajien on täytettävä kaikki 4 artiklan 3 kohdassa säädetyt kriteerit. Lajien tulee olla saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella koko unionin alueelle vieraita eli luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle levinneitä lajeja. Lajien tulee pystyä vakiinnuttamaan elinkykyinen kanta ja leviämään ympäristössä useamman kuin kahden jäsenvaltion yhteisellä luonnonmaantieteellisellä alueella tai yhdellä merien osa-alueella. Arvioinnissa on otettava huomioon sekä nykyisin vallitsevat että ennakoitavan ilmastonmuutoksen synnyttämät olosuhteet. Lajeilla tulee olla todennäköisesti merkittävä haitallinen vaikutus luonnon monimuotoisuudelle tai siihen liittyville ekosysteemipalveluille, ja niillä saattaa lisäksi olla haitallisia vaikutuksia ihmisten terveydelle tai taloudelle. Asetuksen 5 artiklassa säädetyt riskinarvioinnin tulee myös osoittaa, että lajien tuonnin, vakiintumisen tai leviämisen ehkäisemiseksi tarvitaan unionin tason yhteisiä toimia.

Lajien ottamisella unionin luetteloon tulee myös pystyä tehokkaasti ehkäisemään niistä aiheutuvia haittavaikutuksia taikka vähentämään tai lieventämään haittoja mahdollisimman paljon.

Komission on unionin luetteloa kootessaan otettava 4 artiklan 6 kohdan mukaisesti huomioon jäsenvaltioille vieraslajiasetuksen täytäntöönpanosta aiheutuvat kustannukset, toimien toteuttamatta jättämisestä aiheutuvat kustannukset, kustannusten suhde hyötyihin sekä sosioekonomiset näkökohdat. Tarkoituksena on, ettei jäsenvaltiolle aiheudu vieraslajiasetuksen mukaisista toimista liiallisia kustannuksia tai kustannuksia, jotka ovat suhteettomia toimenpiteillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna. Vieraslajiasetuksen johdanto-osan mukaan komission on luetteloon otettavia lajeja ehdottaessaan kiinnitettävä erityistä huomiota lajeihin, joita käytetään laajalti ja jotka tuottavat merkittäviä sosiaalisia ja taloudellisia hyötyjä jäsenvaltiossa. Tämä arviointi tulee kuitenkin tehdä asetuksen tavoitteita vaarantamatta.

Asetuksen 4 artiklan 6 kohdan mukaan unionin luetteloon sisällytetään ensisijaisesti sellaiset haitalliset vieraslajit, joita ei vielä esiinny unionissa tai jotka ovat leviämisen varhaisessa vaiheessa ja joista todennäköisimmin aiheutuu merkittävä haittavaikutus. Ensisijaisia ovat myös ne unioniin jo vakiintuneet lajit, joista aiheutuu merkittävin haittavaikutus. Ehdottaessaan unionin luetteloa komission on perusteltava, miten asetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa paremmin unionin tason toimenpiteillä.

Komissio hyväksyy unionin luettelon niin sanotussa tarkastelumenettelyssä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 182/2011 5 artiklan mukaisesti. Tarkastelumenettelyssä komissio esittää ehdotuksensa unionin luetteloksi jäsenvaltioiden edustajista muodostuvalle komitealle. Vieraslajiasetuksen 28 artiklassa tarkoitettu tiedefoorumi voi avustaa komiteaa sen tehtävissä. Komitea päättää asiasta määräenemmistöllä. Jos komitea antaa puoltavan lausunnon, komissio hyväksyy ehdotetun unionin luettelon täytäntöönpanosäädökseksi. Jos komitea ei puolla ehdotusta, komissio voi tehdä komitealle muutetun ehdotuksen kahden kuukauden kuluessa tai saattaa asian muutoksenhakukomitean käsiteltäväksi kuukauden kuluessa. Jälkimmäisessä tapauksessa ehdotus voidaan hyväksyä muutoksenhakukomitean annettua siitä puoltavan lausunnon.

Vieraslajiasetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan komissio toimittaa ehdotuksen ensimmäiseksi unionin luetteloksi komitealle viimeistään 2.1.2016. Luetteloa tulee tarkastella kokonaisuudessaan uudelleen vähintään kuuden vuoden välein. Tarkastelujen välillä komissio voi lisätä luetteloon lajeja tai poistaa sellaisia lajeja, jotka eivät enää täytä yhtä tai useampaa säädetyistä perusteista.

Rajoitukset ja niistä poikkeaminen

Vieraslajiasetuksen tavoitteena on, että jäsenmaat ehkäisevät ajoissa ja johdonmukaisesti haitallisten vieraslajien tuontia ja leviämistä. Tarkoituksena on välttää sisämarkkinoiden vääristyminen ja ehkäistä tilanteet, joissa yhdessä jäsenvaltiossa toteutetut toimet vaarantuvat, koska toinen jäsenvaltio ei toteuta vastaavia toimia. Toimien yhdenmukaisuuden perustana ovat vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyt rajoitukset. Säännöksen mukaan unionin luetteloon kuuluvia haitallisia vieraslajeja ei saa tarkoituksellisesti tuoda unionin alueelle, ei myöskään pitää, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin eikä päästää ympäristöön. Unionin luetteloon kuuluvan lajin pitäminen ja kasvattaminen on kielletty siinäkin tapauksessa, että lajin leviäminen estettäisiin käyttämällä suljettuja säilöjä.

Vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan rajoitukset koskevat tarkoituksellista toimintaa. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet myös

unionin luetteloon kuuluvien vieraslajien tahattoman tuonnin tai leviämisen ehkäisemiseksi. Vieraslajeja voidaan tuoda tahattomasti EU:n alueelle esimerkiksi lajien saastuttamien tavaroiden kuten kasvien mukana. Niiden kautta lajit voivat myös päästä tahattomasti leviämään unionin sisällä. Toimenpiteitä haitallisten vieraslajien tahattoman tuonnin estämiseksi käsitellään asetuksen 13 artiklan mukaisissa toimintasuunnitelmissa.

Vieraslajiasetuksen 8 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on perustettava lupajärjestelmä, jolla 7 artiklassa säädetyistä haitallisia vieraslajeja koskevista kielloista voidaan myöntää poikkeuksia, lukuun ottamatta lajien markkinoille saattamista ja ympäristöön päästämistä. Asetuksen 8 artiklassa säädettyjä poikkeamisperusteita ovat haitallisen vieraslajin tutkimus, lajin suojele luonnollisen elinympäristönsä ulkopuolella sekä ihmisten terveyden edistämiseksi välttämätön tieteellinen tuotanto ja sen jälkeinen käyttö lääkkeenä. Vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaan jäsenvaltio voi sallia haitallisen vieraslajin hyödyntämisen myös muuhun tarkoitukseen, jos se on tarpeen pakottavaan yleiseen etuun liittyvistä syistä. Yleisen edun arvioinnissa otetaan huomioon myös yhteiskunnalliset ja taloudelliset syyt, joilla tarkoitetaan muun muassa vieraslajin hyödyntämisen merkitystä jäsenvaltiossa elinkeinona.

Virallinen valvonta

Vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukaan jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten on tehtävä asiakirja-, tunnistus- ja tarvittaessa fyysisiä tarkastuksia sisältävää virallista valvontaa, jolla unionin vieraslajiluetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti unionin alueelle estetään. Komission on otettava unionin vieraslajiluetteloon tarvittaessa viittaukset tavaroihin, joihin haitallinen vieraslaji on yleensä yhdistettävissä. Vieraslajin yhdistettävyydellä tiettyyn tavarahan ei tarkoiteta vieraslajin aiheuttamaa tavarahan saastumista, vaan luettelossa tulee viitata tavaraluokkiin, joihin itse vieraslaji yleensä kuuluu tuontia koskevan sääntelyn mukaisesti. Unionin luetteloon on merkittävä myös vastaavia tavaraluokkia koskevat neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2658/87 mukaiset yhdistetyn tariffi- ja tilastonimikkeistön mukaiset koodit. Vieraslajiasetuksen 15 artiklan 2 kohdan mukaan valvonta kohdistetaan vain näiden koodien tarkoittamiin tavaraluokkiin.

Mainittuihin tavaraluokkiin kuuluville tavaroille on asetuksen 15 artiklan 2 kohdan mukaan tehtävä riskiin perustuvat tarkastukset, joissa todetaan, että tavarat eivät sisälly unionin luetteloon tai että tavaroille on annettu asetuksen 8 artiklassa tarkoitettu voimassa oleva lupa.

Jos vieraslajiluettelossa mainitun tavaraluokan erityisestä virallisesta valvonnasta rajatarkastusasemilla tai saapumispaikoissa säädetään jo tällä hetkellä asetuksen (EY) N:o 882/2004 sekä direktiivien 91/496/ETY ja 97/78/EY mukaisesti tai saapumispaikoissa direktiivin 2000/29/EY mukaisesti, jäsenvaltioiden on annettava vastuu 15 artiklan 2 kohdan mukaisesta valvonnasta niille toimivaltaisille viranomaisille, joiden tehtäväksi kyseisen valvonnan suorittaminen on annettu asetuksen (EY) N:o 882/2004 4 artiklan mukaisesti tai direktiivin 2000/29/EY 2 artiklan 1 kohdan g alakohdan mukaisesti. Jos tavaraluokan virallisesta valvonnasta ei ennestään säädetä unionin edellä sanotussa lainsäädännössä, valvontatehtävä voidaan antaa muulle viranomaiselle.

Hallintatoimenpiteet

Vieraslajiasetuksen 19 artiklan mukaan jäsenvaltioiden käytössä täytyy olla toimenpiteitä, joiden avulla haitallisten vieraslajien vahingolliset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, siihen liittyviin ekosysteemipalveluihin ja tilanteen mukaan myös ihmisten terveyteen tai talouteen voidaan minimoida. Vaatimus koskee jäsenvaltion alueella laajalle levinneitä vieraslajeja. Laajalle levinneellä tarkoitetaan asetuksen 3 artiklan mukaan haitallista vieraslajia, jonka kan-

ta on jo ohittanut kotiutumisvaiheen, joka on itseään ylläpitävä ja joka on levinnyt ja asettautunut suureen osaan mahdollisesta levinneisyysalueesta, jolla se voi selviytyä ja lisääntyä. Jäsenvaltio toteaa itse, mitkä unionin luetteloon sisältyvät lajit ovat levinneet sen alueella laajalle. Hallintatoimenpiteiden on oltava käytettävissä 18 kuukauden kuluessa siitä, kun haitallinen vieraslaji on otettu unionin luetteloon.

Vieraslajiasetuksen mukaisia toimenpiteitä haitallisten vieraslajien hallitsemiseksi ovat lajin hävittäminen, sen kannan säätely sekä lajin leviämisen rajoittaminen. Asetuksen 3 artiklan mukaan hävittämisellä tarkoitetaan haitallisen vieraslajin kannan täydellistä ja pysyvää poistamista tappavin tai ei-tappavin keinoin. Kannan säätelyllä tarkoitetaan tappavia tai ei-tappavia toimia, joita kohdistetaan haitallisen vieraslajin kantaan yksilöiden lukumäärän pitämiseksi mahdollisimman pienenä, jotta lajin leviämiskyky ja haittavaikutukset luonnon monimuotoisuudelle, siihen liittyville ekosysteemipalveluille, ihmisten terveydelle ja taloudelle voidaan saattaa mahdollisimman vähäisiksi. Leviämisen rajoittamisella tarkoitetaan mitä hyvänsä toimenpidettä, jolla haitallisen vieraslajikannan leviämiskäsi esiintymisalueen ulkopuolelle saadaan mahdollisimman pieneksi.

Vieraslajiasetuksen 19 artiklan mukaan toimenpiteillä on tarvittaessa parannettava vastaanottavan ekosysteemin kykyä sietää nykyisiä ja tulevia vieraslaji-invaasioita. Toimenpiteisiin kuuluu mahdollisuuksien mukaan myös haitallisen vieraslajin vahingoittaman ekosysteemin ennallistaminen.

Vieraslajiasetuksen 19 artiklassa ei säädetä jäsenvaltion velvollisuudesta toteuttaa tiettyjä hallintatoimenpiteitä. Artiklan mukaan toimenpiteet on mukautettava jäsenvaltion erityisiin olosuhteisiin, ja niiden on perustuttava kustannus-hyötyanalyysiin. Toimenpiteet on myös asetettava tärkeysjärjestykseen riskinarvioinnin ja kustannustehokkuuden perusteella. Menetelmiä valittaessa on otettava huomioon ihmisten terveys ja ympäristö, erityisesti muut kuin kohteena olevat lajit ja niiden elinympäristöt. Toimenpiteistä ei saa aiheutua kohteena oleville eläimille kipua, tuskaa ja kärsimystä, joka on vältettävissä hallintatoimenpiteiden tehokkuutta vaarantamatta.

Asetuksen 26 artiklan mukaan yleisölle on varattava mahdollisuus osallistua hallintatoimenpiteiden valmisteleamiseen, muuttamiseen tai tarkistamiseen.

Vieraslajiasetuksen 21 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on pyrittävä perimään haitallisten vieraslajien torjunnasta aiheutuvat kustannukset saastuttaja maksaa -periaatetta noudattaen. Tällä tarkoitetaan kustannuksia sellaisista toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen haitallisista vieraslajeista aiheutuvien haittavaikutusten ennalta ehkäisemiseksi, vähentämiseksi mahdollisimman paljon tai lieventämiseksi, mukaan lukien ympäristö- ja luonnonvarakustannukset sekä ennallistamisen kustannukset.

Nopea hävittäminen ja kiireelliset toimenpiteet

Vieraslajiasetuksen 17 artiklan mukaan jäsenvaltion on ryhdyttävä nopeisiin toimiin, jos unionin luetteloon sisältyvä haitallinen vieraslaji havaitaan jäsenvaltion alueella varhaisessa vaiheessa. Varhaisella havaitsemisella tarkoitetaan, että haitallisen vieraslajin yhden tai useamman yksilön esiintyminen ympäristössä ehditään todeta, ennen kuin lajin kanta on ohittanut kotiutumisvaiheen, muodostunut itseään ylläpitäväksi ja täyttänyt muut laajan levinneisyyden kriteerit. Jäsenvaltion on kolmen kuukauden kuluessa lajin varhaisesta havaitsemisesta hävitettävä lajin kanta kokonaan ja pysyvästi ja ilmoitettava toimenpiteistä ja niiden tuloksellisuudesta komissiolle sekä tarpeen mukaan muille jäsenvaltioille.

Jos jäsenvaltio katsoo vahvan tieteellisen näytön perusteella, ettei lajia ole teknisesti mahdollista taikka kustannustehokasta hävittää, jäsenvaltio voi vieraslajiasetuksen 18 artiklan mukaan kahden kuukauden kuluessa havaitsemisesta päättää olla ryhtymättä nopeaan hävittämiseen. Päätös on annettava viipymättä tiedoksi komissiolle, joka voi hylätä päätöksen. Komission hylkäyspäätös tehdään tarkastelumenettelyssä, joka edellyttää jäsenvaltioiden edustajista koostuvan komitean puoltavaa lausuntoa. Jos jäsenvaltion päätös pysyy voimassa, varhaisessa vaiheessa havaittuun lajiin sovelletaan asetuksen 19 artiklan mukaisia normaaleja hallintatoimenpiteitä. Vaikka nopeista hävittämistoimista luovuttaisiin, jäsenvaltion on kuitenkin pyrittävä estämään vieraslajin leviäminen muihin jäsenvaltioihin.

Vieraslajiasetuksen 10 artiklan mukaan jäsenvaltio voi tietyin edellytyksin soveltaa asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädettyjä rajoituksia kiireellisinä toimenpiteinä myös sellaiseen haitalliseen vieraslajiin, joka ei sisälly unionin luetteloon ja jota jäsenvaltio ei ole määritellyt myöskään kansallisesti merkityksellisenä pidettäväksi lajiksi.

Haitallisten vieraslajien väylät ja niitä koskevat toimintasuunnitelmat

Vieraslajiasetuksen 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on selvitettävä väylät eli sellaiset reitit ja mekanismit, joiden kautta unionin luetteloon sisältyviä vieraslajeja voidaan tahattomasti tuoda unionin alueelle. Samoin on analysoitava, mitä väyliä pitkin nämä lajit voivat levitä unionin alueen sisällä. Analysoitavaan alueeseen kuuluvat jäsenvaltion maa-alueiden lisäksi meristrategiadirektiivin 2008/56/EY 3 artiklan 1 alakohdassa määritellyt merialueet, joihin sisältyvät muun muassa vesiputedirektiivin 2000/60/EY 2 artiklan mukaiset rannikkovedet. Kattava analyysi on tehtävä 18 kuukauden kuluessa siitä, kun komissio on hyväksynyt unionin luettelon.

Analyysin tarkoituksena on yksilöidä väylät, jotka vaativat ensisijaisia toimia lajien määrän tai niiden saapumisesta mahdollisesti aiheutuvan vahingon vuoksi. Näitä ensisijaisia väyliä varten on laadittava toimintasuunnitelma tai toimintasuunnitelmien kokonaisuus toimenpiteistä, joilla haitallisten vieraslajien tahaton tuonti unioniin ja lajien tahaton leviäminen unionissa voidaan ehkäistä. Suunnitelma voi sisältää tarvittaessa vapaaehtoisia toimia ja ohjeita hyvistä käytännöistä. Suunnitelmassa on esitettävä toimenpiteiden toteuttamisaikataulu.

Suunnitelmissa on esitettävä erityisesti toimenpiteitä, joilla lisätään tietoisuutta, minimoidaan tavaroiden, hyödykkeiden, ajoneuvojen ja laitteistojen saastuminen vieraslajeilla sekä torjutaan vieraslajien kuljettaminen unioniin kolmansista maista. Suunnitelmassa on myös esitettävä toimenpiteitä, joilla varmistetaan unionin rajoilla tehtävät tarkastukset. Näillä tarkoitetaan muita kuin asetuksen 15 artiklassa säädettyjä tuonnin viralliseen valvontaan kuuluvia toimenpiteitä. Kaikkien suunnitelmaan otettavien toimenpiteiden on perustuttava kustannus-hyötyanalyysiin. Suunnitelmat on laadittava kolmen vuoden kuluessa unionin luettelon hyväksymisestä. Vieraslajiasetuksen 26 artiklan mukaan yleisölle on varattava mahdollisuus osallistua näiden suunnitelmien valmisteleamiseen, muuttamiseen tai tarkistamiseen.

Jäsenvaltioiden on pyrittävä laatimaan alueellisella tasolla yksi yhteinen toimintasuunnitelma tai toimintasuunnitelmien kokonaisuus. Jos yhteisiä toimintasuunnitelmia ei laadita, jäsenvaltioiden on sovitettava yksittäiset suunnitelmansa mahdollisimman pitkälti yhteen asianmukaisella alueellisella tasolla. Alueellinen yhteensovittaminen on erityisesti varmistettava silloin, kun jäsenvaltiolla on toisen jäsenvaltion kanssa samat meristrategiadirektiivin mukaiset merien osa-alueet merien eliölajien osalta, sama luontodirektiivin mukainen luonnonmaantieteellinen alue muiden kuin merien eliölajien osalta, samat rajat, sama vesiputedirektiivin mukainen vesistöalue makean veden lajien osalta tai muu yhteinen vastuualue.

Seurantajärjestelmä

Vieraslajiasetuksen 14 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on perustettava unionin luetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien seurantajärjestelmä. Järjestelmän avulla kerätään ja kirjataan tietoa vieraslajien esiintymisestä ympäristössä tarkoituksena ehkäistä lajien leviäminen unionin alueelle tai unionin alueen sisällä. Järjestelmä on perustettava 18 kuukauden kuluessa unionin luettelon hyväksymisestä, ja se voidaan liittää osaksi muuta jo käytössä olevaa järjestelmää. Seurantajärjestelmän on katettava jäsenvaltion alue mukaan lukien aluevedet. Järjestelmän avulla on voitava selvittää, mitä unionin luetteloon sisältyviä haitallisia vieraslajeja esiintyy jäsenvaltion alueella ja mikä niiden levinneisyys on. Myös uusien lajien ilmaantuminen on voitava järjestelmän avulla nopeasti havaita.

Järjestelmän avulla on asetuksen 19 artiklan mukaan pystyttävä seuraamaan myös vieraslajien hallintatoimenpiteiden tehokkuutta. Tehokkuuden arvioimiseksi on seurattava, miten toimenpiteet vähentävät vieraslajin haitallisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja monimuotoisuuteen liittyviin ekosysteemipalveluihin sekä tarpeen mukaan ihmisten terveyteen tai talouteen. Seurannassa on tarvittaessa arvioitava myös toimenpiteiden vaikutusta muihin kuin niiden kohteena oleviin lajeihin.

Vieraslajiasetuksen 16 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on hyödynnettävä seurantajärjestelmää niin, että unionin luetteloon sisältyvän lajin esiintyminen jäsenvaltion alueella havaitaan jo varhaisessa vaiheessa. Vieraslajiasetuksen 3 artiklan määritelmien mukaan varhaisella havaitsemisella tarkoitetaan, että haitallisen vieraslajin yhden tai useamman yksilön esiintyminen ympäristössä ehditään todeta, ennen kuin laji on levinnyt laajalle. Laajalle leviämisen määritelmää on käsitelty edellä 19 artiklan mukaisten hallintatoimenpiteiden yhteydessä. Varhaista havaitsemista varten on hyödynnettävä myös tietoa, jota saadaan kerättyä 15 artiklan mukaisessa tuonnin valvonnassa. Unionin luetteloon sisältyvän vieraslajin varhaisesta havaitsemisesta on ilmoitettava viipymättä kirjallisesti komissiolle. Asiasta on ilmoitettava muille jäsenvaltioille etenkin silloin, kun lajin ei ole aiemmin tiedetty esiintyvän havainnon tehneen jäsenvaltion alueella tai kun laji havaitaan uudestaan sen jälkeen, kun se on ilmoitettu hävitetyksi. Ilmoitukset tehdään komission perustaman asetuksen 25 artiklassa tarkoitetun tietotukijärjestelmän avulla.

Jäsenvaltion kannalta merkitykselliset haitalliset vieraslajit

Vieraslajiasetuksen 12 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat laatia jäsenvaltion kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon ja soveltaa näihin lajeihin vieraslajiasetuksen mukaisia rajoituksia ja hallintatoimenpiteitä. Jäsenvaltion kannalta merkityksellisellä haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan haitallista vieraslajia, joka ei ole unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji ja jonka osalta jäsenvaltio katsoo tieteellisen näytön perusteella, että sen ympäristöön päästämisen ja leviämisen aiheuttamilla haittavaikutuksilla, vaikka niitä ei olisi täysin varmistettu, on merkitystä asianomaisen jäsenvaltion alueelle tai sen osalle ja että se edellyttää toimia tuon jäsenvaltion tasolla. Sisämarkkinoita koskevan sääntelyn noudattamiseksi toimenpiteiden on oltava yhteensopivia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kanssa ja ne on annettava komissiolle tiedoksi unionin oikeuden mukaisesti. Kansallisesti merkitykselliset lajit ja niihin kulloinkin sovelletut hallintatoimenpiteet on ilmoitettava komissiolle ja muille jäsenvaltioille.

Siirtymäsääntely

Jos unionin luetteloon kuuluvia eläinlajeja pidetään lemmikkieläiminä, omistajat saavat vieraslajiasetuksen 31 artiklan mukaan pitää eläimet niiden luonnolliseen kuolemaan saakka.

Edellytyksenä on, että eläimet on hankittu ennen niiden sisällyttämistä luetteloon, että eläimiä pidetään suljetussa säilössä ja että niiden lisääntyminen ja karkaaminen on estetty.

Jos kaupallisten varastojen pitäjillä on hallussaan unionin luetteloon kuuluvan haitallisen vieraslajin yksilöitä, jotka on hankittu ennen lajin sisällyttämistä luetteloon, nämä voivat asetuksen 32 artiklan mukaan enintään kahden vuoden ajan lajin ottamisesta luetteloon pitää ja kuljettaa lajin eläviä yksilöitä tai lisääntymiskykyisiä osia myydäkseen tai luovuttaakseen ne asetuksen 8 artiklassa tarkoitettuun käyttöön. Edellytyksenä on, että yksilöt pidetään ja kuljetetaan suljetussa säilössä ja että kaikki toimenpiteet otetaan käyttöön sen varmistamiseksi, etteivät ne voi lisääntyä tai karata. Eläimet voidaan pitää ja kuljettaa myös siinä tarkoituksessa, että ne teurastetaan tai lopetetaan varastojen tyhjentämiseksi. Elävien yksilöiden myynti tai luovuttaminen muille kuin kaupallisille omistajille on lisäksi sallittua vuoden ajan lajien sisällyttämisestä unionin luetteloon edellyttäen, että yksilöt pidetään ja kuljetetaan suljetussa säilössä ja lajin lisääntyminen ja karkaaminen estetään.

Jos vesiviljelylaji, jolle on annettu tulokaslajien ja paikallisesti esiintymättömien lajien käytöstä vesiviljelyssä annetun asetuksen (EY) N:o 708/2007 6 artiklan mukainen lupa, sisällytetään unionin luetteloon ja luvan voimassaolo jatkuu yli kaksi vuotta luetteloon ottamisen jälkeen, jäsenvaltion on peruutettava lupa mainitun asetuksen 12 artiklan mukaisesti kahden vuoden kuluessa.

Muu keskeinen sääntely

Vieraslajiasetuksen 23 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa tiukempia kansallisia sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään haitallisten vieraslajien tuonti, vakiintuminen ja leviäminen. Sääntelyn on oltava yhteensopivia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kanssa, ja se on annettava komissiolle tiedoksi unionin oikeuden mukaisesti.

Asetuksen 30 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä seuraamuksista, joita sovelletaan asetuksen rikkomiseen. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niihin voivat kuulua muun muassa sakot, unionin luetteloon kuuluvien haitallisten vieraslajien takavarikointi sekä asetuksen 8 artiklan mukaisen luvan peruuttaminen väliaikaisesti tai kokonaan.

Unionin luetteloon otettavat haitalliset vieraslajit

Komissio valmistelee ehdotuksensa unionin luetteloon otettavista haitallisista vieraslajeista vuoden 2015 aikana. Luettelon valmistelusta hallituksen esitystä annettaessa käytettävissä olevien tietojen perusteella luetteloon otettaisiin 37 lajia. Näistä Suomessa esiintyy viisi, joista kasveja on kolme ja selkärangattomia kaksi. Suomessa esiintyvistä lajeista kasveja ovat persianjättiputki (*Heracleum persicum*), armenianjättiputki (*Heracleum sosnowskyi*) ja keltamajavankaali (*Lysichiton americanus*). Selkärangattomia ovat täplärapu (*Pacifastacus leniusculus*) ja villasaksirapu (*Eriocheir sinensis*).

Luetteloon otettaisiin Suomessa tällä hetkellä seura- ja harrastuseläiminä tai eläintarhoissa pidettävistä lajeista supi eli pesukarhu (*Procyon lotor*), siperian maaorava (*Tamias sibiricus*), iso-orava (*Sciurus niger*) ja punakorvakilpikonna (*Trachemys scripta*). Myös joitakin muita lajeja kuten nutrioita (*Myocastor coypus*) saatetaan pitää lemmikkeinä.

2.3 Nykytilan arviointi

EU:n vieraslajiasetuksen tavoitteet ja toimenpiteet ovat samansuuntaiset ja periaatteiltaan yhtenevät Suomen kansallisen vieraslajistrategian kanssa.

Voimassa olevan lainsäädännön keskeisenä puutteena on, että laissa ei määritellä vieraslajin ja haitallisen vieraslajin käsitteitä. Laissa ei ole riittäviä säännöksiä viranomaisten tehtävistä vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnassa eikä siitä, kuka vastaa lajien hävittämisestä. Sääntely ei myöskään sisällä tehokkaita kieltoja esimerkiksi lajien maahantuonnin, kasvattamisen ja myynnin estämiseksi ja niiden leviämisen rajoittamiseksi.

EU:n vieraslajiasetus, joka on jäsenmaissa suoraan sovellettavaa oikeutta, korjaa edellä sanottuja sääntelyn puutteita. Asetuksen toimeenpanon myötä viranomaistehtäviä sekä vastuita vieraslajien torjunnassa tulee selventää.

Haitallisten vieraslajien leviämistä alusten mukana merenkulussa pyritään estämään kansainvälisellä yleissopimuksella alusten painolastivesien ja sedimenttien valvonnasta ja käsittelystä. Hallituksen esitys yleissopimuksen hyväksymisestä ja merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) muuttamisesta on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskaudella 2015. Tavoitteena on, että Suomi voisi ratifioida yleissopimuksen vuoden 2016 aikana. Sopimuksessa määrättyjä viranomaisten ja muiden toimijoiden velvoitteista on tarkoitus säätää merenkulun ympäristönsuojelulaissa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet ja toteuttamisvaihtoehdot

Esityksen tavoitteena on panna toimeen EU:n vieraslajiasetus niin, että sekä unionin kannalta että kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista aiheutuvat riskit voidaan hallita tehokkaasti. Esitystä valmisteltaessa on pyritty vastaamaan myös kansallisessa vieraslajistrategiassa tunnistettuihin lainsäädännön tarpeisiin, jotka välittömästi liittyvät haitallisista vieraslajeista aiheutuvien riskien hallintaan.

Ehdotetulla sääntelyllä luotaisiin oikeudelliset perusteet ja hallinnolliset menettelytavat, joilla estettäisiin haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen maahantuonti, kasvattaminen ja muu käsittely sekä määrättäisiin vieraslajiesiintymien hävittämisestä tarvittaessa pakkotoimin. Tehostetun sääntelyn ohella ehdotuksen lähtökohtana on, että tärkeimmät keinot vieraslajiriskien hallinnassa ovat nykyiseen tapaan tiedottaminen ja neuvonta sekä viranomaisten, järjestöjen, alan yritysten ja kansalaisten yhteistyö ja vapaaehtoistoiminta vieraslajien hävittämisiksi ja niiden leviämisen rajoittamiseksi.

Esityksen tavoitteena on järjestää vieraslajiasetuksen ja ehdotetun lain toimeenpano osaksi nykyisiä vastaaventyypisiä viranomaistehtäviä niin, ettei hallinnollinen taakka merkittävästi lisääntyisi.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla lailla vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (jäljempänä *vieraslajilaki*) pannaan toimeen EU:n vieraslajiasetus. Laissa säädettäisiin myös toimenpiteistä, joilla ehkäistäisiin ja vähennettäisiin muista kuin asetuksen soveltamisalaan kuuluvista vieraslajeista aiheutuvia vahingollisia vaikutuksia. Samalla nykyisen luonnonsuojelulain 43 §:n säännökset vierasperäisten lajien leviämisen rajoittamisesta siirrettäisiin ehdotettuun lakiin. Laki korvaisi

myös metsästyslain 42 §:n säännökset muiden kuin riistaeläimiin kuuluvien vierasperäisten lintu- ja nisäkäslajien maahantuonnista ja luontoon laskemisesta.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaisi EU:n vieraslajiasetuksen sekä ehdotetun lain mukaista vieraslajeista aiheutuvien riskien hallintaa yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus vastaisi vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädettyjen rajoitusten noudattamisen valvonnasta lukuun ottamatta tuonnin valvontaa. Rajoitukset koskevat muun muassa unionin luetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien pitämistä, kasvattamista ja ympäristöön päästämistä. Vastavia rajoituksia sovellettaisiin valtioneuvoston asetuksella säädettäviin kansallisesti merkityksellisinä pidettäviin haitallisiin vieraslajeihin. ELY-keskus valvoisi lisäksi kiinteistön omistajille ja haltijoille sekä eräille toimijoille säädettyjen velvollisuuksien noudattamista, joiden tarkoituksena on estää haitallisten vieraslajien leviäminen. ELY-keskus voisi määrätä vieraslajiasetuksen tai ehdotetun lain vastaisesti hallussa pidettävän haitallisen vieraslajin takavarikoitavaksi ja hävitettäväksi. ELY-keskus päättäisi myös vieraslajiasetuksen 17 artiklassa tarkoitettujen nopeiden hävittämistoimenpiteiden toteuttamisesta.

Tulli vastaisi maahantuonnin valvonnasta, jonka tarkoituksena on estää unionin luetteloon kuuluvien haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti EU:n alueelle. Vieraslajiasetuksen mukaan valvonta kohdistetaan unionin luettelossa mainituilla yhdistetyn tariffi- ja tilastonimikkeistön mukaisilla koodeilla merkittyihin tavaraeriin. Haitallisten vieraslajien eikaupallista tuontia EU:n alueelle, kuten matkustajatuontia ja postilähetyksiä, Tulli valvoisi muun vastaavan tuonnin tapaan. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää, että vieraslajiasetuksen mukaisia maahantuonnin rajoituksia sovellettaisiin myös kansallisesti merkityksellisinä pidettäviin haitallisiin vieraslajeihin.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto päättäisi vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklan mukaisten poikkeuslupien myöntämisestä haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen sekä vastaisi luvissa tarkoitettujen toimipaikkojen tarkastuksista.

Kiinteistön omistajille ja haltijoille säädettäisiin velvollisuus hävittää kiinteistöllä esiintyvä unioniin luetteloon kuuluva tai valtioneuvoston asetuksella säädettävä haitallinen vieraslaji tai rajoittaa lajin leviämistä. Edellytyksenä olisi, että haitallisen vieraslajin esiintymästä tai sen leviämisestä voisi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Kiinteistönomistajan velvollisuutena olisi ryhtyä kohtuullisina pidettäviin toimenpiteisiin. Kohtuullisuus edellyttäisi, että haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi olisi olemassa tavanomaisia, yleisesti käytössä olevia keinoja. Kohtuullisuuden arviointiin vaikuttaisivat myös toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset ja niillä saavutettavat hyödyt. Velvoite ei koskisi lintujen eikä nisäkkäiden hävittämistä.

Ammattimaisten toimijoiden olisi huolehdittava siitä, ettei esimerkiksi heidän tuottamassaan, varastoisissaan tai myymässään aineistossa olisi unionin luetteloon kuuluvaa tai valtioneuvoston asetuksella säädettävää haitallista vieraslajia, joka voisi aineiston mukana levitä toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle. Velvoite koskisi luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti tuottaa, varastoi, saattaa markkinoille, kuljettaa, välittää, taikka myy tai muuten luovuttaa tuotteen tai aineiston, jonka mukana haitallinen vieraslaji voisi yleisesti saatavilla olevan tiedon perusteella todennäköisesti levitä ympäristöön.

Vieraslajilailla säädettäisiin EU:n vieraslajiasetuksessa sekä ehdotetussa laissa säädettyjen kieltojen rikkomisesta tuomittavasta sakkorangaistuksesta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

ELY-keskus valvoisi EU:n vieraslajiasetuksessa ja ehdotetussa vieraslajilaisissa säädettyjen kieltojen noudattamista maahantuonnin valvontaa lukuun ottamatta. Kaupallisen tuonnin esittyttyä tarve muiden rajoitusten kuten lajien kasvattamisen, markkinoille saattamisen tai luovuttamisen valvomiseksi jäisi oletettavasti vähäiseksi. ELY-keskus valvoisi lisäksi kiinteistönomistajille ja toimijoille säädettyjen velvoitteiden noudattamista. Unionin luettelon valmistelusta ja luetteloon otettavista lajeista käytettävissä olevien tietojen perusteella valvontaa vaativien kohteiden lukumäärä olisi melko vähäinen. Lain mahdollistamia pakkokeinoja jouduttaisiin todennäköisesti myös soveltamaan varsin harvoissa yksittäistapauksissa. Lain 7 §:n 1 momentin mukaan ELY-keskus päättäisi myös vieraslajiasetuksen 17 artiklassa tarkoitetuista nopeista hävittämistoimenpiteistä tilanteessa, jossa haitallinen vieraslaji havaittaisiin varhaisessa vaiheessa muutoin kuin lajien maahantuonnin valvonnan yhteydessä. Nopeita hävittämistoimia vaativat tilanteet olisivat ennalta arvioiden harvinaisia.

Valtiontalouden nykytilassa vieraslajilainsäädännön toimeenpano on toteutettava kohdistamalla voimavaroja annettujen määrärahakehysten puitteissa siten, kuin ELY-keskusten ohjauksessa tarkemmin sovitaan. Vieraslajitehtävissä kohdentamisen tarve ELY-keskuksittain olisi arviolta 0–5 henkilötyökuukautta vuodessa. Voimavarojen käytön tehostamiseksi ja tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi osa tehtävistä keskitettäisiin tietyille keskuksille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 5 §:n mukaisesti valtioneuvoston asetuksella. Vieraslajitehtäviä tulee myös voida jakaa tarkoituksenmukaisella tavalla ELY-keskusten vastuualueiden välillä. Resurssien vähentämisen seurauksena ELY-keskukset joutuvat priorisoimaan kaikkia tehtäviään, viranomaistehtävät mukaan lukien. Priorisointi tarkoittaa joissain tapauksissa myös sitä, että ELY-keskusten on lain sallimissa rajoissa jätettävä tiettyjä viranomaistehtäviä suorittamatta. Esityksen lähtökohtana kuitenkin on, että tarve vieraslajilain mukaiseen viranomaisvalvontaan ja pakkokeinojen käyttöön olisi poikkeuksellinen. Säännökset on pyritty laatimaan siten, että ne jättävät ELY-keskuksille riittävästi harkintavalttaa järjestää valvonta käytettävissään olevien resurssien asettamisessa rajoissa ja samalla vieraslajiriskien hallitsemiseksi lain mukaisesti tehokkaimmalla tavalla.

Tulli vastaisi vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukaisesta valvonnasta, jonka tarkoituksena on estää unionin luetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti EU:n alueelle. Vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukaan unionin luettelossa mainituilla yhdistetyn tariffin ja tilastonimikkeistön mukaisilla koodeilla merkityille tavaraerille on tehtävä riskiin perustuvat tarkastukset. Haitallisten vieraslajien ei-kaupallista tuontia EU:n alueelle, kuten matkustajatuontia ja postilähetyksiä, Tulli valvoisi samanlaisin valvontakeinoin kuin muidenkin tavaroiden vastaavaa tuontia. Unionin luettelon valmistelusta käytettävissä olevien tietojen perusteella voidaan olettaa, että tarve vieraslajiasetuksessa säädettyyn lajien luvanvaraiseen tuontiin Suomeen tai Suomen kautta EU:n alueelle jäisi vähäiseksi. Vertailukohtana voidaan pitää kasvinterveyslainsäädännön mukaista maahantuonnin valvontaa, jonka vaatima työmäärä Tullissa on noin 0,5 henkilötyövuotta. Vaikka haitallisten vieraslajien tuonti sisältää kasvien lisäksi eläimet ja muut vieraslajit, tuonnin määrä voidaan arvioida kasvinterveyslainsäädännön mukaista tuontia selvästi pienemmäksi. Vieraslajiasetuksen toimeenpanon ei siten arvioida merkittävästi lisäävän Tullin työmäärää kolmansista maista tulevan maahantuonnin valvonnassa.

Hanke vieraslajiasetuksen 14 ja 16 artiklassa tarkoitetun seuranta- ja varhaisvaroitusjärjestelmän kehittämiseksi on käynnistetty maaliskuussa 2015, ja sen on tarkoitus olla käytettävissä vuoden 2017 alussa. Hanke rahoitetaan maa- ja metsätalousministeriön tutkimus- ja kehittämismäärärahoista. Seurantajärjestelmä perustetaan kansalliseen vieraslajiportaaliin tukeutuen ja siihen liittyvää tietojärjestelmää kehittäen. Hankkeen aikana on tarkoitus kartoittaa myös vieraslajiasetuksen 13 artiklassa tarkoitetut haitallisten vieraslajien tahattoman leviämisen väylät sekä tuottaa niiden perusteella toimintasuunnitelma.

Seurantajärjestelmän tietosisällön ylläpidon vaatima työmäärä vastaa arviolta neljää henkilötyökuukautta vuodessa. Merkittävimmät muut kustannukset aiheutuvat seurannan vaatimien ajantasaisten tietojen tuottamisesta seurantaohjelmien mukaisesti. Seurantatietoa kerättäisiin pääasiassa jo käytössä olevien lajistoseurantojen ja -kartoitusten avulla, jotka palvelevat luonnonsuojelun ja esimerkiksi metsätalouden, riistanhoidon ja kalatalouden tarpeita. Lisäksi tulisi seurata vieraslajin torjunnan onnistumista. Sellaisten unionin luetteloon otettavien lajien seuranta, joita Suomessa ei vielä esiinny tai esiintyy hyvin vähän, vaatisi jossain määrin seurannan uudelleen organisointia ja lisävoimavaroja. Lisävoimavaroja tarvittaisiin lähinnä lajien levinneisyyden selvittämiseksi seurannan alkuvaiheessa sekä leviämisessä mahdollisesti tapahtuvien muutosten toteuttamiseksi esimerkiksi muutamien vuosien välein.

Unionin luetteloon kuuluvien haitallisten vieraslajien levinneisyys Suomessa sekä kustannustehokkaat toimenpiteet niiden hävittämiseksi tai leviämisen rajoittamiseksi on selvitettävä. Selvitys muodostaa keskeisen tietoperustan vieraslajien seurantajärjestelmälle, vieraslajiasetuksessa ja ehdotetussa vieraslajilaisissa tarkoitetuille hallintatoimenpiteille sekä vieraslajiasetuksen ja lain noudattamisen valvonnalle. Olettaen, että selvitys tehdään 5–10 haitallisesta vieraslajista, selvityksen kustannukset olisivat arviolta 350 000 euroa.

Suomen ympäristökeskus antaisi Tullille asiantuntija-apua EU:n alueelle tuotavien haitallisten vieraslajien tunnistamisessa. Käytettävissä ei ole tietoja tuontierien ja niihin sisältyvien tunnistusta vaativien lajien määrän arvioimiseksi. Lajien tunnistamisessa Suomen ympäristökeskus voi tarvita myös esimerkiksi Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskuksen asiantuntemusta ja välineistöä korvausta vastaan.

Vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa säädetään lupajärjestelmästä, joka jäsenvaltioiden tulee toteuttaa poikkeuslupien myöntämiseksi haitallisten vieraslajien mahdollista hyödyntämistä varten. Ehdotuksen mukaan Etelä-Suomen aluehallintovirasto toimisi mainituissa artikloissa tarkoitettuna lupaviranomaisena. Lupa-asioilla olisi eläimiin kuuluvien haitallisten vieraslajien osalta yhtymäkohtia lähinnä lupaa tai ilmoitusta edellyttävään eläinten pitoon, josta säädetään eläinsuojelulaisissa (247/1996) ja jossa toimivaltaisena viranomaisena on aluehallintovirasto. Poikkeuslupa voitaisiin myöntää myös haitallisiin vieraslajeihin kuuluvan eläimen sellaiseen tutkimuskäyttöön, josta säädetään tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetussa laissa (497/2013). Mainitun lain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Etelä-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastot. Kasvien, sienien ja mikro-organismien osalta lupa-asoiden käsittely voisi edellyttää kasvintuhoojien torjuntaan rinnastuvaa asiantuntemusta ja toimivaltaa, joka kasvinterveyslainsäädännön mukaan kuuluu Eviralle. Koska vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitettujen lupien tarve jäisi oletettavasti harvinaiseksi, lupien myöntäminen ehdotetaan kaikkien vieraslajien osalta keskitettäväksi Etelä-Suomen aluehallintovirastolle. Unionin luettelon valmistelusta käytettävissä olevien tietojen perusteella on epätodennäköistä, että Suomessa esiintyisi laajasti tarvetta hyödyntää luetteloon sisällytettäviä haitallisia vieraslajeja. Etelä-Suomen aluehallintovirastolle 8 ja 9 artiklan mukaisista lupa- ja valvontatehtävistä aiheutuvan työmäärän oletetaan siten jäävän vähäiseksi. Lupa-asoiden käsittelystä perittäisiin maksu. Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2014) 22 §:n mukaan aluehallintoviraston suoritteiden maksullisuudesta ja maksujen suuruudesta on voimassa, mitä

valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. Maksujen rahamäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Haitallisista vieraslajeista aiheutuvien riskien tehokas hallinta edellyttää ensi sijassa tiedottamista ja neuvontaa. Kansalaisten ja yritysten tulee olla tietoisia lajien tyypillisistä leviämistävoista ja käytettävissä olevista keinoista leviämisen estämiseksi samoin kuin vastuustaan vieraslajien torjunnassa. Tiedottaminen ja neuvonta tulee pyrkiä järjestämään hallinnon sekä alan neuvonta- ja kansalaisjärjestöjen yhteistyönä. Ympäristöasioiden asiakaspalvelukeskus tarjoaa jo nykyisin kattavasti tietoa haitallisista vieraslajeista ja niiden torjunnasta.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että toimenpiteitä haitallisten vieraslajien hävittämiseksi tai niiden leviämisen rajoittamiseksi ei toteuteta ensisijaisesti viranomaistyönä. Jos alueen omistajan tai haltijan ei ehdotuksen 4 §:n perusteella voitaisi edellyttää huolehtivan hallintatoimenpiteistä, vieraslajiasetuksen toimeenpanoa ohjaavien ministeriöiden tulisi kuitenkin arvioida, edellyttäisikö vieraslajiasetuksen 19 artiklan toimeenpano myös viranomaisen toimenpiteitä. Arviossa otettaisiin vieraslajiasetuksen mukaisesti huomioon muun muassa toimenpiteillä saatavan hyödyn suhde niistä aiheutuviin kustannuksiin. Jäsenvaltion toimenpidevelvoitteiden laajuus määräytyy viime kädessä unionioikeuden tulkinnan ja soveltamiskäytännön kautta.

Edellä todetuin perustein esitys on toteutettavissa hallitusohjelman linjausten ja sen pohjalta tehtävän julkisen talouden suunnitelman 2017–2019 mukaisesti käytettävissä olevia voimavaroja kohdentamalla.

Kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus

Kiinteistön omistajalla ja haltijalla olisi velvollisuus hävittää haitallisen vieraslajin esiintymä kiinteistöltä tai rajoittaa lajin leviämistä. Ehdotettu velvoite vaatisi kiinteistön omistajia ja haltijoita, niin yksityisiä henkilöitä, yhteisöjä ja yrityksiä kuin julkisyhteisöjäkin, seuraamaan haitallisten vieraslajien esiintymistä alueillaan nykyistä tarkemmin ja arvioimaan lajien hävittämistarvetta.

Esimerkiksi Metsähallituksen hallinnassa on valtion maa-alueita yli 9 miljoonaa hehtaaria, mihin sisältyy talouskäytössä olevaa metsämaata, lakisääteisiä ja muita luonnonsuojelualueita, erämaa-alueita sekä suojeluohjelmien aluevarauksia. Tienpitoviranomaisena toimii alueellisen ELY-keskuksen L-vastuualue, joka vastaa rahoituksellaan maanteiden kunnossapidosta. ELY-keskusten hoidossa on maanteitä yhteensä 79 390 km (noin 15 000 hehtaaria). Liikennevirasto vastaa toimialallaan ELY-keskusten toiminnan ohjauksesta sekä hallinnoi valtion teialueita kiinteistön omistajana. Liikennevirasto hallinnoi myös valtion rautatiealueita ja on radanpitäjä. Rautateitä on 5 944 km (4 000 hehtaaria). Kuntien maaomaisuutta ovat muun muassa kunnan raakamaa, tontit, metsät, maatalousmaa, kadut, puistot ja muut yleiset alueet sekä suojelualueet. Myös yritysten omistuksessa on laajoja luonnonsuojelualueita ja esimerkiksi metsätalouden käytettäviä alueita. Lajista riippuen haitallisen vieraslajin hävittämisen on arvioitu maksavan tuhansista euroista kymmeneen tuhansiin euroihin hehtaaria kohden.

Ehdotetun säännöksen mukaan kiinteistön omistajien ja haltijoiden toimenpidevelvoite edellyttäisi usean perusteen täyttymistä. Velvollisuus syntyisi, jos vieraslajista tai sen leviämisestä voisi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Tällaisen vaaran taikka luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvan merkittävän vahingon todennäköisyys esimerkiksi metsätalousalueella olisi käytännössä vähäinen. Luonnon monimuotoisuudelle haitallisista vieraslajeista aiheutuu yleensä vahinkoa erityisesti suojelualueilla. Toimenpidevelvoitteen syntyminen edellyttäisi tällöinkin vahingon merkittävyyttä.

Metsähallitus poistaa haitallisia vieraslajeja hallinnassaan olevilta alueilta nykyisin hoitosuunnitelmiansa mukaisesti. Myös useissa kunnissa haitallisia vieraslajeja hävitetään tarpeen mukaan esimerkiksi tilanteissa, joissa lajit haittaavat alueiden käyttöä. Haitallisia vieraslajeja hävitetään nykyisin myös kiinteistönomistajien, kunnan ja ELY-keskuksen sekä kansalaisjärjestöjen yhteistyönä. Toimenpiteet hyödyttävät tällöin yleisen edun lisäksi kiinteistönomistajia ja kiinteistöjen käyttöä. Mitä ilmeisimmin toimenpiteitä toteutetaan nykyisin myös tilanteissa, joissa ehdotuksen mukainen velvoite ei vielä täytyisi.

Aktiivinen vieraslajien torjunta tienpidossa kohdistuu nykyisin ensisijaisesti jättiputkiin sekä japanin- ja jättitatareihin. Liikenneviraston ja ELY-keskusten voimavarat eivät mahdollista järjestelmällistä seuranta, vaan seuranta kohdistetaan yksittäisiin tiedossa oleviin kriittisiin alueisiin. Tie- ja rautatiealueilla vieraslajit voisivat vaikuttaa vahingollisesti luonnon monimuotoisuuteen erityisesti luonnonsuojelualueisiin rajoittuvilla väyläalueilla.

Velvoite koskisi vain kohtuullisina pidettäviä toimenpiteitä. Kohtuullisuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon lajien hävittämiseen tai niiden leviämisen rajoittamiseen käytettävissä olevat tavanomaiset hävittämiskeinot, toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset sekä kustannusten suhde toimenpiteillä saavutettavaan hyötyihin.

Sääntelyn ensisijaisena tarkoituksena on korostaa kiinteistönomistajien vastuuta seurata vieraslajien esiintymistä kiinteistöllä ja pyrkiä rajoittamaan niiden leviämistä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tarkoituksena on myös korostaa kiinteistönomistajien huolehtimisvelvoitetta, jottei haitallisia vieraslajeja pääse leviämään kiinteistöltä esimerkiksi puutarhajätteen tai siirrettävän maa-aineksen mukana. Tilanteissa, joissa haitallista vieraslajia esiintyisi kiinteistöllä jo hyvin laajoilla alueilla, toimenpidevelvoitetta ei todennäköisesti olisi perustetta määrätä sääntelyyn sisältyvän kohtuullisuusedellytyksen vuoksi.

Edellä todetuista perusteista haitallisten vieraslajien hävittämistä tai niiden leviämisen rajoittamisesta ei arvioida aiheutuvan kotitalouksille, yrityksille tai julkisyhteisöille yleisesti sellaisia merkittäviä kustannuksia, joiden vuoksi toimenpiteitä ei tulisi säätää lakiin perustuvaksi veloitteeksi.

Vaikutukset yrityksiin

Vieraslajiasetuksella ja sitä täydentävällä kansallisella lainsäädännöllä kielletäisiin haitallisten vieraslajien maahantuonti, pitäminen, kasvattaminen, kuljettaminen, markkinoille saattaminen sekä myynti ja muu luovutus. Kieltojen kohteena olevista lajeista säädetään komission päätöksellä sekä kansallisesti valtioneuvoston asetuksella. Vielä ei ole tiedossa, otetaanko unionin luetteloon lajeja, joilla on Suomessa erityistä taloudellista merkitystä elinkeinotoiminnassa, ja voitaisiinko tällaiset lajit korvata vastaavaan tarkoitukseen soveltuvilla toisilla lajeilla. Unionin luettelon voimaantulon jälkeen kaupallisten toimijoiden varastoissa olevat luettelolajit olisi hävitettävä. Myös tästä voi aiheutua yrityksille taloudellisia menetyksiä, joiden suuruuden arvioimiseksi ei ole käytettävissä tietoa.

Ammattimaisten toimijoiden olisi huolehdittava siitä, ettei heidän tuottamassaan, varastoimassaan tai myymässään aineistossa olisi unionin luetteloon kuuluvaa tai valtioneuvoston asetuksella säädettävää haitallista vieraslajia, joka voisi aineiston mukana levitä toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle. Velvoite koskisi tuotteita ja aineistoja, joiden mukana lajin leviäminen olisi yleisesti saatavilla olevan tiedon perusteella todennäköistä. Leviämisriskin selvittämisestä sekä mahdollisista torjuntatoimenpiteistä aiheutuisi elinkeinonharjoittajille kustannuksia, joiden määrää on vaikea arvioida. Torjuntaa vaativien lajien lukumäärä olisi kuitenkin

melko vähäinen. Toimenpiteitä tulee ohjata tiedottamisen ja neuvonnan avulla niin, että ne voidaan toteuttaa mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Yritysten omistuksessa on laajoja luonnonsuojelualueita ja esimerkiksi metsätalouteen käytettäviä alueita. Kiinteistön omistajille ja haltijoille ehdotetun toimenpidevelvoitteen taloudellisia vaikutuksia tällaisilla alueilla on käsitelty edellä.

Vaikutukset kotitalouksiin

Kiinteistön omistajille ja haltijoille ehdotetun huolehtimisvelvollisuuden taloudellisia vaikutuksia on käsitelty edellä.

Unionin luetteloon sisältyvän eläinlajin pitäminen lemmikkinä olisi sallittua eläimen luonnolliseen kuolemaan saakka. Omistajan olisi kuitenkin pidettävä eläin suljetussa säilössä ja varmistettava, ettei eläin voi lisääntyä tai karata. Velvoitteesta ei aiheutuisi omistajille merkittäviä kustannuksia. Valtioneuvoston asetuksella vastaava siirtymäsääntely säädettäisiin kosemaan kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja.

Taloudelliset hyödyt

EU:n vieraslajiasetuksen ja sen kansallisen toimeenpanon tarkoituksena on ehkäistä haitallisista vieraslajeista aiheutuvia vahinkoja luonnon monimuotoisuudelle ja luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle sekä ihmisten terveydelle. Hallintatoimenpiteistä saatavaa hyötyä on siksi arvioitava lähinnä vaihtoehtoisina kustannuksina, joita toimenpiteiden tekemättä jättämisestä voi aiheutua ekologisina, terveydellisinä, taloudellisina ja sosiaalisina haittavaikutuksina.

Vieraslajien vahingolliset vaikutukset voivat olla suoria tai välillisiä, ja ne voivat ulottua geneettiseltä tasolta koko eliöyhteisöön ja lajien väliseen vuorovaikutukseen. Ekosysteemitason vaikutukset ilmenevät usein pitkällä viiveellä, jolloin niitä voi olla vaikea havaita. Haitalliset vieraskasvit voivat aiheuttaa allergioita, ja vieraseläimet voivat toimia taudinkuljettajina. Valatessaan uuden elinympäristön vieraslajit voivat tukahduttaa alkuperäisen lajiston ja heikentää siten paitsi luonnon monimuotoisuutta myös sen virkistyskäyttömahdollisuuksia maaston vaikeakulkuisuuden ja yksipuolistuvan maiseman seurauksena. Vieraslajiesiintymät voivat myös vaikeuttaa maankäyttöä ja alentaa siten kiinteistöjen arvoa. Edellä kuvatuista haitallisista vaikutuksista aiheutuu kansalaisille ja yhteiskunnalle merkittäviä kustannuksia, joita vieraslajiriskien hallinnalla pyritään estämään ja vähentämään.

4.2 Vaikutukset viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin

Ehdotuksen mukaan ELY-keskuksille, Tullille ja Etelä-Suomen aluehallintovirastolle säädettävät tehtävät vastaisivat sisällöltään näille viranomaisille muiden lakien nojalla kuuluvia valvonta- tai lupatehtäviä.

ELY-keskuksille, Tullille ja aluehallintovirastolle säädettäisiin oikeus saada salassapitosääntösten estämättä toisiltaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä valvontatehtävien suorittamiseksi.

4.3 Ympäristövaikutukset

Vieraslajiasetuksen tarkoituksena on saattaa mahdollisimman vähäisiksi vahingot, joita haitallisista vieraslajeista aiheutuu luonnon monimuotoisuudelle ja siihen perustuville ekosysteemi- palveluille. Asetuksen mukaisella suunnittelulla, kielloilla ja niiden valvonnalla sekä oikein

kohdistetuilla toimenpiteillä luodaan edellytykset estää haitallisten vieraslajien pääsy EU:n alueelle ja ehkäistä niiden leviämistä.

Vieraslajiasetuksen ja ehdotetun lain mukaisilla toimenpiteillä voidaan estää tai rajoittaa haitallisten vieraslajien vaikutuksia Suomen luonnossa ehkäisemällä luonnon monimuotoisuuden katoa ja ekosysteemien tilan heikkenemistä sekä parhaassa tapauksessa edistää alkuperäislajiston ja joidenkin elinympäristöjen tai alkuperäisen maiseman palautumista. Merkittävimmät myönteiset vaikutukset saavutettaisiin todennäköisesti maaekosysteemeissä. Vesiekosysteemiin nykytilaan on taloudellisesti ja teknisesti tehokkaiden keinojen puuttuessa huomattavasti vaikeampi vaikuttaa muutoin kuin torjumalla uusien haitallisten vieraslajien pääsemistä luonnonvesiin ja niiden leviämistä. Tehokkaimmillaan vieraslajiasetuksen mukaisilla toimenpiteillä voidaan vaikuttaa lajiston ja myös ravintoketjujen rakenteisiin, kasvien terveyteen ja eläinten hyvinvointiin sekä muun muassa vesien laatuun ja sitä kautta myös virkistyskäyttömahdollisuuksiin.

Vieraslajiasetuksen mukaan haitallisten vieraslajien torjunnasta ei saa aiheutua haittavaikutuksia ympäristölle. Toimenpiteitä valittaessa on otettava huomioon vaikutusten kohdistuminen muihin kuin kohteena oleviin lajeihin ja näiden elinympäristöihin ja saatettava nämä vaikutukset mahdollisimman vähäisiksi.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 4.11.2014 hankkeen valmistelemaan hallituksen esitystä lainsäädännöksi, jolla annetaan EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpanemiseksi tarvittavat täydentävät kansalliset säännökset. Vieraslajiasetuksen toimeenpanon lisäksi hankkeessa tuli tarvittaessa kehittää haitallisia vieraslajeja koskevaa lainsäädäntöä kansallisessa vieraslajistrategiassa asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi sekä strategiassa osoitettujen lainsäädännön puutteiden korjaamiseksi. Tavoitteena oli muun muassa selvittää eri toimijoiden velvollisuudet ja vastuut vieraslajien torjuntatyössä, mukaan lukien taloudelliset vastuut. Valmistelu tuli toteuttaa ensisijaisesti nykyisiä säädöksiä täydentämällä ja mahdollisuuksien mukaan hallinnollista taakkaa lisäämättä.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti samanaikaisesti lainsäädäntöhankkeen kanssa asiantuntijaryhmän tukemaan haitallisten vieraslajien hallinnasta annettavan hallituksen esityksen valmistelua. Asiantuntijaryhmässä olivat edustettuina maa- ja metsätalousministeriön lisäksi valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Liikenteen turvallisuusvirasto, Tulli, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsäteollisuus ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto ry. Asiantuntijaryhmän työhön osallistuivat myös Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Metsähallitus ja Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksestä on pyydetty lausunnot seuraavilta tahoilta: valtiovarainministeriö, maa- ja metsätalousministeriön ruokaosasto, työ- ja elinkeinoministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen aluehallintovirasto, ELY-keskukset, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi, Tulli, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus, Suomen metsäkeskus, Suomen riistakeskus, Helsingin, Joensuun, Jyväskylän ja Rovaniemen kaupungit, Akva-

rioharrastajat ry, BirdLife Suomi ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kalatalouden Keskusliitto ry, Kasvinsuojeluseura ry, Korkeasaaren eläintarha, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Metsäteollisuus ry, Natur och Miljö rf, Puutarhaliitto ry, Rudus Oy, Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta, Suomen eläinsuojeluyhdistysten liitto ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Metsästäjä- ja Kalastajaliitto ry, Suomen WWF, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf, Taimistoviljelijät ry, Tapio Oy ja Ahvenanmaan maakuntahallitus. Lausunnon ovat lisäksi antaneet Itä-Suomen yliopiston biologian laitos, Suomen Kalankasvattajaliitto ry, Suomen Kennelliitto ry ja Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry sekä Jukka S. Rannila. Ehdotus metsästyslain 42 §:n muuttamisesta on valmisteltu vasta lausuntokierroksen jälkeen.

Valtaosa lausunnonantajista piti EU:n vieraslajiasetuksen ehdotettua toimeenpanotapaa ja ehdotukseen sisältyvää kansallista sääntelyä pääpiirteissään kannatettavana. Esityksen keskeisenä puutteena pidettiin sitä, ettei vieraslajilain toimeenpanoon osoiteta riittävästi voimavaroja.

Lausunnoista ja niiden huomioon ottamisesta on laadittu yhteenveto, joka on nähtävillä maa- ja metsätalousministeriön verkkosivuilla osoitteessa www.mmm.fi/vieraslajit/lausuntoyhteenveto.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

1 §. Lain tarkoitus. Lailla annettaisiin Euroopan unionin vieraslajiasetuksen toimeenpanemiseksi tarpeelliset täydentävät säännökset. Vieraslajiasetuksessa säädetään toimenpiteistä unionin tasolla haitallisiksi määriteltyjen vieraslajien leviämisen ehkäisemiseksi ja hallitsemiseksi. Asetuksen täytäntöönpanon lisäksi ehdotetussa laissa säädettäisiin toimenpiteistä, joilla ehkäistäisiin ja vähennettäisiin muista kuin asetuksen soveltamisalaan kuuluvista vieraslajeista aiheutuvia vahingollisia vaikutuksia. Lain nimenä olisi tämän vuoksi laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (jäljempänä *vieraslajilaki*).

2 §. Määritelmät. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin lain soveltamisessa tarpeellisiin vieraslajiasetuksen 3 artiklassa tarkoitettuihin määritelmiin. Käsitteiden sisältöä on selostettu edellä yleisperustelujen jaksossa 2.4.

Vieraslajiasetuksessa jäsenvaltioille säädetyt toimenpide- ja muut velvoitteet koskevat asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun unionin luetteloon otettavia haitallisia vieraslajeja. Pykälän 2 momentin 1 kohdassa olisi tätä koskeva määritelmä. Ehdotetun lain 4 ja 5 §:ssä säädettävät kiinteistönomistajan ja toimijan velvollisuudet sekä pääosa lain pakkokeino- ja rangaistussäännöksistä koskisivat unionin luetteloon kuuluvia haitallisia vieraslajeja. Nämä säännökset koskisivat myös kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja, joista säädettäisiin ehdotuksen 11 §:n mukaisesti valtioneuvoston asetuksella.

Vieraslajiasetuksen tavoitteena on estää paitsi haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti, käyttö ja luontoon päästäminen myös niiden tahaton levittäminen esimerkiksi saastuneiden tuotteiden ja erilaisten aineistojen mukana. Laissa säädettäisiin tämän vuoksi ammattimaisille toimijoille velvollisuus huolehtia siitä, etteivät haitalliset vieraslajit pääsisi toiminnan yhteydessä leviämään ympäristöön. Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan toimijalla tarkoitettaisiin luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti tuottaisi, varastoi, saataisi markkinoille, kuljettaisi, välittäisi taikka myisi tai muuten luovuttaisi tuotetta tai aineistoa, jonka mukana unionin luetteloon kuuluvan haitallisen vieraslajin voitaisiin perustellusti olettaa leviävän. Haitallisten vieraslajien leviämistavat ja -reitit ovat moninaiset, eikä toimijoiden voitaisi edellyttää varautuvan lajien leviämiseen kaikissa tapauksissa. Huolehtimisvelvoite kohdistuisi sellaisiin tuotteisiin ja aineistoihin, joiden mukana haitallisen vieraslajin leviäminen ympäristöön olisi yleisesti saatavilla olevan tiedon perusteella todennäköistä. Tarkoituksena tutkimuslaitosten ja asianomaisten neuvonta- ja etujärjestöjen yhteistyössä lisätä vieraslajien leviämisen kannalta keskeisten alojen toimijoiden tietoisuutta tahattomasta leviämisestä ja sen estämisestä.

3 §. Vieraslajin ympäristöön päästämisen kieltö. Pykälässä säädettäisiin yleinen kieltö päästää vieraslajeja ympäristöön. Pykälä vastaisi pääosin nykyistä luonnonsuojelulain 43 §:ää, jossa säädetään vierasperäisten lajien leviämisen rajoittamisesta. Luonnonsuojelulain 43 § koskee sekä haitallisia että muita vieraslajeja. Vieraslajiasetus ja sen toimeenpanoa koskeva sääntely korvaisivat luonnonsuojelulain 43 §:ssä säädetyt rajoitukset haitallisten vieraslajien osalta. Vieraslajiasetuksen soveltamisalaan kuulumattomien vieraslajien sääntely siirrettäisiin luonnonsuojelulain 43 §:stä ehdotetun lain 3 §:ään.

Ehdotetun 3 §:n 1 momentissa vieraslajilla tarkoitettaisiin vieraslajiasetuksen 3 artiklan määritelmän mukaisesti eläimen, kasvin, sienen tai mikro-organismien lajin, alalajin tai sitä alemman

taksonin elävää yksilöä, joka tuodaan sen luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle, mukaan lukien sen mikä tahansa osa, sukusolut, siemenet, munat tai lisääntymisyksiköt sekä mitkä tahansa hybridit, lajikkeet tai rodut, jotka saattavat selviytyä ja myöhemmin lisääntyä. Pykälän 1 momentin mukaan tällaista vieraslajia ei saisi pitää, kasvattaa, istuttaa, kylvää tai muulla vastaavalla tavalla käsitellä siten, että se voisi päästä ympäristöön.

Vieraslajiasetuksen mukainen vieraslajin määritelmä olisi laajempi kuin nykyisen luonnonsuojelulain 43 §:ssä tarkoitettu vierasperäinen laji. Luonnonsuojelulain 37 §:n 3 momentin mukaan lain 43 §:n säännöksiä kasveista ja kasvilajeista sovelletaan nykyisin myös sieniin ja sienilajeihin. Vieraslajin määritelmän mukaisesti ympäristöön päästämisen kieltä laajenisi koskemaan myös mikro-organismeja ja lajien sukusoluja, siemeniä, munia ja lisääntymisyksiköitä sekä niiden mitä tahansa osia, jotka saattavat lisääntyä.

Luonnonsuojelulain 43 §:n mukaan vierasperäistä eläinlajia, josta ei säädetä metsästyslaissa eikä kalastuslaissa, ei saa päästää luontoon eikä vierasperäistä kasvilajia istuttaa tai kylvää, jos on aihetta epäillä, että niistä voi syntyä luonnossa pysyvä kanta. Pykälän 2 momentin mukaan kasvilajia, jolla ei ole Suomessa pysyvää luonnonvaraista kantaa, ei saa istuttaa tai kylvää pihapiiriin, pellon tai rakennetun taikka muutoin erityiseen käyttöön otetun alueen ulkopuolelle eikä luonnonvesistöihin, jos on aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Ehdotetun 3 §:n 1 momentin mukaan sääntelyä tiukennettaisiin siten, että vieraslajin päästäminen ympäristöön olisi seurauksista riippumatta aina kiellettyä.

Voimassa olevan metsästyslain 42 §:n mukaan Suomen riistakeskus voi myöntää luvan vierasperäisen lintu- ja nisäkäslajin laskemiseksi luontoon, jos tästä ei aiheudu haittaa luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistölle. Vieraslajeista aiheutuvien riskien hallitsemiseksi metsästyslain 42 §:ää ehdotetaan jäljempänä muutettavaksi siten, että lupa voitaisiin myöntää ainoastaan vierasperäisten riistaeläinlajien luontoon laskemiseen. Muita lintu- ja nisäkäsvieraslajeja koskisi siten vieraslajilain 3 §:n mukainen ehdoton vieraslajin ympäristöön päästämisen kieltö.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan ympäristöön päästämisen kieltö ei koskisi kasvilajin istuttamista tai kylvämistä pihapiiriin, pellolle tai rakennetulle alueelle. Säännös vastaisi luonnonsuojelulain 43 §:n nykyistä sääntelyä siten muutettuna, ettei vieraskasvilajin istuttaminen tai kylväminen olisi enää sallittua säännöksessä mainittujen alueiden lisäksi muille erityiseen käyttöön otetuille alueille, kuten tiepenkereille tai maanteiden levähdysalueille. Momentin 2 kohdan mukaan kieltö ei nykyiseen tapaan koskisi puiden istuttamista tai kylvämistä metsätaloudellisessa tarkoituksessa. Selvytyden vuoksi ilmaus *metsätaloudellisessa tarkoituksessa* korvattaisiin kuitenkin viittauksella metsälakiin. Metsälain 8 a §:n 2 momentin mukaan maanomistajan, joka haluaa perustaa taimikon Suomen luontaiseen lajistoon kuulumattomilla puulajeilla, on ilmoitettava tästä metsänkäyttöilmoituksessa Suomen metsäkeskukselle.

Esitykseen sisältyy jäljempänä ehdotus metsästyslain 42 §:n muuttamiseksi niin, että Suomen riistakeskus voisi edelleen myöntää luvan vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan maahantuontiin ja luontoon laskemiseen. Pykälän 2 momentin 3 kohdassa olisi tätä koskeva viittaus metsästyslain 42 §:ään. Momentin 4 kohdan mukaan vieraslajina pidettävän kala- tai rapulajin päästäminen luonnonvesiin olisi sallittua kuten nykyisinkin kalastuslaissa säädetyllä tavalla. Momentin 5 kohdan mukaan vieraslajina pidettävää makroeliötä voitaisiin edelleen käyttää biologisessa torjunnassa tai pölytyksessä kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) 9 a ja 9 b §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin 2–5 kohdassa säädetyt poikkeukset ympäristöön päästämisen kiellosta koskisivat siis vain sellaisia vieraslajeja, jotka eivät olisi unionin luetteloon eivätkä kansalliseen luetteloon sisältyviä haitallisia vieraslajeja.

Voimassa olevan luonnonsuojelulain 43 §:n 3 momentin mukaan ympäristöministeriö voi antaa vierasperäisen eläin- tai kasvilajin leviämisen rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä, jos lajin tiedetään leviävän luontoon helposti ja on perusteltua aihetta epäillä, että se voi muodostua terveydelle haitalliseksi tai Suomen alkuperäisen lajiston kannalta vahingolliseksi. Vastava säännöstä ei sisällytetäisi enää vieraslajilain 3 §:ään. Edellytykset määräysten antamiselle vastaavat niitä perusteita, joiden täytyessä laji voitaisiin valtioneuvoston asetuksella säätää ehdotetun lain 11 §:n mukaisesti kansallisesti merkitykselliseksi haitalliseksi vieraslajiksi. Asiasta ei tämän vuoksi voitaisi enää antaa ministeriön määräyksiä. Lajien pääsemistä ympäristöön voitaisiin tehokkaimmin rajoittaa tiedottamalla vieraslajeista ja niiden leviämistavoista sekä keinoista rajoittaa esimerkiksi kasvilajien leviämistä pihapiirin ulkopuolelle.

4 §. Kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus. Ehdotuksen mukaan kiinteistön omistajalla ja haltijalla (jäljempänä *kiinteistönomistaja*) olisi velvollisuus huolehtia kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi. Kiinteistönomistajat voivat toiminnallaan merkittävästi vaikuttaa erityisesti siihen, ettei haitallisiin vieraslajeihin kuuluvia kasveja pääse asettumaan kiinteistölle ja leviämään kiinteistöltä muualle ympäristöön. Säännös kieltäisi myös esimerkiksi haitallisen vieraslajin saastuttaman puutarhajätteen sijoittamisen ympäristöön kiinteistön ulkopuolelle.

Kiinteistönomistajan huolehtimisvelvollisuus koskisi niitä haitallisia vieraslajeja, jotka sisältyisivät komission hyväksymään unionin luetteloon, sekä kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja, joista säädettäisiin ehdotetun lain 11 §:ssä tarkoitetulla valtioneuvoston asetuksella.

Haitallisen vieraslajin tarkoituksellinen kasvattaminen olisi vieraslajiasetuksen 7 artiklan mukaan (unionin luetteloon kuuluvat lajit) ja ehdotetun lain 11 §:n mukaan (kansallisesti merkitykselliset lajit) kiellettyä. Kieltoa rikkova voitaisiin ehdotuksen 17 §:n mukaisesti määrätä oikeaisemaan menettelynsä. Ehdotetun 4 §:n mukainen huolehtimisvelvollisuus koskisi sen sijaan tilanteita, joissa haitallisen vieraslaji esiintymä kiinteistöllä olisi seurausta lajin luonnollisesta tai muutoin tahattomasta leviämisestä eikä kiinteistönomistajan tarkoituksellisesta toiminnasta.

Vieraslajiasetuksessa ei säädetä yleisestä, esimerkiksi maanomistukseen perustuvasta velvollisuudesta hävittää haitallisen vieraslajin esiintymä. Myöskään jäsenvaltiolle säädetty toimenpidevelvoite ei ole vieraslajiasetuksen mukaan ehdoton, vaan velvoitteen sisältöön vaikuttavat muun muassa toimenpiteiden kustannukset suhteessa niillä saavutettaviin hyötyihin. Tämä tulee ottaa huomioon myös säädettäessä kiinteistönomistajan huolehtimisvelvollisuudesta. Lisäksi tulee määritellä, millä perusteella kiinteistönomistaja voidaan velvoittaa ryhtymään kustannuksia aiheuttaviin toimenpiteisiin sellaisen haitan poistamiseksi, josta hän ei itse ole vastuussa. Velvoite myös rajoittaisi kiinteistönomistajan oikeutta päättää kiinteistönsä käytöstä tavalla, joka voisi loukata perustuslain mukaista omaisuudensuojaa.

Edellä sanotuista syistä kiinteistönomistajalle säädettäisiin velvollisuus huolehtia haitallisen vieraslajin hävittämisestä vain silloin, kun lajin esiintymästä tai sen leviämisestä voisi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Edellytyksenä olisi myös, että esiintymä voitaisiin hävittää tai sen leviämistä rajoittaa kohtuullisina pidettävien toimenpitein.

Luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvan vahingon merkittävyyttä jouduttaisiin yleensä arvioimaan tapauskohtaisesti. Arvioinnissa otettaisiin huomioon luonnonarvot sillä alueella, jonne haitallinen vieraslaji voisi päästä leviämään, sekä alueen käyttö ja muut olosuhteet, jotka voisivat lisätä tai vähentää lajin leviämisen todennäköisyyttä. Leviämisriski voisi vaihdella paitsi

Suomen ilmasto-oloissa eri tavalla menestyvien haitallisten vieraslajien kesken myös saman lajin esiintymien välillä esimerkiksi maan eri osissa. Vaikka harvinaiset ja uhanalaiset lajit sekä suojellut luontotyypit ovat vain yksi osa luonnon monimuotoisuutta, merkittävimmät ja vaikeimmin korjattavat vahingot monimuotoisuudelle voisivat oletettavasti aiheutua suojelualueilla ja niiden lähialueilla, mistä lajit voivat päästä leviämään suojeltuun kohteeseen, tai kohteissa, joissa haitalliset vieraslajit voisivat vahingoittaa uhanalaista lajia tai suojeltua luontotyyppiä.

Pykälän 2 momentin mukaan kiinteistönomistajan velvoite hävittää haitallinen vieraslaji tai rajoittaa sen leviämistä ei koskisi lintuja eikä nisäkkäitä. Lintujen ja nisäkkäiden esiintyminen ei yleensä rajoitu samalla tavalla yksittäiselle kiinteistölle kuin kasvien ja muiden eliöiden. Eläinten lopettamista säännellään myös eläinsuojelulain (247/1996). Vaikka eläinsuojelulain säännökset koskevat kaikkia eläimiä, erityisesti nisäkkäiden ja lintujen lopettaminen lain vaatimuksia noudattaen vaatisi erityistä osaamista.

Vieraslajin hävittäminen tai sen leviämisen estäminen voi lajista riippuen vaatia teknisesti ja taloudellisesti hyvin erilaisia toimenpiteitä. Kiinteistönomistajan velvollisuutena olisi ryhtyä kohtuullisina pidettäviin toimenpiteisiin. Ehdotetun 3 momentin mukaan kohtuullisuutta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon, onko tietyn vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi yleisesti käytössä olevia keinoja, kuten mekaanisia, biologisia tai kemiallisia torjuntatapoja. Kohtuullisuuden arviointiin vaikuttaisivat myös toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset. Esimerkiksi kiinteistön maa-massojen laaja-alainen vaihto haitallisiin vieraslajeihin kuuluvan kasvilajin kannan hävittämiseksi voisi osoittautua kustannusten perusteella kohtuuttomaksi. Hävittämisen sijaan velvoitteena voisivat tällöin olla toimenpiteet vieraslajin leviämisen estämiseksi.

Kohtuullisuuden arvioinnissa olisi otettava huomioon myös toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty. Velvoite koskisi toimenpiteitä, joilla haitallisen vieraslajin esiintymä voitaisiin hävittää tai sen leviämistä rajoittaa kustannustehokkaasti niin, etteivät kiinteistön ulkopuoliset olosuhteet kuten lajin muut esiintymät ympäristössä mitätöisi toimenpiteillä saavutettuja tuloksia.

Kiinteistönomistajan toimenpidevelvoite koskisi useimmiten kiinteistön maa-alueella esiintyviä haitallisia vieraslajeja. Haitallisen vieraslajin tuloksekas ja kustannustehokas hävittäminen tai sen leviämisen rajoittaminen vesistössä tai merialueella ei ole yleensä mahdollista kiinteistökohtaisin keinoin lukuun ottamatta rantavyöhykkeen vesikasveja.

Säännös edellyttäisi, että kiinteistön omistaja tai haltija olisi tietoinen unionin luetteloon sisältyvistä vieraslajeista ja kykenisi tarvittaessa myös tunnistamaan lajit. Tästä ei kuitenkaan aiheutuisi velvoitettavalle kohtuutonta selvilläolovaatimusta, koska toimenpiteiden laiminlyöntiin ei liittyisi välitöntä seuraamuksen uhkaa. Viime kädessä kiinteistönomistaja tulisi tietoiseksi vieraslajin esiintymisestä ja hävittämisvelvoitteestaan, jos ELY-keskus kehottaisi häntä ryhtymään toimenpiteisiin ennen mahdollisten 17 §:ssä säädettyjen pakkokeinojen määräämistä.

5 §. Toimijan huolehtimisvelvollisuus. Haitallisia vieraslajeja voi päästä leviämään laajalle erilaisten tuotteiden ja aineistojen mukana. Esimerkiksi jättiputken tiedetään usein leviävän lajin saastuttamien maa-ainesten seassa. Haitallisia vieraslajeja voi päästä ympäristöön myös myytävien kasvitaimien mukana. Pykälässä säädettäisiin tämän vuoksi, että ehdotuksen 2 §:n 2 momentin 2 kohdassa määritellyillä ammattimaisilla toimijoilla olisi velvollisuus huolehtia siitä, ettei haitallinen vieraslaji pääsisi toiminnassa käsiteltävien tuotteiden ja aineistojen mukana leviämään toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle.

Ammattimaisia toimijoita koskisi myös edellä 4 §:ssä ehdotettu kiinteistön omistajan tai haltijan toimenpidevelvollisuus. Kiinteistönomistajalla velvoite olisi kuitenkin vain, jos haitallisen vieraslajin leviämisestä voisi aiheutua merkittävää vahinkoa muun muassa luonnon monimuotoisuudelle. Jos haitallinen vieraslaji leviäisi esimerkiksi lajin saastuttamien maa-ainesten tai taimien mukana, leviämisen vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen kussakin maa-ainesten tai taimien käyttökohteessa ei olisi mahdollista erikseen arvioida. Tämän vuoksi ja myös varovaisuusperiaate huomioon ottaen toimijan huolehtimisvelvollisuutta ei olisi perusteltua rajata siten kuin ehdotuksen 4 §:ssä.

Jos esimerkiksi maa-aineksen puhdistaminen haitallisesta vieraslajista ei olisi teknisesti tai taloudellisesti mahdollista, toimija ei ehkä voisi lainkaan hyödyntää aineistoa. Koska tällaisten menetysten on katsottava kuuluvan elinkeinotoiminnan tavanomaisiin riskeihin, laissa ei säädettäisi toimijalle aiheutuvan vahingon korvaamisesta.

Ehdotuksen tarkoituksena ei ole siirtää vastuuta haitallisen vieraslajin leviämisen estämisestä toimijalta sellaiselle taholle, jonka hallintaan tavara tai aineisto luovutetaan ainoastaan varastointia tai kuljettamista varten. Vastuu varastoinnin ja kuljetuksen aikaisesta haitallisen vieraslajin leviämisestä säilyisi siten tavaran luovuttaneella toimijalla. Tämän vuoksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että toimijan huolehtimisvelvollisuus ei koskisi tilanteita, joissa tavaraa tai aineistoa varastoidaan tai kuljetetaan toisen lukuun.

6 §. Yleinen ohjaus. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaisi ja seuraisi ehdotetun lain täytäntöönpanoa yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön kanssa. EU:n vieraslajiasetuksen mukaan haitallisten vieraslajien hallinnan tarkoituksena on saattaa mahdollisimman vähäisiksi vahingot, joita haitallisista vieraslajeista aiheutuu luonnon monimuotoisuudelle ja siihen perustuville ekosysteemipalveluille sekä ihmisten terveydelle, turvallisuudelle ja taloudelle. Maa- ja metsätalousministeriön tehtävät haitallisten vieraslajien hallinnassa perustuvat ministeriölle säädettyyn toimivaltaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä ja monipuolisessa käytössä, hoidossa ja suojelussa. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaisi ja seuraisi ehdotetun lain toimeenpanoa ohjauksessaan olevassa hallinnossa. Toimeenpanoon sisältyisivät myös 24 artiklan mukainen raportointi komissiolle sekä viranomaismenettelyt muun muassa asetuksen 10, 17 ja 18 artiklan mukaisten ilmoitusten ja tiedoksiantojen tekemiseksi komissiolle ja muille jäsenvaltioille.

Liikenne- ja viestintäministeriön toimialaan kuuluvat erityisesti toimenpiteet, joilla rajoitetaan haitallisten vieraslajien leviämistä tie- ja rataväylien sekä kauppamerenkulkuun käytettävien alusten mukana. Ympäristöministeriö ohjaa toimialallaan ELY-keskuksia sekä Suomen ympäristökeskusta luonnon ja sen monimuotoisuuden suojelua koskevissa asioissa.

7 §. Viranomaiset. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 3 §:n mukaan ELY-keskukset hoitavat niille erikseen säädettyjä tehtäviä muun muassa luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä. Ehdotetun pykälän mukaan ELY-keskus vastaisi vieraslajiasetuksen ja ehdotetun lain noudattamisen valvonnasta lukuun ottamatta unionin luetteloon sisältyvien taikka kansallisesti merkittävien haitallisten vieraslajien tuontia EU:n alueelle. ELY-keskus valvoisi myös ehdotetun lain 4 ja 5 §:ssä kiinteistön omistajalle ja haltijalle sekä toimijalle säädettävien velvoitteiden noudattamista.

ELY-keskus päättäisi vieraslajiasetuksen 17 artiklassa tarkoitettuihin nopeisiin toimenpiteisiin ryhtymisestä. Mainitun artiklan mukaisesti ELY-keskuksen tulisi kolmen kuukauden kuluessa lajin varhaisesta havaitsemisesta huolehtia sellaisten toimenpiteiden toteuttamisesta, joilla lajin kanta voitaisiin hävittää kokonaan ja pysyvästi. Tieto varhaisesta havaitsemisesta saataisiin Luonnonvarakeskuksen ylläpitämän seurantajärjestelmän kautta. Jos ELY-keskus katsoisi, ett-

ei lajia olisi teknisesti mahdollista taikka kustannustehokasta hävittää, se päättäisi vieraslajiasetuksen 18 artiklan mukaisesti kahden kuukauden kuluessa havaitsemisesta, ettei nopeisiin toimenpiteisiin ryhdytä. ELY-keskus antaisi nopeat toimenpiteet ja niiden tulokset tai vaihtoehtoisesti päätöksensä luopua toimenpiteistä tiedoksi komissiolle. Tiedoksiantoihin käytettäisiin vieraslajiasetuksen 25 artiklassa tarkoitettua tietotukijärjestelmää.

Voimavarojen käytön tehostamiseksi ja tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi osa edellä kuvatuista tehtävistä on tarkoitettu keskitettyä tietyille ELY-keskuksille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 5 §:n mukaisesti.

Tulli vastaisi vieraslajiasetuksen 15 artiklassa tarkoitettua maahantuonnin valvonnasta. Tulli kuuluu niihin vieraslajiasetuksen 15 artiklan 3 kohdan mukaisiin viranomaisiin, jotka Suomessa vastaavat mainitussa artiklan kohdassa tarkoitettua EU-lainsäädännön mukaisesta virallisesta valvonnasta. Asetuksen 15 artiklan mukaisesti Tulli toteuttaisi asiakirja-, tunnistus- ja tarvittaessa fyysisiä tarkastuksia sisältävää valvontaa, jolla unionin vieraslajiluetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti unionin alueelle estetään. Asetuksen 15 artikla ei koske näiden vieraslajien tahatonta maahantuontia, eikä Tulli siten valvoisi unionin luetteloon sisältyvien vieraslajien mahdollista kulkeutumista EU:n alueelle esimerkiksi muiden tuontitavaroiden mukana.

Vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukainen valvonta kohdistuu unionin luettelossa mainituilla yhdistetyn tariffi- ja tilastonimikkeistön mukaisilla koodeilla merkittyihin tavaraeriin. Tulli pysäyttäisi luettelossa mainitulla koodilla merkityt tavaraerät sen selvittämiseksi, onko tavara unionin luetteloon sisältyvä vieraslaji. Jos tavara sisältyisi unionin luetteloon eikä sen tuontiin olisi vieraslajiasetuksen 8 artiklassa tarkoitettua lupaa, tavaraa ei voitaisi asettaa tullimenettelyyn eikä sitä voitaisi käsitellä vapaa-alueella tai vapaavarastossa.

Haitallisten vieraslajien tunnistaminen maahantuonnin yhteydessä kuuluisi Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijatehtäviin, joista säädetäisiin ehdotuksen 8 §:ssä. Jos määrittäminen osoittaisi lajin sisältyvän unionin luetteloon, Tulli keskeyttäisi tullimenettelyyn asettamisen tai ottaisi tavaran haltuun. Käytännössä Tulli joutuisi yleensä ottamaan haitallisen vieraslajin haltuun ja hävittämään sen tullivalvonnassa. Jos tuojalle olisi myönnetty vieraslajiasetuksen 8 artiklassa tarkoitettu poikkeuslupa unionin luetteloon sisältyvän lajin tuontiin, Tulli tarkistaisi luvan ja sen voimassa olon ennen tavaran asettamista tullimenettelyyn. Tulli noudattaisi edellä esitettyä menettelyä myös valvoessaan haitallisten vieraslajien ei-kaupallista tuontia EU:n alueelle, kuten matkustajatuontia ja postilähettyksiä. Ei-kaupallista tuontia valvottaisiin samanlaisin valvontakeinoin kuin muiden ei-kaupallisten tavaroiden vastaavaa tuontia.

Ehdotetun 7 §:n 3 momentin mukaan Etelä-Suomen aluehallintovirasto toimisi vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitettuna lupaviranomaisena ja valvoisi antamiensa lupien noudattamista.

8 §. Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen tehtävät. Luonnonvarakeskus hoitaisi ehdotetun lain täytäntöönpanoon liittyvät toimialaansa kuuluvat tehtävät, joista säädetään Luonnonvarakeskuksesta annetussa laissa (561/2014) ja lain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (715/2014). Asetuksen 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan Luonnonvarakeskus huolehtii vieraslajien seurannasta ja tuottaa tietoa haitallisten vieraslajien torjuntaa varten, jollei tehtävä kuulu muulle viranomaiselle.

Luonnonvarakeskus koordinoisi tietojen keruuta muilta tiedontuottajilta kuten Metsähallitukselta ja kunnilta sekä kansalaisilta ja tuottaisi osaltaan tietosisältöä vieraslajiasetuksen 14 artiklassa tarkoitettuun haitallisten vieraslajien seurantajärjestelmään. Seurantajärjestelmän tie-

toteknisestä ylläpidosta huolehtisi Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus osana sille kuuluvaa Suomen Lajitietokeskus -tietopalvelua. Luonnonvarakeskus käsittelee seurantajärjestelmän tuottamat varoitukset vieraslajien varhaisesta havaitsemisesta sen arvioimiseksi, olisiko lajin hävittämiseksi tarpeen ryhtyä vieraslajiasetuksen 17 artiklassa tarkoitettuihin nopeisiin toimenpiteisiin.

Ehdotuksen mukaan Suomen ympäristökeskus tuottaisi toimialallaan lain täytäntöönpanoa varten tarvittavia asiantuntijapalveluja. Suomen ympäristökeskuksen keskeisenä asiantuntijatehtävänä olisi huolehtia unionin luetteloon sisältyvien haitallisten vieraslajien tunnistamisesta Tullin tekemässä vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukaisessa tuonnin valvonnassa. Tarkoituksena on, että unionin luetteloon sisältyvien lajien tunnistamista varten Suomen ympäristökeskuksen käytettävissä olisi kotimaisten ja muiden EU-maiden asiantuntijoiden ja laitosten verkosto, jolle tunnistamispyyntö voitaisiin tarvittaessa ohjata.

9 §. Suunnitelmat. Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyisi vieraslajiasetuksen 13 artiklassa tarkoitetun toimintasuunnitelman. Suunnitelmassa selvitettäisiin ensisijaiset reitit ja mekanismit, joiden välityksellä unionin luetteloon kuuluvia haitallisia vieraslajeja voidaan tahattomasti tuoda Suomen kautta unionin alueelle, sekä toimenpiteet tahattoman tuonnin ja leviämisen ehkäisemiseksi. Suunnitelma sisältäisi myös toimenpiteiden toteutusajataulun. Suunnitelman valmistelu on käynnistetty maaliskuussa 2015 maa- ja metsätalousministeriön tutkimus- ja kehittämisasiain osastolla.

Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyisi myös vieraslajiasetuksen 19 artiklassa tarkoitettuja hallintatoimenpiteitä koskevan suunnitelman. Suunnitelma sisältäisi selvityksen siitä, mitkä unionin luetteloon kuuluvista haitallisista vieraslajeista ovat levinneet Suomessa laajalle, arvioon lajeista aiheutuvista riskeistä sekä ehdotuksen lajien hallitsemiseksi soveltuviksi toimenpiteiksi ottaen huomioon niiden vaikutukset muun muassa ihmisten terveyteen ja muihin kuin toimenpiteiden kohteena oleviin lajeihin ja näiden elinympäristöihin. Suunnitelmassa arvioidaisiin alustavasti myös toimenpiteiden kustannuksia ja niiden suhdetta saavutettavissa oleviin hyötyihin sekä sitä, mihin lajeihin ja niiden esiintymiin hallintatoimenpiteitä tulisi tärkeysjärjestyksessä kohdistaa. Suunnitelma muodostaisi keskeisen tietoperustan vieraslajien seurantajärjestelmälle, vieraslajiasetuksessa ja ehdotetussa laissa tarkoitetuille hallintatoimenpiteille sekä vieraslajiasetuksen ja lain noudattamisen valvonnalle.

Ehdotuksen lähtökohtana on, että haitallisten vieraslajien hallintatoimenpiteitä ei toteuteta ensisijaisesti viranomaistyönä. Jos alueen omistajan tai haltijan ei voitaisi ehdotuksen 4 §:n perusteella edellyttää huolehtivan hallintatoimenpiteistä, vieraslajiasetuksen toimeenpanoa ohjaavien ministeriöiden tulisi kuitenkin arvioida, edellyttäisikö vieraslajiasetuksen 19 artiklan toimeenpano viranomaisen toimenpiteitä. Arvion perusteena olisi Luonnonvarakeskuksen selvitys vieraslajin leviämisen laajuudesta ja riskeistä sekä käytettävissä olevien toimenpiteiden kustannustehokkuudesta.

Vieraslajiasetuksen 26 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on asetuksen 13 artiklan mukaisia toimintasuunnitelmia laatiessaan ja ottaessaan käyttöön asetuksen 19 artiklassa tarkoitettuja hallintatoimenpiteitä varmistettava, että yleisölle annetaan ajoissa ja tosiasiallisesti mahdollisuus osallistua niiden valmisteleminen, muuttamiseen tai tarkistamiseen vastaavalla tavalla kuin direktiivin 2003/35/EY eli niin sanotun osallistumisoikeusdirektiivin 2 artiklan 3 kohdan toisen alakohdassa säädetään. Osallistumisoikeusdirektiivin 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että yleisölle tiedotetaan ehdotuksista suunnitelmiksi tai ohjelmiksi ja että yleisöllä on oikeus esittää niistä mielipiteensä. Osallistumisen tulokset on otettava asianmukaisella tavalla huomioon ja hyväksytyistä suunnitelmista tai ohjelmista on tiedotettava yleisölle.

Yleisöllä tarkoitetaan artiklassa yhtä tai useampaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä sekä näiden henkilöiden yhteenliittymiä, järjestöjä tai ryhmiä.

Ehdotuksen mukaan suunnitelmaluonnoksista tulisi pyytää lausunto niiltä viranomaisilta ja muilta tahoilta, joiden toimintaa tai etua asia erityisesti koskee. Tilaisuus lausunnon antamiseen varattaisiin myös ympäristönsuojelulain (527/2014) 186 §:ssä tarkoitetuille valtakunnallisille yhdistyksille ja säätiöille, joiden tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnon-suojelun taikka asuin ympäristön viihtyisyyden edistäminen ja joiden toiminta-alueita suunnitelmat koskisivat. Lisäksi luonnoksista olisi tiedotettava yleisessä tietoverkossa, jotta kuka tahansa voisi halutessaan ilmaista asiassa mielipiteensä. Myös hyväksytystä suunnitelmasta tai ohjelmasta perusteluineen sekä siitä, miten esitetyt mielipiteet on otettu huomioon, olisi tiedotettava yleisessä tietoverkossa.

10 §. Hyväksynnät. Vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaan jäsenvaltion on saatava komission hyväksyntä ennen luvan myöntämistä artiklassa tarkoitettuun haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen. Hyväksyntä edellyttää, että lajin hyödyntämiseen on yleiseen etuun liittyvä pakottava syy, jollaisena voidaan pitää myös yhteiskunnallisia ja taloudellisia syitä. Ehdotuksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö päättäisi hyväksynnän hakemisesta.

Vieraslajiasetuksessa säädetty jäsenvaltion mahdollisuus hakea hyväksyntää ei perusta kenellekään oikeuksia, eikä hyväksynnän hakematta jättäminen siten edellyttäisi ministeriöltä erillistä päätöstä. Jos ministeriö päättäisi hakea hyväksyntää, päätös ei vaikuttaisi hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla välittömästi kenenkään oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun. Päätökseen ei tämän vuoksi voisi hakea muutosta.

11 §. Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit. Vieraslajiasetuksen 12 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat laatia jäsenvaltion kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien kansallisen luettelon. Jäsenvaltio voi soveltaa kansallisen luettelon lajeihin muun muassa vastaavia rajoitteita, joista säädetään vieraslajiasetuksen 7 artiklassa, kuten kieltää lajien tarkoituksellisen maahantuonnin sekä lajien kasvattamisen ja markkinoille saattamisen. Vieraslajiasetuksen 3 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltion kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin tulee olla sellainen, jonka ympäristöön päästämistä ja leviämistä jäsenvaltio katsoo aiheutuvan haitallisia vaikutuksia jäsenvaltion alueelle tai sen osalle ja edellyttävän siksi toimia jäsenvaltion tasolla. Vaikka arvio lajin haitallisista vaikutuksista tulee perustaa tieteelliseen näyttöön, vaikutusten ei tarvitse asetuksen mukaan olla täysin varmistettuja. Vieraslajiasetuksen 12 artiklan mukaan kansallisesti merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin voidaan soveltaa asetuksen 7 artiklan mukaisia tuonti-, hallussapito- ja muita rajoituksia, 15 artiklan mukaista tarkoituksellisen tuonnin valvontaa, 8 artiklan mukaista poikkeuslupajärjestelmää sekä asetuksen 13, 14, 16, 17, 19 ja 20 artiklan mukaisia suunnittelu- ja seurantajärjestelmiä ja toimenpiteitä.

Ehdotetun 11 §:n 1 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidettäisiin sellaista muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voisi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Kuten unionin luetteloon otettavien lajien, myös kansallisesti merkityksellisten vieraslajien haitallisuutta arvioitaisiin ensisijaisesti sen perusteella, millainen vahinko lajista voisi aiheutua luonnon monimuotoisuudelle. Vieraslajiasetuksen 3 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltio voi ottaa kansallisessa luettelossa huomioon myös muita vahingollisia vaikutuksia, joita vieraslajista aiheutuu jäsenvaltion alueella. Pykälän 1 momentissa tarkoitettuna muuna vahinkona luonnonvaraiselle eliöstölle voitaisiin pitää esimerkiksi sitä, että laji luontoon päästessään risteytyisi Suomessa luonnonvaraisena esiintyvän lajin kanssa, käyttäisi ravinnokseen tai

muutoin saalistaisi luonnonvaraisia lajeja niiden kantaa heikentäen taikka levittäisi luonnonvaraisille lajeille vahingollisia tauteja. Nykykokemuksen valossa tällaisen vahingon mahdollisuus liittyy erityisesti seura- tai harrastuseläimiksi Suomeen tuotaviin eläinvieraslajeihin, joiden yksilöt voivat päästä karkaamaan ympäristöön. Vaikka karanneet yksilöt eivät pystyisi selviytymään luonnossa pitkään, niistä aiheutuva vahinko voi olla etenkin paikallisesti merkittävä.

Vierasperäisistä lintu- ja nisäkäslajeista aiheutuvia edellä kuvattuja riskejä pyritään nykyisin hallitsemaan metsästyslain 42 §:n avulla. Säännöksen mukaan vierasperäisen lintu- ja nisäkäslajin maahantuonti edellyttää Suomen riistakeskuksen lupaa. Muiden eläinlajien kuten matelijoiden, sammakkoeläinten, hämähäkkien ja hyönteisten maahantuonnin valvomiseksi ei ole olemassa vastaavaa menettelyä. Metsästyslain 42 §:n mukainen lupajärjestelmä koskee kaikkia vierasperäisiä lintu- ja nisäkäslajeja, mikä on riskien hallinnan ja valvonnan kannalta epä-tarkoituksenmukaista.

Ehdotuksen tarkoituksena on parantaa vieraslajiriskien hallintaa sisällyttämällä vahinkoriskiä aiheuttavat vieraslajit valtioneuvoston asetuksella säädettävään haitallisten vieraslajien luetteloon. Sääntely vastaisi myös kansallisessa vieraslajistrategiassa asetettuja tavoitteita. Samalla metsästyslain 42 §:n mukaisesta lintu- ja nisäkäsvieraslajien maahantuonnin tapauskohtaisesta lupaharkinnasta luovuttaisiin. Esitykseen sisältyy jäljempänä tätä koskeva ehdotus metsästyslain 42 §:n muuttamiseksi.

Vieraslajiasetuksen 3 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltion kannalta merkityksellisen vieraslajin haitallisuuden arvion tulee perustua tieteelliseen näyttöön. Asetuksessa ei säädetä tieteellisen näytön vaatimuksista. Haitallisten vaikutusten ei myöskään asetuksen mukaan tarvitse olla täysin varmistettuja. Edellä kuvatut luonnonvaraiselle eliöstölle aiheutuvat vahingolliset vaikutukset tai niiden mahdollisuus olisivat yleensä perustellusti osoitettavissa yleisin tieteellisin kriteerein. Säännöksessä on otettu huomioon, että vieraslajiasetuksen 23 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa vieraslajiasetusta tiukempia kansallisia sääntöjä. Ehdotettua sääntelyä voitaisiin myös pitää Euroopan unionin ympäristöpolitiikan perustana olevan ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti perusteltuna.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin päästäminen ympäristöön olisi aina kielletty. Momentin 2 kohdan mukaan kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saisi tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai myöskään toisesta jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa. Rajoitukset vastaisivat vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädetyjä rajoituksia.

Pykälän 3 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista tai lajiryhmistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 2 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetyt rajoitukset koskisivat siten vain valtioneuvoston asetuksella yksilöityjä lajeja.

Asetuksella voitaisiin säätää, että yhtä tai useampaa 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kieltoa taikka lain 4 ja 5 §:ssä säädetyjä velvoitteita ei jonkin haitallisen vieraslajin osalta sovellettaisi. Kielloista voitaisiin myös säätää poikkeus vieraslajin tiettyä käyttötarkoitusta varten. Edellytyksenä poikkeuksien säätämiseksi olisi, että kiello tai velvoite ei olisi tarpeen 1 momentissa tarkoitettun vahingon tai vaaran vähentämiseksi. Tämä voisi edellyttää esimerkiksi sitä, että lajin hyödyntäminen tapahtuisi osana muun lain mukaisesti säänneltyä ja valvottua toimintaa, kuten eläinten käyttö tieteellisiin tai opetustarkoituksiin. Edellytys voisi myös täytyä esimerkiksi silloin, kun haitallisen vieraskasvilajin hävittäminen ei olisi laajan levinneisyyden vuoksi käytännössä mahdollista, mutta lajin leviämistä uusille alueille haluttaisiin ra-

joittaa kieltämällä sen siementen kauppa ja tarkoituksellinen kasvattaminen. Tarkoituksena on, että haitallisen vieraslajin hallintatoimenpiteet voitaisiin asetuksella määritellä riskienhallinnan kannalta mahdollisimman tehokkaasti. Lajin hävittämisvelvoite voitaisiin tarvittaessa rajata esimerkiksi sellaisen luontotyypin alueelle tai lähistöön, joilla lajin leviämisestä aiheutuisi erityistä vahinkoa.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin lisäksi säätää siirtymäajasta, jonka kuluessa 2 momentin 2 kohdassa säädettyä kieltoa ei sovellettaisi ennen asetuksen voimaantuloa haltuun saatuihin lajin yksilöihin. Tämä voisi olla tarpeen, jotta sääntelystä ei aiheutuisi kohtuuttomia seurauksia kansalaisille tai yrityksille.

12 §. Lupahakemus ja luvassa annettavat määräykset. Vieraslajiasetuksen 8 artiklan 4 kohdassa säädetään tiedoista, jotka on esitettävä asetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitettua lupaa haettaessa. Lupahakemusten käsittelyssä noudatettaisiin hallintolain yleisiä säännöksiä. Aluehallintovirasto pyytäisi tarpeen mukaan Eviralta ja muilta viranomaisilta lausunnon lupa-asian ratkaisemiseksi. Hakemuksessa esitettävistä tiedoista ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä voitaisiin pykälän 1 momentin mukaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Vieraslajiasetuksen 8 artiklassa tarkoitetun luvan myöntämisestä säädetään asetuksen 8 artiklan 1 ja 2 kohdassa, ja asetuksen 9 artiklassa tarkoitetun luvan myöntämisestä 9 artiklan 6 kohdassa. Lupien myöntämisen edellytyksenä on muun muassa, että vieraslajia pidetään ja sitä käsitellään suljetussa säilössä, että lajia käsittelevällä henkilöstöllä on asianmukainen pätevyys ja että karkaamis- ja leviämiskäyttöä hallitaan tehokkaasti ottamalla huomioon lajin biologia ja leviämiskeinot. Hakijalla on oltava lajin yksilöiden karkaamisen tai leviämisen varalta seurantajärjestelmä sekä valmiussuunnitelma, johon sisältyy hävittämissuunnitelma. Eläimiin kuuluvat vieraslajit on tarvittaessa merkittävä tai muutoin tehokkaasti yksilöitävä sellaisin menetelmin, joista ei aiheudu vältettävissä olevaa kipua, tuskaa tai kärsimystä. Asetuksen 8 artiklassa säädetään myös suljetuille säilöille asetettavista vaatimuksista. Lupaviranomaisen on lupaa myöntäessään arvioitava edellä mainittujen edellytysten täyttyminen. Viranomaisen tehtävänä on myös hyväksyä valmiussuunnitelma.

Pykälän 2 momentissa tarkoitetulla valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä luvissa annettavista määräyksistä esimerkiksi lajin ympäristöön pääsyn estämiseksi.

Ehdotetussa laissa ei säädettäisi lupamenettelystä kansallisesti merkityksellisten haitallisten vieraslajien hyödyntämiseksi. Lajin pitäminen tai kasvattaminen tiettyä käyttötarkoitusta varten voitaisiin sallia ehdotuksen 11 §:n 3 momentissa tarkoitetulla valtioneuvoston asetuksella, kun hyödyntäminen tapahtuisi osana muun lain mukaisesti säänneltyä ja valvottua toimintaa.

13 §. Luvan peruuttaminen. Vieraslajiasetuksen 8 artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on annettava toimivaltaisille viranomaisilleen valtuudet peruuttaa 8 artiklassa tarkoitettu lupa milloin tahansa tilapäisesti tai pysyvästi. Asetuksen 9 artiklan 6 kohdan mukaan säännös koskee myös 9 artiklassa tarkoitettuja lupia. Lupa voidaan 8 artiklan 5 kohdan mukaan peruuttaa, jos tapahtuu ennalta arvaamattomia seikkoja, joilla on haittavaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle tai siihen liittyville ekosysteemipalveluille. Luvan peruuttaminen on asetuksen mukaan perusteltava tieteellisin perustein ja, jos tieteelliset tiedot eivät ole riittävät, ennalta varautumisen periaatteen nojalla sekä kansalliset hallinnolliset säännökset huomioon ottaen.

Luvan peruuttaminen on poikkeuksellisen ankara hallinnollinen seuraamus. Vieraslajiasetuksen 8 artiklan 5 kohdassa säädettyjä perusteita ei voitaisi tämän vuoksi pitää yksin riittävinä

seuraamuksesta päättämiseksi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tämän vuoksi perusteista, joiden täyttyessä Etelä-Suomen aluehallintovirasto voisi peruuttaa vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla myöntämänsä luvan. Lupa voitaisiin peruuttaa, jos luvan määräyksiä rikottaisiin olennaisesti eikä luvanvastaista tilannetta korjattaisi aluehallintoviraston määräämässä kohtuullisessa ajassa. Rikkomista voidaan yleensä pitää olennaisena, jos toiminnasta voisi aiheutua luvan myöntämisen edellytysten vastainen seuraus.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin vieraslajiasetuksen 8 artiklan 5 kohtaan, jossa säädettyjä perusteita luvan peruuttamiselle sovellettaisiin asetuksen 8 ja 9 artiklan mukaisten lupien peruuttamiseen 1 momentissa säädetyn ohella.

Pykälän 3 momentin mukaan luvan peruttamisessa noudatettavasta menettelystä voitaisiin antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

14 §. Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ELY-keskuksen, Tullin ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä toisiltaan tietoja, jotka olisivat välttämättömiä vieraslajiasetuksen sekä ehdotetun lain noudattamisen valvomiseksi. Mainituilla viranomaisilla olisi samoin perustein oikeus saada tietoja ehdotuksen 2 §:ssä määritellyiltä toimijoilta sekä niiltä tahoilta, jotka harjoittaisivat vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklan mukaista lupaa edellyttävää taikka lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua toimintaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ELY-keskuksen ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston sekä niiden määräämien virkamiesten tai viranhaltijoiden oikeudesta kulkea valvontatehtävässä toisen alueella ja päästä edellä mainittuihin toimipaikkoihin. Valvontaa varten viranomaisella olisi oikeus päästä myös tiloihin, joissa harjoitettaisiin vieraslajiasetuksen mukaista lupaa edellyttävää tai lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua toimintaa. Valvontatehtävää suorittavilla olisi oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä esimerkiksi haitallisen vieraslajin levinneisyyden selvittämiseksi.

Pykälän 2 momentissa tarkoitettuja valvontatoimia ei saisi tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Säännöksen lähtökohtana on, että haitallisten vieraslajien torjuntaan ei liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perusteltua. Säännöksellä suojatun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan piiriin eivät kuitenkaan kuuluisi asunnon piha-alue tai muuhun kuin asumiseen käytettävät tilat, koska kyse ei olisi rikoslain suojaamasta kotirauhasta.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin tullilakiin (1466/1994), jossa säädetään kattavasti Tullin toimivaltuuksista.

15 §. Avustajan käyttäminen valvonnassa. ELY-keskus ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto voisivat antaa ehdotuksen 14 §:n 2 momentissa tarkoitettuja valvontatehtäviä myös muun kuin virkasuhteessa olevan henkilön suorittaviksi. Nämä tehtävät kuten mittausten tekeminen ja näytteiden otto olisivat valvonnan vaatimia käytännön toimenpiteitä, joihin ei sisältyisi itseäistä ratkaisuvallaa. Avustavalla henkilöllä olisi tehtävien hoitamiseksi oikeus kulkea toisen alueella ja päästä toiminnassa käytettäviin tiloihin. Sääntely vastaisi ympäristönsuojelulain (527/2014) 173 §:ää, jossa säädetään muun muassa ELY-keskuksen oikeudesta käyttää tarkastustehtävissä avustajaa.

Avustavalla henkilöllä tulisi olla tehtävän vaatima riittävä pätevyys, jolla tarkoitettaisiin tehtävän sisältöä vastaavaa koulutusta ja kokemusta. Avustajan pätevyys varmistettaisiin työhön perehdyttämällä ja työn valvonnalla.

Avustava henkilö toimisi tehtävässä rikosoikeudellisessa virkavastuussa. Vahingonkorvausvastuusta säädettäisiin vahingonkorvauslaissa. Avustavan henkilön toimintaan sovellettaisiin ilman eri säännöstä hallinnon yleislakeja kuten hallintolakia (434/2003), kielilakia (423/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) näiden lakien soveltamisalasäännösten mukaisesti.

16 §. *Ympäristöön päässeen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen.* Pykälässä säädettäisiin keinoista, joilla vieraslajeihin kuuluva lintu tai nisäkäs voitaisiin poistaa ympäristöstä. Säännös koskisi unionin luetteloon tai kansallisesti säädettävään luetteloon kuuluvia haitallisia lintu- ja nisäkäsvieraslajeja. Näiden eläinten pyydystämiseen ja tappamiseen sovellettaisiin pykälässä mainittuja metsästyslain säännöksiä. Metsästyslain 48 §:n 1 momentin mukaan alueen omistajalla tai haltijalla on oikeus pyydystää tai tappaa alueellaan oleva rauhoittamaton eläin. Pykälän 2 momentin mukaan tämä oikeus on myös rakennuksen omistajalla ja haltijalla tietyin edellytyksin. Metsästyslain 49 §:n 1 momentissa säädetään, että rauhoittamattoman eläimen pyydystämisen tai tappamisen on tapahduttava siten, ettei siitä aiheudu vaaraa ihmiselle, kotieläimelle, riistaeläimelle tai rauhoitetulle eläimelle.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa mainittuja metsästyslain säännöksiä sovellettaisiin myös muiden vieraslajeina pidettävien lintujen ja nisäkkäiden pyyntiin ja tappamiseen, kun kyse ei olisi metsästyslain 5 §:ssä tarkoitetuista riistaeläimistä eikä rauhoittamattomista eläimistä.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä tarkoitettujen lintujen ja nisäkkäiden pyydystämiseen ei saisi käyttää metsästyslain 33 §:ssä kiellettyjä pyyntivälineitä ja -menetelmiä kahta poikkeusta lukuun ottamatta. Lajien pyyntiin voitaisiin käyttää keinotekoisia valonlähteitä ja kohteita valaisevia laitteita sekä peilejä ja muita häikäiseviä laitteita samoin kuin ääntä synnyttävää koellista laitetta.

17 §. *Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen.* ELY-keskus voisi antaa määräyksiä EU:n vieraslajiasetuksen ja ehdotetun vieraslajilain vastaisen menettelyn oikaisemiseksi. ELY-keskuksen valvonnan ja määräysten ulkopuolelle jäisivät vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisista rajoituksista vieraslajien tarkoituksellinen tuonti ja tullivalvonnassa tapahtuva kauttakuljetus. Tarkoituksellisen tuonnin valvonta sisältyy asetuksen 15 artiklan mukaiseen viralliseen valvontaan, josta huolehtii Tulli.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin haitallisen vieraslajin asettamista kolmansien saataville maksua vastaan. Lajin maahantuontia ei sellaisenaan pidettäisi lajin markkinoille saattamisena, eivätkä Tullin ja ELY-keskuksen tehtävät rajoitusten valvonnassa siten muodostuisi päällekkäisiksi.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan ELY-keskus voisi määrätä sen, joka tahallaan tai huolimattomuudesta päästää ympäristöön haitallisen vieraslajin taikka ehdotuksen 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun vieraslajin, hävittämään tämän seurauksena muodostuneen vieraslajiesiintymän. Ehdotus toteuttaisi EU:n vieraslajiasetuksen 21 artiklan vaatimusta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on pyrittävä perimään vieraslajihaittojen ehkäisemisestä ja vähentämisestä aiheutuvat kustannukset saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti. Momentin 4 ja 5 kohdan mukaan ELY-keskus voisi määrätä kiinteistön omistajan tai haltijan sekä laissa tarkoitetun toimijan täyttämään ehdotuksen 4 ja 5 §:ssä säädetyt velvollisuutensa.

Jos hävittämismääräyksen kohteena olisi lintu- tai nisäkäslaji, ELY-keskuksen tulisi pykälän 3 momentin mukaan määrätä samalla eläimen hävittämistavasta ottaen huomioon muun muassa, mitä ehdotuksen 16 §:ssä säädetään.

ELY-keskus voisi käynnistää pykälässä tarkoitetun valvonta-asian itse. Vireillepano-oikeus olisi myös kunnalla tai kuntayhtymällä, jonka toimialueella määräyksen kohteena oleva kiinteistö sijaitsee tai jossa toimintaa pääosin harjoitetaan, samoin kuin kunnalla tai kuntayhtymällä, jonka toimialueelle rikkomuksesta aiheutuvat haitalliset vaikutukset voisivat ulottua. Yleistä etua valvovana viranomaisena asian voisi saattaa vireille esimerkiksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tai terveydensuojeluviranomainen. Säännökseen perustuva vireillepano-oikeus olisi myös esimerkiksi Eviralla. Julkista hallintotehtäviä hoitavia tahoja, joille kuuluisi asiaan liittyvää yleisen edun valvontaa, olisivat esimerkiksi Suomen metsäkeskus ja Suomen riistakeskus.

Yksityisillä tahoilla ei olisi oikeutta hakea ELY-keskukselta määräystä pykälässä tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemiseksi. EU:n vieraslajiasetuksen 7 artiklassa säädettyillä rajoituksilla sekä vieraslajilain 3, 4 ja 5 §:ssä säädettyillä kielloilla ja velvoitteilla pyritään estämään luonnon monimuotoisuudelle ja ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle aiheutuvia vahinkoja. Luonnon monimuotoisuus ja ihmisten terveys ja turvallisuus ovat vieraslajien hallinnan näkökulmasta yleisenä etuna suojattavia arvoja, joihin kohdistuvaa vahingon riskiä ei ole perusteltua määritellä yksityisen oikeuden tai edun loukkauksena. Pykälässä olisi siten kyse hallintopakon käyttämisestä yleisen edun turvaamiseksi. Vieraslajiasetuksen tai ehdotetun lain toimeenpanoa koskevassa valvonta-asiassa ei olisi myöskään kyse sellaisesta ympäristöpäätöksenteosta, josta säädetään direktiivissä 2003/35/EY eli niin sanotussa osallistumisoi-keusdirektiivissä ja joka edellyttäisi vireillepano-oikeuden varaamista yleisölle.

Yksityisten oikeuksien ja etujen loukkaamista vastaan on muita oikeussuojakeinoja. Terveydelle aiheutuvan vaaran poistamiseksi asianosaisen käytettävissä olisi terveydensuojelulain mukainen hallinnollinen menettely. Vaatimuksia omaisuudelle aiheutuvan vahingon estämisestä ja korvaamisesta on mahdollisuus ajaa kanteella tuomioistuimessa. Yksityisten tekemien hallintopakohakemusten käsittely ja ratkaiseminen voisivat myös huomattavasti lisätä valvontaviranomaisen työmäärää ilman, että menettelyllä saavutettaisiin tosiasiallista hyötyä haitallisten vieraslajien hallinnassa.

18 §. Takavarikointi ja hävittäminen. ELY-keskus voisi määrätä vieraslajiasetuksen tai ehdotetun lain vastaisesti hallussa pidetyn haitallisen vieraslajin hävitettäväksi. Tarvittaessa ELY-keskus voisi määrätä lajin takavarikkoon hävittämisen edellytysten selvittämiseksi. Määräykset voisivat olla tarpeen paitsi vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädettyjen rajoitusten toimeenpanemiseksi myös asetuksen 31 ja 32 artiklan noudattamisen valvonnassa. Asetuksen 31 artiklassa säädetään oikeudesta pitää unionin luetteloon kuuluvaa lemmikkieläintä sen luonnolliseen kuolemaan saakka, kun kyse ei ole kaupallisista omistajista. Asetuksen 32 artikla sisältää vastaavat kaupallisia varastoja koskevat siirtymäsäännökset.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto voisi samoin perusteiden määrätä haitallisen vieraslajin takavarikoinnista ja hävittämisestä valvoessaan vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklan mukaisesti myöntämiensä lupien noudattamista

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin tavaran takavarikointia ja hävittämistä koskeva viitatusäännös pakkokeinolakiin (806/2011). Tullin oikeudesta tavaran tarkastamiseen, myös kieltöjen ja rajoitusten noudattamisen varmistamiseksi, säädetään EU:n tullikoodeksissa, ja oikeudesta tavaran pidättämiseen ja haltuun ottamiseen tullilaisissa.

19 §. Muutoksenhaku. ELY-keskuksen ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston antamiin päätöksiin haettaisiin muutosta valittamalla hallintolainkäyttölain mukaisesti hallinto-oikeuteen ja edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituksen kohteena voisivat olla ELY-keskuksen tai aluehallintoviraston 17 §:n mukainen päätös rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta

sekä 18 §:n mukainen päätös haitallisen vieraslajin takavarikoinnista ja hävittämisestä. Muutosta voisi hakea myös aluehallintoviraston vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla tekemään päätökseen lupa-asiassa sekä 13 §:n mukaiseen päätökseen luvan peruuttamisesta.

Päätös, jonka ELY-keskus tekisi vieraslajiasetuksen 17 tai 18 artiklan mukaisesti nopeisiin toimenpiteisiin ryhtymisestä, ei vaikuttaisi hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla välittömästi kenenkään oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun. Päätökseen ei tämän vuoksi voisi hakea muutosta.

Muutoksenhakua korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallinnollisia pakkokeinoja tai luvan peruuttamista koskevista päätöksistä ei voida rajoittaa valituslupamenettelyllä. Valituslupamenettelyä ei olisi tarpeen soveltaa myöskään aluehallintoviraston tekemiin lupapäätöksiin, koska niiden määrä jäisi oletettavasti vähäiseksi.

20 §. *Ilmoitus esitutkintaviranomaiselle.* ELY-keskuksen tulisi tehdä ilmoitus poliisille tai Tullille, jos sillä olisi todennäköisiä perusteita epäillä ehdotuksen 21 §:ssä rangaistavaksi säädetyn teon tapahtuneen. Ilmoitus tehtäisiin Tullille, jos kyse olisi rikoslain (39/1889) 46 luvussa tarkoitettusta maahantuontiin liittyvästä rikoksesta. Tullilain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tällaiset rikokset käsitellään tullirikoksina. Ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä vähäisistä rikoksista, ellei yleinen etu vaatisi selvittämään asiaa tarkemmin.

21 §. *Rangaistukset.* Vieraslajiasetuksen 30 artiklan mukaan jäsenvaltion on määrättävä asetuksen säännösten rikkomisesta aiheutuvat tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat rangaistukset. Rangaistava teko voisi käytännössä olla asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa säädettyjen rajoitusten rikkominen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rangaistuksesta, joka tuomittaisiin muiden kuin maahantuontia koskevien rajoitusten ja kieltojen tahallisesta rikkomisesta. Näistä rajoituksista ja kielloista säädetään vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan b–h alakohdissa sekä ehdotetun lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen luovuttaminen sisältäisi vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan alakohdassa f tarkoitetun vaihtamisen. Momentin 2 kohdan mukainen käyttäminen tarkoittaisi haitallisen vieraslajin hyödyntämistä ilman omaa hallussapitoa ja sisältäisi myös asetuksen 7 artiklan 1 kohdan alakohdassa g tarkoitetun sallimisen lisäämis-, kasvatus- ja viljelytarkoituksiin. Momentin 2 kohdan mukaisella kuljettamisella tarkoitettaisiin haitallisen vieraslajin kuljettamista omaan lukuun tai sen luovuttamista omaan lukuun kuljetettavaksi. Momentin 3 kohdan mukainen markkinoille saattaminen tarkoittaisi haitallisen vieraslajin asettamista kolmansien saataville maksua vastaan.

Pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tekoja koskevaa rangaistussäännöstä ei sisälly voimassa olevaan rikoslakiin. Rangaistavien tekojen nimikkeenä olisi haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkominen, josta yleisen rangaistuskäytännön perusteella riittävänä seuraamuksena voitaisiin pitää sakkorangaistusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rangaistuksesta, joka tuomittaisiin haitallisen vieraslajin taikka lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun muun vieraslajin päästämisestä luontoon. Rangaistavaa olisi myös huolimattomuudella aiheutettu lajin pääseminen ympäristöön, mikä vastaisi nykyisen luonnonsuojelulain 43 §:n ja metsästyslain 42 §:n rikkomisen rangaistussääntelyä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi säännöksen sanktiokumulaation estämiseksi. Jos samasta rikoksesta tai laiminlyönnistä tuomittaisiin sekä uhkasakko että rangaistus, kyseessä olisi monissa tapauksissa kohtuuton sanktiokumulaatio. Rangaistuksen tuomitsematta jättäminen olisi perusteltua vain, jos uhkasakko on myös tuomittu maksettavaksi.

Teko, jolla unionin luetteloon kuuluva haitallinen vieraslaji tuotaisiin tai yritettäisiin tuoda tarkoituksellisesti unioniin ilman vieraslajiasetuksen mukaista lupaa, täyttäisi rikoslain 46 luvun 1–3 §:ssä tarkoitetun säännöstelyrikoksen tunnusmerkistön. Rikoslain 46 luvun 1 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan joka rikkoo tai yrittää rikkoa Euroopan yhteisöjen antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä, on tuomittava säännöstelyrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Säännöstelyrikoksen törkeän ja lievän tekemuodon rangaistuksista säädetään mainitun luvun 2 ja 3 §:ssä.

Ehdotuksen 11 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan kansallisesti merkittävän haitallisen vieraslajin tuonti EU:n alueelle olisi kiellettyä. Kiellon vastainen maahantuonti tai sen yritys olisi rangaistavaa salakuljetuksena, josta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Lievästä salakuljetuksesta voidaan tuomita sakkoon ja salakuljetuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Rikoslain 46 luvun 6 ja 6a §:ssä säädetään rangaistus laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä kuten salakuljetetun tavaran hankkimisesta tai välittämisestä.

Rangaistuksen tuomitsemiseen liittyvistä menettämisseuraamuksista säädetään rikoslain 10 luvussa.

22 §. *Maa- ja metsätalousministeriön asetus.* Vieraslajiasetuksen 8 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan luvan myöntäminen haitallisen vieraslajin hyödyntämiseen edellyttää muun muassa, että toiminnasta huolehtii henkilöstö, jolla on viranomaisen määräämä asianmukainen pätevyys. Henkilöstön pätevyydelle asetettavista vaatimuksista säädetäisiin maa- ja metsätaloudenministeriön asetuksella.

1.2 Laki luonnonsuojelulain muuttamisesta

15 §. *Luvanvaraiset poikkeukset rauhoitussäännöksistä.* Kansallispuistojen ja luonnonpuistojen rauhoitussäännöksistä voidaan poiketa alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla. Poikkeamisperusteista säädetään luonnonsuojelulain 15 §:ssä. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan lupa vaaditaan vierasperäisten lajien yksilöiden vähentämiseksi sekä muidenkin kasvi- ja eläinlajien vähentämiseksi, jos laji on tullut liian runsaslukuiseksi tai käynyt muutoin vahingolliseksi. Säännöksen perustelujen mukaan siinä tarkoitettuja lajeja ovat kasvilajeista esimerkiksi jättiputki, jättipalsami, kurturuusu ja komealupiini sekä eläinlajeista minkki, supikoira, kanadanmajava (amerikanmajava) ja valkohäntäpeura (valkohäntäkauris). Säännös koskee vakiintuneen käytännön mukaan tilanteita, joissa lajin yksilöiden vähentämisen tarvetta tarkastellaan luonnonsuojelun alueen omien toimintojen lähtökohdista käsin.

Säännöksessä käytettyä käsitettä *vierasperäinen laji* ei ole laissa määritelty. Sääntelyn yhtenäistämiseksi käsite korvattaisiin viittauksella edellä ehdotettuun vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettavaan lakiin ja siinä tarkoitettuihin vieraslajeihin sekä haitallisiin vieraslajeihin, joita olisivat sekä unionin luetteloon kuuluvat että kansallisesti merkittävät haitalliset vieraslajit. Samalla korjattaisiin säännöksen suomenkielisessä tekstissä oleva kirjoitusvirhe.

43 §. *Vierasperäisten lajien leviämisen rajoittaminen.* Luonnonsuojelulain vieraslajeja koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettavaan lakiin siten, kuin edellä vieraslajilain 3 §:n perusteluissa on kuvattu. Luonnonsuojelulain 43 § ehdotetaan tämän vuoksi kumottavaksi.

1.3 Laki metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta

42 §. *Vierasperäisen riistaeläimen ja riistaeläinkannan maahantuonti ja luontoon laskeminen.* Voimassa olevan metsästyslain 42 §:n mukaan vierasperäisten lintu- tai nisäkäslajien sekä vierasperäisten riistaeläinkantojen maahantuonti ja luontoon laskeminen edellyttävät Suomen riistakeskuksen lupaa. Lupaa ei myönnetä, jos maahantuonnista ja lajin mahdollisesta luontoon laskemisesta voi aiheutua haittaa luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistölle. Luvassa voidaan antaa määräyksiä siitä, miten maahantuonti ja luontoon laskeminen on suoritettava.

EU:n vieraslajiasetus sekä ehdotettu vieraslajilaki sääntelisivät tyhjentävästi haitallisina pidettävien vieraslajien maahantuontia ja ympäristöön päästämistä. Metsästyslain 42 §:ssä voitaisiin tämän jälkeen säätää vain sellaisten lajien maahantuonnista ja luontoon laskemisesta, jotka eivät kuuluisi unionin tasolla tai kansallisella tasolla säädettyyn haitallisten vieraslajien luetteloon.

Vierasperäiset riistaeläimet ja riistaeläinkannat

Voimassa olevaan metsästyslakiin ei sisälly vierasperäisen riistaeläimen ja riistaeläinkannan määritelmää. Pykälän 1 momentin mukaan vierasperäisellä riistaeläimellä tarkoitettaisiin metsästyslain 5 §:n riistaeläimien luetteloon kuuluvia vierasperäisiä nisäkäslajeja, joita ovat villikani, kanadanmajava, piisami, rämemajava, tarhattu naali, supikoira, pesukarhu, minkki, kuusipeura, saksanhirvi, japaninpeura, valkohäntäpeura ja mufloni, sekä vierasperäisiä lintulajeja kanadanhanhi ja fasaani. Näiden lisäksi lupamenettelyn piiriin kuuluisivat edelleen vierasperäiset riistaeläinkannat. Vierasperäisellä riistaeläinkannalla tarkoitettaisiin kaikkia alkuperäisesti Suomen luonnossa esiintyviin metsästyslain 5 §:n riistaeläinten luettelossa mainittuihin lajeihin kuuluvia yksilöitä, jotka ovat peräisin Suomen maantieteellisen alueen ulkopuolelta luonnonvaraisesta kannasta tai tarhakannasta. Määritelmä olisi riittävän laaja, jotta luonnonvaraisen eläinkannan suojelemiseksi välttämätön kantojen perinnöllinen monimuotoisuus voidaan turvata.

Ehdotuksen mukaan vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan maahantuonti ja tuonti toisesta jäsenvaltiosta sekä luontoon laskeminen olisi edelleen mahdollista Suomen riistakeskuksen myöntämällä luvalla. Säännös koskisi sellaisten vierasperäisten riistaeläinten ja riistaeläinkantojen maahantuontia ja luontoon laskemista, jotka eivät sisältyisi edellä sanottuihin haitallisten vieraslajien luetteluihin. Tämän selventämiseksi pykälän 4 momenttiin otettaisiin viittaussäännös vieraslajiasetukseen sekä vieraslajilakiin. Säännöksessä käytettäisiin edelleen käsitteitä *vierasperäinen* ja *luontoon laskeminen*, koska ne ovat metsästyslaissa vakiintuneita ja asiayhteyteen sopivia ilmaisuja, eikä sääntelyn selvyys vaatisi käsitteiden yhdenmukaistamista vieraslajiasetuksessa ja ehdotetussa vieraslajilaisissa käytettyjen termien *vieraslaji* ja *ympäristöön päästäminen* kanssa.

Ehdotuksen mukaan lupa vierasperäisen riistaeläimen ja riistaeläinkannan tuontiin vaadittaisiin myös toisesta Euroopan unionin jäsenmaasta. Vieraslajiasetuksen 23 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai antaa tiukempia kansallisia sääntöjä, joilla pyritään muun muassa ehkäisemään haitallisten vieraslajien tuonti. Sääntely olisi myös Euroopan unionin ympäristöpolitiikan perustana olevan ennalta varautumisen periaatteen mukaista.

Pykälän 3 momentissa olisi voimassa olevan pykälän 2 momenttia vastaava säännös Ahvenanmaalta olevan vierasperäisen riistaeläimen tai riistaeläinkannan tuonnista muualle Suomeen.

Voimassa olevan metsästyslain 42 §:n mukaan maahantuontia ja luontoon laskemista koskevasta lupahakemuksesta on pyydetty sekä ympäristöministeriön että Suomen ympäristökeskuksen lausunto. Koska Suomen ympäristökeskuksen antamaa asiantuntijalausuntoa voidaan pitää riittävänä asian ratkaisemiseksi, ympäristöministeriön lausunnon pyytämisestä ehdotetaan luovuttavaksi.

Muut vierasperäiset lintu- ja nisäkäslajit

Voimassa oleva metsästyslain 42 § koskee vierasperäisten riistaeläinten ja riistaeläinkantojen ohella muidenkin vierasperäisten lintu- ja nisäkäslajien maahantuontia ja luontoon laskemista. Kuten edellä vieraslajilain 3 §:n perusteluissa on todettu, muiden kuin vierasperäisten riistaeläinten ja niiden kantojen laskemiseksi luontoon ei ole osoitettavissa perusteltua tarvetta. Metsästyslain 42 §:stä kumottaisiin tämän vuoksi säännös, jonka mukaan Suomen riistakeskus voi myöntää luvan muiden vierasperäisten lintu- ja nisäkäslajien laskemiseksi luontoon. Näitä lajeja koskisi siten vieraslajilain 3 §:ssä säädetty yleinen ympäristöön päästämisen kieltö.

Metsästyslain 42 §:n säännös muiden vierasperäisten lintu- ja nisäkäslajien maahantuonnin luvanvaraisuudesta ehdotetaan myös kumottavaksi tarpeettomana. Kumoamisen perusteita on käsitelty edellä vieraslajilain 11 §:n yhteydessä.

75 §. Metsästyslain säännösten rikkominen. Rangaistussäännöksen 1 momentin 3 kohta muutettaisiin vastaamaan edellä ehdotettua lain 42 §:n muutosta.

2 Tarkemmat säännökset

Ehdotuksen 11 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista, joihin sovellettaisiin esimerkiksi maahantuontia, kasvattamista ja myyntiä koskevia vastaavia kieltoja kuin unionin tasolla määriteltyihin haitallisiin vieraslajeihin.

Ehdotuksen 12 ja 13 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitetun lupahakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä, luvassa annettavista määräyksistä sekä luvan peruuttamisessa noudatettavasta menettelystä. Ehdotuksen 22 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädettäisiin haitallisen vieraslajin hyödyntämisessä käytettävän henkilöstön pätevyydestä.

3 Voimaantulo

EU:n vieraslajiasetuksen mukaan jäsenvaltioilla on oltava viimeistään 2 päivänä tammikuuta 2016 käytössä toimivat rakenteet, joilla unionin luetteloon kuuluvien haitallisten vieraslajien tuonti EU:n alueelle voidaan estää. Jäsenvaltioiden on mainittuun päivämäärään mennessä annettava komissiolle tiedoksi myös asetuksen rikkomiseen sovellettavat säännökset. Esitykseen sisältyvät lait on tämän vuoksi tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2016.

Vieraslajilain 4 ja 5 § ehdotetaan kuitenkin tulemaan voimaan myöhemmin valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Lain 4 § koskisi kiinteistön omistajan ja haltijan velvollisuutta huolehtia kiinteistöllä esiintyvän haitallisen vieraslajin hävittämisestä tai sen leviämisen rajoittamisesta tietyin edellytyksin. Lain 5 §:ssä säädettäisiin eräiden toimijoiden velvollisuudesta estää haitallisen vieraslajin leviäminen ammattimaisen toiminnan yhteydessä. Säännökset tulisivat voimaan, kun niiden toimeenpanoa tueksi tarvittavat tiedot haitallisten vieras-

lajien hallitsemiseksi soveltuvista toimenpiteistä sekä toimenpiteiden kustannuksista ja niiden kustannustehokkuudesta olisivat käytettävissä. Tiedot sisältyisivät vieraslajiasetuksen 19 artiklan toimeenpanoa varten laadittavaan selvitykseen. Selvitys valmistuisi viimeistään vuoden 2017 alkupuolella.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Omaisuuksensuoja

Ehdotuksen 4 §:n mukaan kiinteistön omistajalle ja haltijalle säädettäisiin velvollisuus huolehtia kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi. Kiinteistön omistaja tai haltija voitaisiin määrätä kustannuksia aiheuttaviin toimenpiteisiin sellaisen vahingollisen vaikutuksen poistamiseksi, jonka aiheuttamisesta hän ei itse olisi vastuussa. Huolehtimisvelvollisuus rajoittaisi lisäksi kiinteistönomistajan ja haltijan oikeutta päättää kiinteistön käytöstä ja velvoittaisi tämän hävittämään omaisuuttaan. Velvoitetta on siksi arvioitava perustuslaissa säädetyin omaisuudensuojan kannalta.

Omaisuuksensuojaa koskevan perustuslain 15 §:n 1 momentin nojalla jokaisen omaisuus on turvattu. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään kuitenkin todennut, ettei omaisuus ole perustuslain suojaama kaikkia käyttörajoituksia vastaan ja että omistajan oikeuksia voidaan rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (mm. PeVL 32/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 8/1996 vp). Omaisuuden käyttörajoitusten korvaamisella on merkitystä arvioitaessa rajoitusten hyväksyttävyyttä. Perustuslain 15 §:n 1 momentin säännöksestä ei valiokunnan käytännön valossa kuitenkaan johdu vaatimusta korvata omistajalle mitä tahansa käyttörajoitusta, vaan omaisuuden käyttörajoituksen korvaaminen on yksi kokonaisarviointiin vaikuttava osatekijä, joka otetaan huomioon selvitettyä, onko käyttöoikeuden rajoitus omaisuuden perustuslainsuojan kannalta sallittua. (PeVL 6/2010 vp, s. 4/I, PeVL 38/1998 vp, s. 3).

Kiinteistönomistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuuden edellytyksenä olisi, että haitallisen vieraslajin esiintymisestä tai sen leviämisestä voisi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Kiinteistön omistajalle tai haltijalle säädetty velvoite olisi näillä ehtojen täytyessä välttämätön luonnonarvojen tai ihmisten terveyden suojaamiseksi. Lain mukaan kiinteistön omistaja tai haltija olisi kuitenkin velvollinen ryhtymään vain kohtuullisina pidettäviin toimenpiteisiin ottaen huomioon vieraslajin hävittämiseen käytettävissä olevat tavanomaiset keinot, toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset sekä toimenpiteillä saavutettavissa olevan hyödyn. Ehdotettu sääntely olisi siten perusoikeuksien rajoittamisen kannalta riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista sekä oikeassa suhteessa sen taustalla olevaan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon nähden.

Elinkeinovapaus

Ehdotuksen 13 §:n mukaan haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen myönnetty lupa voitaisiin peruuttaa, jos luvan määräyksiä olisi rikottu olennaisella tavalla eikä toimintaa saatettaisi luvan mukaiseksi lupaviranomaisen asettaman kohtuullisen määräajan kuluessa. Luvan peruuttamisen edellytyksiä on tarkasteltava perustuslain 18 §:n 1 momentissa turvatun elinkeinovapauden kannalta.

Perustuslakivaliokunta on elinkeinotoiminnan sääntelyn yhteydessä vakiintuneesti pitänyt luvan peruuttamista yksilön oikeusasemaan puuttuvana viranomaistoimena vaikutuksiltaan jyrkempänä kuin haetun luvan epäämistä. Sen vuoksi valiokunta on katsonut sääntelyn oikeasuht-

taisuuden kannalta välttämättömäksi sitoa luvan peruuttamismahdollisuus vakaviin tai olen-naisiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin sekä siihen, että luvanhaltijalle mahdollisesti annetut huomautukset tai varoitukset eivät ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaa-miseen (esim. PeVL 32/2010 vp, s. 8, PeVL 28/2008 vp, s. 2). Ehdotettu säännös luvan pe-ruuttamisesta vastaisi näitä vaatimuksia.

Kotirauha

Valvontaviranomaisilla olisi ehdotuksen 14 §:n mukaan oikeus kulkea valvontatehtävässä toi-sen alueella ja päästä toimipaikkoihin, joissa valvottavaa toimintaa harjoitettaisiin. Valvonta-tehtävää suorittavilla olisi myös oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä. Ehdotuksen mukaan valvontatoimia ei saisi kuitenkaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Haitallisten vieraslajien torjuntaan ei lähtökohtaisesti liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perus-teltua.

Tiedonsaantioikeus

Valvontaviranomaisilla olisi ehdotetun 14 §:n perusteella oikeus saada lain ja sen nojalla an-nettujen säännösten ja määräysten valvontaa varten tarpeelliset tiedot toiminnanharjoittajilta ja salassapitovelvollisuuden estämättä muilta viranomaisilta. Oikeutta salassa pidettävien tietojen saantiin tulee tarkastella perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta.

Tietojen saantiin oikeutetut viranomaiset on säännöksessä yksilöity, ja oikeus on säännöksessä rajattu lain noudattamisen valvomiseksi välttämättömiin tietoihin. Tiedonsaantioikeutta kos-keva säännös on muotoiltu perustuslakivaliokunnan aikaisemmat kannanotot huomioon otta-valla tavalla (PeVL 59/2010, PeVL 37/2005).

Julkinen hallintotehtävä

Julkinen hallintotehtävä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan antaa muulle kuin viranomaisel-le vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittä-vää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Ehdotuksen 15 §:n mukaan ELY-keskus ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto voisivat antaa ehdotuksen 14 §:n 2 momentissa tarkoitettuja valvontatehtäviä myös muun kuin virkasuhtees-sa olevan henkilön suorittaviksi. Avustavalla henkilöllä olisi oikeus kulkea toisen alueella, päästä paikkaan, jossa harjoitetaan laissa tarkoitettua toimintaa, pysyväisluonteiseen asumi-seen käytettävää tilaa lukuun ottamatta, sekä tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mit-tauksia ja ottaa näytteitä. Kyse olisi valvonnan vaatimista käytännön toimenpiteistä, joihin ei sisältyisi itsenäistä ratkaisuvalltaa eikä muutoinkaan merkittävää julkisen vallan käyttöä. Avus-tavaan henkilön toimintaan sovellettaisiin hallinnon yleislakeja sekä rikosoikeudellista virka-vastuuta ja vahingonkorvauslakia.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Rangaistavaksi säädetty teot ehdotuksen 21 §:ssä on pyritty kirjoittamaan perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaisesti siten, että säännöksen sanamuodon perus-teella on ennakoitavissa, mikä toiminta tai laiminlyönti on rangaistavaa (PeVL 17/2006 vp). Ehdotetussa laissa rangaistavaksi säädettyjen tekojen seuraamuksena olisi sakkorangaistus.

Vakavampien tekemuotojen osalta sovellettaisiin ehdotuksen 21 §:ssä viitattuja rikoslain säännöksiä.

Asetuksenantovaltuudet

Perustuslain 80 §:n mukaan valtioneuvosto voi antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan asetuksen antamiseen ja lainsäädäntövallan delegoimiseen liittyvien valtuutusten tulee olla riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Laista tulee käydä selvästi ilmi, mistä on tarkoitus säätää asetuksella. Tällöinkin edellytyksenä on, että oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säädetään lailla. Ministeriö voidaan valtuuttaa antamaan asetuksia lähinnä teknisluonteisissa sekä yhteiskunnalliselta ja poliittiselta merkitykseltään verrattain vähäisissä asioissa (HE 1/1998 vp, s. 132/I).

Ehdotuksen 11 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista, joihin sovellettaisiin samoja esimerkiksi maahantuontia, kasvattamista ja myyntiä koskevia kieltoja kuin unionin tasolla määriteltyihin lajeihin. Yleisistä perusteista, joiden täytyessä lajia voitaisiin pitää kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina, säädettäisiin laissa. Lajien tulisi olla sellaisia, että niistä voisi saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Asetuksenantovaltuus olisi riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen ohjaamaan valtioneuvoston asetusta, jolla kriteerit täyttävät lajit yksilöitäisiin.

Ehdotuksen 12 ja 13 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä haitallisten vieraslajien hyödyntämistä koskevan lupahakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä, luvassa annettavista määräyksistä esimerkiksi lajin ympäristöön pääsyn estämiseksi sekä luvan peruuttamisessa noudatettavasta menettelystä. Asetuksenantovaltuus koskisi laissa säädettyjen menettelyjen yksityiskohtaisempaa sisältöä, josta säädetään vakiintuneesti valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotuksen 22 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädettäisiin haitallisen vieraslajin hyödyntämisessä käytettävän henkilöstön pätevydestä. Valtuus koskisi teknisluontoista sääntelyä.

Edellä sanotuin perustein ehdotus laiksi vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta, kuten myös muut esitykseen sisältyvät lakiehdotukset, voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tällä lailla annetaan täydentävät säännökset haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 (*vieraslajiasetus*) soveltamisesta.

Tässä laissa säädetään myös eräistä muista toimenpiteistä vieraslajeista aiheutuvien vahingollisten vaikutusten ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

2 §

Määritelmät

Vieraslajin, haitallisen vieraslajin, luonnon monimuotoisuuden, hävittämisen ja leviämisen rajoittamisen määritelmistä säädetään vieraslajiasetuksen 3 artiklassa.

Tässä laissa tarkoitetaan

1) *unionin luetteloon kuuluvalla haitallisella vieraslajilla* vieraslajiasetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia;

2) *toimijalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti tuottaa, varastoi, saattaa markkinoille, kuljettaa, välittää taikka myy tai muuten luovuttaa tuotteen tai aineiston, jonka mukana unionin luetteloon kuuluva haitallinen vieraslaji tai 11 §:n 3 momentissa tarkoitettulla valtioneuvoston asetuksella säädetty kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji voi yleisesti saatavilla olevan tiedon perusteella todennäköisesti levitä ympäristöön.

3 §

Vieraslajin ympäristöön päästämisen kieltö

Vieraslajia ei saa pitää, kasvattaa, istuttaa, kylvää tai muulla vastaavalla tavalla käsitellä siten, että se voi päästä ympäristöön.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske:

1) kasvin taimien istuttamista tai kasvin siementen kylvämistä pihapiiriin, pellolle tai rakennetulle alueelle, jos ei ole vaaraa lajin leviämisestä istutus- tai kylvöalueen ulkopuolelle;

2) puiden taimien istuttamista tai puiden siementen kylvämistä siten, kuin metsälaissa (1093/1996) säädetään;

3) metsästyslain (615/1993) 42 §:ssä tarkoitettua vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan luontoon laskemista Suomen riistakeskuksen luvalla;

4) kalojen ja rapujen istutusta tai muun kuin Suomessa luonnonvaraisena esiintyvän kala- tai rapulajin tai niiden kantojen tai sukuosujen luonnonvesiin päästämistä, milloin se kalastuslain (379/2015) nojalla on sallittu;

5) vieraslajina pidettävän makroeliön käyttöä biologisessa torjunnassa tai pölytyksessä, milloin se kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) 9 a ja 9 b §:n nojalla on sallittu.

4 §

Kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus

Kiinteistön omistajan tai haltijan on huolehdittava kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi, jos haitallisen vieraslajin esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske lintuja eikä nisäkkäitä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon haitallisen vieraslajin hävittämiseen tai leviämisen rajoittamiseen käytettävissä olevat tavanomaiset keinot, toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset sekä toimenpiteillä saavutettavissa oleva hyöty suhteessa kustannuksiin.

5 §

Toimijan huolehtimisvelvollisuus

Toimijan on huolehdittava siitä, ettei hänen tuottamassaan, varastoisassaan, markkinoille saattamassaan, kuljettamassaan, välittämässään, myymässään tai muuten luovuttamassaan tuotteessa tai aineistossa ole unionin luetteloon kuuluvaa tai kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia, joka tuotteen tai aineiston mukana voi levitä toimijan hallinnassa olevan alueen ulkopuolelle.

Mitä 1 momentissa säädetään huolehtimisvelvollisuudesta, ei koske tavaran tai aineiston varastointia tai kuljettamista toisen lukuun.

6 §

Yleinen ohjaus

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja seuraa tämän lain täytäntöönpanoa yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

7 §

Viranomaiset

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus valvoo vieraslajiasetuksen ja tämän lain noudattamista, jollei jäljempänä tässä pykälässä toisin säädetä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus päättää nopeiden hävittämistoimenpiteiden toteuttamisesta vieraslajiasetuksen 17 ja 18 artiklan mukaisesti.

Tulli valvoo vieraslajiasetuksen 15 artiklan mukaista maahantuontia sekä tämän lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetun maahantuontikiellon noudattamista Euroopan unionin ulkopuolelta.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto toimii vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitettuna lupaviranomaisena ja vastaa luvissa tarkoitettujen toimipaikkojen valvonnasta.

8 §

Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen tehtävät

Luonnonvarakeskus hoitaa sille säädetyt tehtävät tämän lain täytäntöönpanossa. Suomen ympäristökeskus tuottaa toimialallaan tämän lain täytäntöönpanoa varten tarvittavia asiantuntijapalveluja.

9 §

Suunnitelmat

Maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy vieraslajiasetuksen 13 artiklassa tarkoitetun toimintasuunnitelman sekä 19 artiklassa tarkoitettuja hallintatoimenpiteitä koskevan suunnitelman. Suunnitelmia valmisteltaessa on niille viranomaisille ja tahoille, joiden toimintaa tai etua asia erityisesti koskee, sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) 186 §:ssä tarkoitetuille valtakunnallisille yhdistyksille ja säätiöille varattava tilaisuus antaa suunnitelmaluonnoksista lausuntonsa. Luonnon on julkaistava yleisessä tietoverkossa ja varattava yleisölle riittävän ajoissa mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen. Hyväksytystä suunnitelmasta sekä siitä, miten esitetyt mielipiteet on otettu huomioon, on tiedotettava yleisessä tietoverkossa.

10 §

Hyväksynnät

Maa- ja metsätalousministeriö voi hakea Euroopan komissiolta vieraslajiasetuksen 9 artiklassa tarkoitettua hyväksyntää.

11 §

Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit

Kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään sellaista muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.

Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa:

- 1) päästää ympäristöön;
- 2) tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, mitkä lajit tai mihin lajiryhmiin kuuluvat lajit ovat kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta 2 momentin 2 kohdassa säädettyä kieltoa taikka 4 tai 5 §:ssä säädettyä velvoitetta jossakin tai missään osassa maata, jos kieltoa tai velvoitetta ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvan 1 momentissa tarkoitetun vahingon tai vaaran vähentämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös, että 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa sovelleta lajin yksilöihin, jotka on saatu haltuun ennen asetuksen voimaantuloa.

12 §

Lupahakemus ja luvassa annettavat määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vieraslajiasetuksen 8 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun hakemuksen sisällöstä ja hakemukseen liitettävistä lupaharkinnan kannalta tarpeellisista selvityksistä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklassa tarkoitetussa luvassa annettavista määräyksistä.

13 §

Luvan peruuttaminen

Etelä-Suomen aluehallintovirasto voi peruuttaa vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla myönnetyn luvan, jos luvan määräyksiä on rikottu olennaisella tavalla eikä toimintaa ole saatu luvan mukaiseksi aluehallintoviraston asettaman kohtuullisen määräajan kuluessa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vieraslajiasetuksen 8 ja 9 artiklan nojalla myönnetyn luvan peruuttamisesta säädetään vieraslajiasetuksen 8 artiklan 5 kohdassa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä luvan peruuttamisessa noudatettavasta menettelystä.

14 §

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella, Tullilla sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada toisiltaan, toimijalta sekä vieraslajiasetuksen mukaista lupaa edellyttävää taikka tämän lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua toimintaa harjoittavalta tiedot, jotka ovat välttämättömiä vieraslajiasetuksen ja tämän lain noudattamisen valvontaa varten.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastolla tai niiden määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla on oikeus tehtävänsä suorittamista varten:

- 1) kulkea toisen alueella;
- 2) päästä paikkaan, jossa harjoitetaan vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan mukaista lupaa edellyttävää toimintaa taikka tämän lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua toimintaa;
- 3) tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä.

Mitä 2 momentissa säädetään, ei koske pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa.

Tullin toimivaltuuksista säädetään tullilaissa (1466/1994).

15 §

Avustajan käyttäminen valvonnassa

Viranomainen voi 14 §:n 2 momentin mukaista tehtävää suorittaessaan käyttää apunaan muutakin kuin virkamiehen tai viranhaltijan asemassa olevaa henkilöä. Avustavalla henkilöllä on oltava tehtävän luonteeseen nähden riittävä pätevyys.

Avustavaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä pykälässä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

16 §

Ympäristöön päässeeseen lintu- tai nisäkäslajin pyydystäminen ja tappaminen

Ympäristöön päässyt lintu- tai nisäkäslaji, joka on unionin luetteloon kuuluva tai kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji, voidaan pyydystää ja tappaa soveltaen, mitä rauhoittamattoman eläimen pyydystämisestä ja tappamisesta säädetään metsästyslain 48 §:n 1 ja 2 momentissa ja 49 §:n 1 momentissa.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös muuhun vieraslajina pidettävään lintu- tai nisäkäslajiin, josta ei säädetä metsästyslaissa.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun lintu- ja nisäkäslajin pyydystämisessä käytettäviin pyyntivälineisiin ja pyyntimenetelmiin sovelletaan metsästyslain 33 §:ää lukuun ottamatta pykälän 1 momentin 5 ja 15 kohtaa.

17 §

Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi:

1) kieltää sitä, joka vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan taikka tämän lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti pitää hallussaan, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myy tai muutoin luovuttaa unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin, jatkamasta tai toistamasta mainittujen säännösten vastaista menettelyä;

2) määrätä sen, joka tahallaan tai huolimattomuudesta päästää ympäristöön unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin, hävittämään ympäristöön päässeeseen lajin esiintymän;

3) määrätä sen, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 3 §:n 1 momentissa säädettyä ympäristöön päästämisen kieltoa, hävittämään kiellon rikkomisen seurauksena ympäristöön päässeeseen lajin esiintymän;

4) määrätä kiinteistön omistajan tai haltijan täyttämään 4 §:ssä säädetyn velvollisuutensa;

5) määrätä toimijan täyttämään 5 §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua määräystä antaessaan määrättävä myös siitä, millä tavalla vieraslajina tai haitallisena vieraslajina pidettävä lintu- tai nisäkäslaji on hävitettävä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on tehostettava, jollei se ole ilmeisen tarpeeton, 1 momentin nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Jollei 1 momentissa tarkoitettu asia ole tullut vireille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen aloitteesta, asian voi panna kirjallisesti vireille kunta tai kuntayhtymä, jonka toimialueella rikkomus tai laiminlyönti ilmenee tai jonka alueelle rikkomuksesta tai laiminlyönnistä aiheutuvat vaikutukset voivat ulottua, sekä asiassa yleistä etua valvova viranomainen tai muu julkista hallintotehtävää hoitava.

18 §

Takavarikointi ja hävittäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tai sen määräämä virkamies tai viranhaltija voi määrätä vieraslajiasetuksen taikka tämän lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti hallussa pidetyn haitallisen vieraslajin takavarikoitavaksi ja hävitettäväksi.

Edellä 1 momentissa säädetty oikeus on myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolla tai sen määräämällä virkamiehellä tai viranhaltijalla näiden suorittaessa 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää.

Tavaran takavarikoinnista säädetään pakkokeinolaissa (806/2011).

19 §

Muutoksenhaku

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tullin tekemään päätökseen haetaan muutosta siten kuin tullilaissa säädetään.

20 §

Ilmoitus esitutkintaviranomaiselle

Jos elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on todennäköisiä perusteita epäillä 21 §:ssä tarkoitettun teon tapahtuneen, sen on ilmoitettava asiasta poliisille tai Tullille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos teko on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen eikä yleinen etu vaadi asian tarkempaa selvittämistä.

21 §

Rangaistukset

Joka tahallaan vieraslajiasetuksen 7 artiklan tai tämän lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan taikka vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla myönnetyn luvan vastaisesti

- 1) pitää hallussaan, kasvattaa taikka myy tai muutoin luovuttaa,
- 2) käyttää taikka kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi tai
- 3) saattaa markkinoille

unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta* sakkoon.

Jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta vieraslajiasetuksen 7 artiklan taikka tämän lain 3 §:n 1 momentin tai 11 §:n 2 momentin 1 kohdan vastaisesti päästää ympäristöön unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin taikka 3 §:n 1 momentissa tarkoitettun vieraslajin.

Joka rikkoo 17 §:n nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa tai määräystä, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta, jos uhkasakko on lainvoimaisella päätöksellä tuomittu maksettavaksi.

Rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 46 luvun 1–3 §:ssä. Rangaistus salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Rangaistus laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä.

22 §

Maa- ja metsätalousministeriön asetus

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella säädetään vieraslajiasetuksen 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun henkilöstön pätevydestä.

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 4 ja 5 § tulevat kuitenkin voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

2.

Laki

luonnonsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan luonnonsuojelulain (1096/1996) 43 § ja
muutetaan 15 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 58/2011, seuraavasti:

15 §

Luvanvaraiset poikkeukset rauhoitussäännöksistä

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa voidaan sen perustamistarkoitusta vaarantamatta alueen hallinnasta vastaavan viranomaisen tai laitoksen luvalla:

2) vähentää vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa (/) tarkoitettujen vieraslajien ja haitallisten vieraslajien sekä, jos laji on tullut liian runsaslukuiseksi tai käynyt muutoin vahingolliseksi, muidenkin kasvi- ja eläinlajien yksilöiden lukumäärää;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan metsästyslain (615/1993) 42 § ja 75 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin niitä ovat 42 § osaksi laissa 159/2011 ja 75 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 516/2002, seuraavasti:

42 §

Vierasperäisen riistaeläimen ja riistaeläinkannan maahantuonti ja luontoon laskeminen

Tässä pykälässä tarkoitetaan:

1) *vierasperäisellä riistaeläimellä* villikania, kanadanmajavaa, piisamia, rämemajavaa, tarhattua naalia, supikoiraa, pesukarhua, minkkiä, kuusipeuraa, saksanhirveä, japaninpeuraa, valkohäntäpeuraa ja muflonia sekä kanadanhanhea ja fasaania;

2) *vierasperäisellä riistaeläinkannalla* 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja riistaeläimiä, jotka eivät kuulu vierasperäisiin riistaeläimiin ja jotka ovat peräisin muualla kuin Suomessa esiintyvistä luonnonvaraisesta kannasta tai Suomen ulkopuolella tarhatusta kannasta.

Vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan tuonti Euroopan unionin ulkopuolelta ja Euroopan unionin jäsenvaltiosta sekä niiden laskeminen luontoon on kielletty ilman Suomen riistakeskuksen lupaa. Lupahakemuksesta on pyydettävä Suomen ympäristökeskuksen lausunto. Lupa on evättävä, jos toimenpiteestä voi aiheutua haittaa luonnolle tai

luonnonvaraiselle eläimistöille. Luvassa voidaan antaa määräyksiä siitä, miten maahantuonti ja tuonti toisesta jäsenvaltiosta sekä luontoon laskeminen on suoritettava.

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti Ahvenanmaalta olevan vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan tuontiin muualle Suomeen ja luontoon laskemiseen siellä.

Haitallisten vieraslajien maahantuonnista ja ympäristöön päästämistä säädetään haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1143/2014 sekä vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa (/). Vieraslajien ympäristöön päästämistä säädetään vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa.

75 §

Metsästyslain säännösten rikkominen

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

3) tuo maahan tai laskee luontoon vierasperäisen riistaeläimen tai vierasperäisen riistaeläinkannan taikka tuo Ahvenanmaalta olevan vierasperäisen riistaeläimen tai vierasperäisen riistaeläinkannan muualle Suomeen tai laskee tällaisen eläimen luontoon muualla Suomessa ilman 42 §:ssä säädettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti,

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 2015

Pääministeri

Juha Sipilä

Elinkeinoministeri Olli Rehn

2.

Laki

luonnonsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan luonnonsuojelulain (1096/1996) 43 § ja
muutetaan 15 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 58/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

15 §

*Luvanvaraiset poikkeukset rauhoitussään-
nöksistä*

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa
voidaan sen perustamistarkoitusta vaaranta-
matta alueen hallinnasta vastaavan viran-
omaisen tai laitoksen luvalla:

2) vähentää vierasperäisten sekä, jos laji on
tullut liian runsaslukuiseksi tai käynyt muu-
toin vahingolliseksi, muidenkin kasvi- ja
eläinlajin yksilöiden lukumäärää;

43 §

*Vierasperäisten lajien leviämisen rajoittami-
nen*

Vierasperäistä eläinlajia, josta ei säädetä
metsästyslaissa tai kalastuslaissa, ei saa pääs-
tää luontoon, jos on aihetta epäillä, että siitä
voi syntyä pysyvä kanta.

Kasvilajia, jolla ei ole Suomessa pysyvää
luonnonvaraista kantaa, ei saa istuttaa tai
kylvää pihapiirin, pellon tai rakennetun taik-
ka muutoin erityiseen käyttöön otetun alueen
ulkopuolelle eikä luonnonvesistöihin, jos on

Ehdotus

15 §

*Luvanvaraiset poikkeukset rauhoitussään-
nöksistä*

Kansallispuistossa ja luonnonpuistossa
voidaan sen perustamistarkoitusta vaaranta-
matta alueen hallinnasta vastaavan viran-
omaisen tai laitoksen luvalla:

2) vähentää vieraslajeista aiheutuvien ris-
kien hallinnasta annetussa laissa (/) tar-
koitettujen vieraslajien ja haitallisten vieras-
lajien sekä, jos laji on tullut liian runsaslu-
kuiseksi tai käynyt muutoin vahingolliseksi,
muidenkin kasvi- ja eläinlajien yksilöiden
lukumäärää;

(43 § kumotaan)

aihetta epäillä, että siitä voi syntyä pysyvä kanta. Tämä ei kuitenkaan koske puiden istuttamista tai kylvämistä metsätaloudellisessa tarkoituksessa.

Jos vierasperäisen eläin- tai kasvilajin tiedetään leviävän luontoon helposti ja on perusteltua terveydelle haitalliseksi tai maamme alkuperäisen lajiston kannalta vahingolliseksi, ympäristöministeriö voi antaa lajin leviämisen rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä. Eläintautien torjumisessa noudatetaan eläintautilain säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

3.

Laki

metsästyslain 42 ja 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan metsästyslain (615/1993) 42 § ja 75 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisina kuin niistä ovat 42 § osaksi laissa 159/2011 ja 75 §:n 1 momentin 3 kohta laissa 516/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

42 §

Vierasperäisen eläimen maahantuonti ja luontoon laskeminen

Vierasperäisten lintu- tai nisäkäslajien samoin kuin vierasperäisten riistaeläinkantojen maahantuonti tai luontoon laskeminen ilman Suomen riistakeskuksen lupaa on kielletty. Lupahakemuksesta on pyydetty ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen lausunto. Lupa on evättävä, jos toimenpiteestä voi aiheutua haittaa luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistölle. Luvassa voidaan antaa määräyksiä siitä, miten maahantuonti ja luontoon laskeminen on suoritettava.

Ehdotus

42 §

Vierasperäisen riistaeläimen ja riistaeläinkannan maahantuonti ja luontoon laskeminen

Tässä pykälässä tarkoitetaan:

1) **vierasperäisellä riistaeläimellä** villikania, kanadanmajavaa, piisamia, rämemajavaa, tarhattua naalia, supikoiraa, pesukarhua, minkkiä, kuusipeuraa, saksanhirveä, japaninpeuraa, valkohäntäpeuraa ja muflonia sekä kanadanhanhea ja fasaania;

2) **vierasperäisellä riistaeläinkannalla** 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja riistaeläimiä, jotka eivät kuulu vierasperäisiin riistaeläimiin ja jotka ovat peräisin muualla kuin Suomessa esiintyvistä luonnonvaraisesta kannasta tai Suomen ulkopuolella tarhatusta kannasta.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti Ahvenanmaalta olevan eläimen tuontiin muualle Suomeen ja luontoon laskemiseen siellä.

Vierasperäisen riistaeläimen ja vierasperäisen riistaeläinkannan tuonti Euroopan unionin ulkopuolelta ja Euroopan unionin jäsenvaltiosta sekä niiden laskeminen luontoon on kielletty ilman Suomen riistakeskuksen lupaa. Lupahakemuksesta on pyydettävä Suomen ympäristökeskuksen lausunto. Lupa on evättävä, jos toimenpiteestä voi aiheutua häiriötä luonnolle tai luonnonvaraiselle eläimistöille. Luvassa voidaan antaa määräyksiä siitä, miten maahantuonti ja tuonti toisesta jäsenvaltiosta sekä luontoon laskeminen on suoritettava.

Kansallispuisto voidaan sen perustamisaluetta alueen hallinnon omaisen tai laitoksen

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti Ahvenanmaalta olevan vierasperäisen riistaeläimen tai vierasperäisen riistaeläinkannan tuontiin muualle Suomeen ja luontoon laskemiseen siellä.

Haitallisten vieraslajien maahantuonnista ja ympäristöön päästämisestä säädetään haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennaltaehkäisemisestä ja hallinnasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1143/2014 sekä vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa (/). Vieraslajien ympäristöön päästämisestä säädetään vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa.

75 §

Metsästyslain säännösten rikkominen

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

3) tuo maahan tai laskee luontoon vierasperäisen lintu- tai nisäkäslajin tai vierasperäisen riistaeläinkannan taikka tuo Ahvenanmaalta olevan eläimen muualle Suomeen tai laskee tällaisen eläimen luontoon muualla Suomessa ilman 42 §:ssä säädettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti,

75 §

Metsästyslain säännösten rikkominen

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

3) tuo maahan tai laskee luontoon vierasperäisen riistaeläimen tai vierasperäisen riistaeläinkannan taikka tuo Ahvenanmaalta olevan vierasperäisen riistaeläimen tai vierasperäisen riistaeläinkannan muualle Suomeen tai laskee tällaisen eläimen luontoon muualla Suomessa ilman 42 §:ssä säädettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti,

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .